

Socialism med mänskligt ansikte

Dokument från Tjeckoslovakien ödesåret 1968, sammanställda av *Nils Lalander*

Innehåll

Några termförklaringar.....	1
Förord.....	1
Novotný går, Dubček kommer.....	3
Dresden-mötet: 'Höjd vaksamhet'.....	5
Tjeckoslovakiens kommunistiska partis aktionsprogram.....	6
Hotet från högern.....	23
En varning till reaktionen.....	29
Ludvík Vaculík: 2 000 ord.....	37
Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium om uttalandet 'De 2 000 orden'.....	42
Josef Smrkovský: Ett tusen ord.....	44
Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés svar på brevet från de fem kommunistiska och arbetarpartierna.....	46
Medborgarnas budskap.....	52
Moskva talar – 14 auktoritativa sovjetiska uttalanden.....	53
Tjeckoslovakiska appeller och uttalanden 21-28 augusti 1968.....	65
Appendix.....	77

Några termförklaringar

Nationella fronten. I mars 1945 samlades representanter för alla grupper som kämpat mot den nazistiska ockupationen, i staden Kosice i östra Slovakien för att enas om ett gemensamt program och en koalitionsregering. De politiska partierna var Tjeckoslovakiens kommunistiska parti, Tjeckoslovakiens socialdemokratiska parti, nationella socialistiska partiet (Benesj-partiet, borgerligt), folkpartiet (katolskt orienterat, borgerligt), slovakiska demokratiska partiet m. fl. Nationella fronten samarbetade med ROH (tjeckoslovakiska LO) och andra massorganisationer som efter februari 1948 inträdde i fronten. Efter februari 1948 fusionerades socialdemokratiska partiet med kommunistiska partiet. Benesjpartiet ändrade namnet till socialistiska partiet.

Nationalförsamlingen. Tjeckoslovakiens parlament. För den slovakiska delen av landet fanns från 1945 ett slovakiskt nationalråd som provinsregering med visst mått av självstyre. Vad som nu sker är att Tjeckoslovakien blir en federation, en förbundsrepublik, med ökad autonomi för Slovakien. Motsvarande självstyrelseorgan upprättas för de tjeckiska landskapen Böhmen-Mähren.

Nationalutskott. Benämningen på kommunala självstyrelseorgan.

Centralkommittén (CK). Benämningen på kommunisternas partistyreelse. CK:s presidium leder partiet mellan CK-plena och verkställer av CK beslutade åtgärder. CK är högsta ledning mellan partikongresserna.

Vi måste arbeta så att inga av de krafter, som eventuellt skulle vilja utnyttja det komplicerade läget till att verkligen främja antisocialistiska tendenser och idéer, får något utrymme. Det avgörande är att vår utveckling bestäms av det positiva, det prosocialistiska, det som våra arbetande kallat för politiken efter januari. Det är allt det prosocialistiska, det nya vi gjort efter januari. Det är allt det folk hos oss, både kommunister, icke-kommunister och våra ungdomar, uppfattar som de uppgifter vi åtagit oss i syfte att rätta till fel och brister, deformationerna från tiden före januari. Det är allt det vi sammanfattat under begreppet att bygga upp en socialism med mänskligt ansikte.

Alexander Dubček i ett TV-tal återgivet i tidskriften *Livet* i Tjeckoslovakien, decembernumret 1968

Förord

Sovjetunionens och dess fyra allierades invasion av bundsförvanten Tjeckoslovakien, som stod på vakt mot Västtyskland men höll öppen gräns mot Warszawapaktländerna, har inte lämnat någon oberörd.

För en del konservativa kom inmarschen som en efterlängtd andningspaus i ett trängt läge, där vänstern under intryck av USA:s långa angreppskrig mot Vietnam sedan länge befunnit sig på offensiv.

För vänstern kom övergreppet som en chock. Den bara ytterligare bidrog till att sprida ut det politiska spektrum som hör till bilden av vänstern av idag. Men oavsett de första dagarnas ställningstagande gör sig förträngningens mekanism gällande: man intar en bekväm attityd som skall göra det möjligt att gå vidare som vanligt. Av s k realpolitiska skäl eller för att man inte vill ändra en invand föreställningsvärld.

Socialism med mänskligt ansikte vårt mål löd en av huvudrubrikerna i de tjeckoslovakiska kommunisternas huvudorgan Rudé Právo en av dagarna efter invasionen.

Dokumentet i denna bok ger vad inga eftertänkslösheter kan åstadkomma: ett vetande, förutan vilket varje bedömning riskerar att bygga på lösa sand.

Att ge spridning åt dokumentet är inte bara ett bidrag till sann historieskrivning utan en akt av solidaritet mot Tjeckoslovakiens folk.

Socialistiska solidaritetskommittén för Tjeckoslovakien *
Arbetsgruppen

* *Socialistiska solidaritetskommittén för Tjeckoslovakien* bestod av vpk-arna Hjalmar Werner, Herta Fischer, Bengt Gunnäs, Nils Lalander och Wide Svensson. – *Red anm*

Novotný går, Dubček kommer

Kampen mot 1950-talets rättslöshet och eftersläpningen i uppgörelsen med personkultens system drog i Tjeckoslovakien ut över flera år. Den 12:e kommunistiska partikongressen hade i december 1962 beslutat om en undersökning av de tidigare häxprocesserna, för vilka bl a partiets tidigare generalsekreterare Rudolf Slansky och landets utrikesminister Vlado Clementis fallit offer. I september 1963 tvingades den belastade premiärministern Viliam Široký att avgå. Under 1964 formerades de krafter inom det kommunistiska partiet som skulle genomdriva en förnyelsens politik. En viktig kärna i sammanhanget var partihögskolan. Genom uppdrag till olika forskarlag vid vetenskapsakademien genomfördes med vetenskapliga metoder analyser av olika drag i det tjeckoslovakiska samhället samt utarbetades alternativa förslag till problemlösningar. Med Radovan Richta som ledare arbetade från 1965 ett forskarlag av sociologer, psykologer, stadsplanerare, miljövärdare och ekonomer. Ekonomgruppen kring Ota Šik hade börjat sitt arbete redan 1961 och Šiks första rapport om den ekonomiska krisen i landet framlades på partiets 13:e kongress maj-juni 1966. Kongressens beslut innebar ett löfte för framtiden.

Men partiets förste sekreterare (från mars 1953 efter Gottwalds död), Antonín Novotný, tillika landets president (från november 1957 efter Zapotockýs död), behärskade den centrala partiapparaten och inga förändringar skedde. Stagnationen inom näringslivet liksom andra samhällsområden fortsatte. Partiets prestige fortsatte att sjunka. Inom loppet av ett par år hade partiet förlorat många medlemmar.

Efter ett mammutsammanträde, som började i december 1967 och efter ajournering avslutades i januari 1968, beslutade partiets centralkommitté om en ny politik och en ny partiledare. Novotný avgick som förste partisekreterare och ersattes av den slovakiske partichefen Alexander Dubček.

Kommunikén om beslutet frisläpptes 5 januari 1968 och publicerades i Rudé Právo 6 januari 1968.

Kommuniké från Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommittés sammanträde

Under tiden den 3 till 5 januari 1968 har partiets centralkommitté sammanträtt och fullföljt de förhandlingar, som påbörjades på plenum i december. I enlighet med XIII kongressens beslut och teserna 'Om partiets ställning och uppgifter i nuvarande etapp för vårt socialistiska samhälles utveckling', som godkändes på sammanträde i oktober, behandlade centralkommittén sådana principiella frågor som partiets ledande roll, förbättring av dess aktionsförmåga och effektivitet i dess arbetsresultat.

Centralkommittén betonade, att innehållet i partiets politik i dag måste vara att förena hela vårt folk för att trygga en vidareutveckling av det socialistiska samhället. Plenumets förhandlingar utmynnade i fullständig åsiktsgemenskap i alla grundläggande frågor rörande genomförandet av XIII partikongressens beslut.

Centralkommittén har demokratiskt, objektivt, kritiskt och med fullt ansvar börjat att konkret genomföra oktoberplenumets beslut inom sina led. Den gjorde en värdering av läget inom partiet i dag och pekade på existerande brister i arbetsmetoder och stil, i ledningen inom partiet och i den konkreta tillämpningen av principerna för den demokratiska centralismen och den inre partidemokratin.

Diskussionen kring dessa frågor var omfattande, den absoluta majoriteten av Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommittéledamöter och suppleanter deltog i debatten.

Utgående från vår politiska linje, som är inriktad på att skapa ett djupt demokratiskt och avancerat socialistiskt samhälle, i överensstämmelse med den påbörjade demokratiseringsprocessen inom statsapparaten, till förmån för arbetsfördelning och nya förhållanden mellan partiets och statens högsta organ, samt för att accentuera presidentämbetets betydelse som symbol för arbetarmakten och den socialistiska makten i denna stat, har centralkommittén beslutat att åtskilja funktionerna som republikens president och Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés förste sekreterare.

Av dessa skäl godkände Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés plenum kamrat Antonín Novotnýs begäran att han i egenskap av Tjeckoslovakiska socialistiska republikens president må entledigas från funktionen som Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés förste sekreterare.

Hittillsvarande förste sekreteraren för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté, kamrat Antonín Novotný, har stått i spetsen för partiet i många år. Med hans person är betydelsefulla framgångar sammankopplade, vilka partiet under dessa år har uppnått såväl inom landet som i den internationella kommunistiska rörelsen. Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté uppskattar högt det förtjänstfulla och offervilliga arbete som kamrat Novotný i spetsen för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté har utfört i denna komplicerade och krävande tid till gagn för partiet och republiken, och vi uttalar vårt tack till honom.

Centralkommittén valde därefter enhälligt kamrat Alexander Dubček, medlem av presidiet för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté och Slovakiens kommunistiska partis centralkommitté till Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés förste sekreterare. I hans person bevaras partiledningens kontinuitet och tillgodogöres erfarenheter från ett mångårigt partiarbete.

Efter att ha blivit vald höll kamrat Dubček ett kort anförande. Han betonade de grundläggande leninska principerna för vårt partis politik, partiets enhet och trohet mot marxismen-leninismen, vilka är förankrade i dess verksamhet ända sedan partiets bildande; de socialistiska principerna för internationalism och för socialismens utveckling, vilka ligger till grund för tjeckernas och slovakernas enhetliga stat, för trygghet och internationell säkerhet för vårt land som är en oskiljaktig del av den socialistiska världsrörelsen och fast förbunden med Sovjetunionen.

Centralkommitténs alla åtgärder syftar till att förstärka vårt parti, vår republik och de har ett enda mål: förstärka partiets och dess lednings enhet, hålla strängt fast vid de leninska normerna för partiarbete, höja partiets aktionsförmåga och härigenom i hela dess bredd genomföra XIII kongressens beslut samt skapa förutsättningar för att kvalitativt förbereda partiets XIV kongress.

Centralkommittén väntar sig, att alla kommunister och partiorgan konsekvent och ansvarsfullt omedelbart börjar effektivt i praktiken genomföra de fattade besluten. Den största uppmärksamheten måste koncentreras på att klara de ekonomiska uppgifterna inom industrin, jordbruket och nationalhushållningens övriga grenar, som de framträtt vid Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés plenum i december och i planen för år 1968. Överläggningarna vid årsmöten och partikonferenser, förberedandet och genomförandet av valen till Nationalförsamlingen, Slovakiens nationalråd och de kommunala organen som firandet av 20-årsjubiléet av Februari och 50-årsjubiléet av vår republiks bildande bör vara till hjälp härvidlag.

Centralkommitténs förhandlingar avslutades i en anda av absolut enhet och sammansvetsning, som motsvarar vårt partis revolutionära traditioner och storheten i de nutida uppgifterna. Centralkommitténs sammanträde avslutades med Internationalen.

Dresden-mötet: 'Höjd vaksamhet'

Det har diskuterats mycket vid vilken tidpunkt som de fem invaderande staternas ledare började oroa sig för utvecklingen i Tjeckoslovakien och för de återverkningar i det egna partiet och landet som det tjeckoslovakiska kommunistiska partiets nya kurs kunde medföra.

I östtysk press fanns tidigt kritiskt inställda artiklar till utvecklingen i Prag. Det första officiella tillfället för den tjeckoslovakiska partiledningen att söka lugna eventuella farhågor hos de fem staternas ledningar blev mötet i Dresden 23 mars 1968. Tidpunkten kunde inte ha varit bättre vald: dagen förut hade Novotný meddelat sin avgång som president, 'av hälsoskäl'.

Det tjeckoslovakiska partipresidiet sade i en förklaring samma dag att demokratiseringen hade en klart socialistisk karaktär. Förslaget till nytt aktionsprogram godkändes. Partiledningen beslutade vidare om slutgiltig rehabilitering av oskyldigt dömda och förföljda samt att börja genomföra ett program för höjd levnadsstandard för befolkningen.

Dresden-mötet lugnade inte SED-ledningen i Berlin. Professor Kurt Hager gick till öppet angrepp mot ledningen i Prag. Talet publicerades in extenso i Neues Deutschland. Som svar på detta kallade 27 mars tjeckoslovakiske utrikesministern Václav David till sig TDR:s ambassadör i Prag och undanbad sig inblandning i landets inre angelägenheter.

Den 30 mars valde nationalförsamlingen armégeneral Ludvik Svoboda till republikens president med 282 röster och 6 nedlagda.

Ledande kamrater från de kommunistiska och arbetarpartierna samt från regeringarna i Folkrepubliken Bulgarien, Ungerska folkrepubliken, Tyska demokratiska republiken, Folkrepubliken Polen, Sovjetunionen och Tjeckoslovakiska socialistiska republiken sammanträdde den 23 mars 1968 i Dresden.

Deltagarna var: (med titlarna här utelämnade):

Bulgarien: *S. Todorov, S. Sjivkov, A. Tasjev,*

Ungern: *J. Kadar, J. Fock, I. Pardi,*

Tyska demokratiska republiken: *W. Ulbricht, W. Stoph, E. Honecker, W. Krolikovski,*

Polen: *W. Gomułka, J. Cyrankiewicz, S. Jedrychowski, E. Gierek,*

Sovjetunionen: *L. I. Bresjnev, A. N. Kosygin, A. T. Kierilenko, T. J. Sjelest, N. K. Baibakov, K. W. Russakov,*

Tjeckoslovakien: *A. Dubček, J. Lenárt, O. Černík, D. Kolder, W. Bilak.*

”De ledande kamraterna i partierna och regeringarna hade ett meningsutbyte om utomordentligt viktiga problem rörande den politiska och ekonomiska utvecklingen samt samarbetet.”

.. ‘ett meningsutbyte om de internationella problem som intresserade deltagarna på sammankomsten ägde rum. På nytt bekräftades samstämmigheten i åsikterna rörande de behandlade frågorna och de gemensamma ståndpunkterna...’

‘I meningsutbytet rörande europeiska säkerhetsfrågorna ägnades särskild uppmärksamhet åt den tilltagande militaristiska och neo-nazistiska aktiviteten i Västtyskland och de senaste åtgärderna från regeringen Kiesinger–Brandt som riktar sig mot Tyska demokratiska republikens och de andra socialistiska ländernas intressen.

Broderpartiernas delegationer företrädde enhälligt den ståndpunkten att en höjd vaksamhet gentemot de aggressiva strävanden och den undergrävande verksamhet som de imperialistiska krafterna försöker sätta i verket mot den socialistiska gemenskapens länder, är av särskilt stor betydelse. Delegationerna förklarade sin beslutsamhet att på grundval av marxismen-leninismen och den proletära internationalismen vidtaga de erforderliga åtgärderna för att ytterligare sammansvetsa de socialistiska länderna. Enhälligt bekräftades beslutsamheten att under den närmaste tiden genomföra konkreta åtgärder för att stärka Warszawapakten och dess stridskrafter liksom intensifiera samarbetet för att därmed främja ett fortsatt uppsving för näringslivet i den socialistiska gemenskapens länder.

För att dryfta gemensamma problem på näringslivets område har deltagarna kommit överens om att genomföra en konferens på högsta nivå om ekonomiska frågor.

Ett utbyte av åsikter och informationer om läget i de socialistiska länderna ägde rum. Representanterna för Tjeckoslovakiens kommunistiska parti och Tjeckoslovakiens regering informerade om situationen vad beträffar förverkligandet av de beslut som antogs av Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés januariplenium, vilka har till syfte att förverkliga Tjeckoslovakiens kommunistiska partis 13:e kongress' huvudlinje. Det gavs uttryck åt övertygelsen att arbetarklassen och alla arbetande i CSSR under Tjeckoslovakiens kommunistiska partis ledning kommer att trygga det socialistiska uppbyggets fortsatta utveckling i landet.

Sammankomsten ... i Dresden förlöpte i en vänskaplig atmosfär.'

(Hämtat ur Aussenpolitische Korrespondenz, utgiven av Tyska demokratiska republikens utrikesministeriums pressavdelning, nr 13, den 1 april 1968, Berlin.)

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis aktionsprogram

antaget vid Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés plenarmöte den 5 april 1968, Prag, (ČTK).

Det första utkastet till kommunisternas nya aktionsprogram färdigskrevs under loppet av några veckor. Det blev möjligt genom att till programkommissionens förfogande stod ett överflöd av fakta och observationer, som de vetenskapliga forskarlagen under gångna år sammanbragt. (Radovan Richta i intervju i Rudé Právo 1 april 1968.) Vetenskapsmännen hade på beställning tidigare utarbetat alternativa förslag till handlingslinjer.

Detta innebar en kvalitativ förändring i det kommunistiska partiets sätt att utöva ledningen: partiet utgick från ett systematiskt samarbete med olika vetenskapliga kollektiv för att i enlighet med den marxistiska filosofin basera den socialistiska utvecklingen på vetenskaplig grund.

Centralkommittén, som sammanträdde 1-5 april, beslutade inte bara att antaga det nya aktionsprogrammet. Plenum valde nytt partipresidium och nytt sekretariat, varigenom garantier för det nya programmets genomförande vanns.

En rad avsägelser från stats- och partifunktioner beviljades, inbegripet den sittande regeringens avgång. Partiledningen beslöt föreslå republikens president att lämna uppdraget åt Oldrich Černík att bilda ny regering. Den 7 april var regeringen Černík installerad.

Om applåderna uteblev i de fem länderna, kom de i stället från andra kommunistiska partier. Den 9 april välkomnade den italienske kommunistledaren Luigi Longo den politiska pånyttfödelsen i Tjeckoslovakien.

Här nedan utdrag ur programmet:

Tjeckoslovakiens väg till socialismen

Den sociala rörelsen i de tjeckiska landskapen och i Slovakien har under 1900-talet fortskridit i två stora strömningar – den nationella befrielse-rörelsen och socialismen.

Den nationella befrielsekamp, som förts av de båda nationerna, kulminerade i att en oberoende stat bildades, där för första gången i historien tjeckernas och slovakernas politiska enhet i en enda stat kom till stånd. Tjeckoslovakiska republikens grundande markerade ett viktigt framsteg i de båda nationernas nationella och sociala utveckling. Den demokratiska ordningen avlägsnade resterna av den gamla monarkin och skapade gynnsamma betingelser för en snabb frammarsch på samhällslivets alla områden.

Den borgerliga förkriksregimen kunde emellertid inte lösa de tillspetsade klassmotsättningarna. Den saknade förmåga att i den nya ekonomiska enheten lägga stabila grundvalar för varaktig blomstring. Den kunde inte garantera arbetarna och tjänstemännen full sysselsättning och en tryggad tillvaro. I nationalitetspolitiken ignorerades den slovakiska nationens särdrag trots en liberal hållning gentemot minoriteterna. Det lyckades inte eliminera inflytandet från extrem nationalism och införa en önskvärd balans mellan republikens alla nationaliteter. Under de förhållanden, som rådde vid denna tidpunkt i det kapitalistiska Europa, kunde inte ens Tjeckoslovakiska republikens oberoende ständigt bevaras.

De progressiva krafterna försökte att råda bot på dessa brister. Mest beslutsamt var Tjeckoslovakiens kommunistiska parti, som strävade efter en socialistisk lösning för det tjeckoslovakiska samhället.

I den breda antifascistiska rörelse, som föddes i samband med upplösningen av mellankrigs-Tjeckoslovakien, och särskilt under den nationella befrielsekampen började den socialistiska idén att införlivas med den nationella och demokratiska rörelsen.

Under den nationella och demokratiska revolutionen 1944 –1945 sammanfördes för första gången socialismens nationella och demokratiska värden. Den demokratiska och nationella rörelsen började bli socialistisk och socialismen blev en verkligt nationell och demokratisk angelägenhet. Den nationella resningen i Slovakien och upproret i Prag 1944-45 markerade inledningen till den väg till socialismen som Tjeckoslovakien följt och som hör till modern tjeckisk och slovakisk historias mest progressiva traditioner.

Republiken, vars befrielse var resultatet av sovjetarméns heroiska insatser och det tjeckoslovakiska folkets nationella befrielsekamp, återupprättades på nya grundvalar. Dessa innebar att de mest akuta nationella problemen i landet lättare kunde lösas. Republikens existens som stat tryggades genom det nära förbundet med Sovjetunionen. Genom nationaliseringar erhöll republiken ett ekonomiskt system som erbjöd möjligheter inte bara att snabbt återuppbygga utan också att vidareutveckla näringslivet i socialistisk riktning. Den avsevärda breddningen av den informella politiska friheten innebar höjdpunkten för hela den demokratiska traditionen i Tjeckoslovakiens utveckling. Socialismen förkroppsligade tjeckernas och slovakernas moderna nationella program.

Tjeckoslovakien var det första industriland, som påbörjade den socialistiska omvandlingen. Tjeckoslovakiens väg till socialismen sådan den genomfördes från 1945 till 1948 var ett uttryck för en strävan att ta hänsyn till hela fältet av specifika inre och internationella betingelser som gällde för Tjeckoslovakien. Det innehöll många element som om vi förstår dem rätt skulle kunna bidra till att vi förverkligar vår nuvarande målsättning att demokratisera det socialistiska systemet.

Vi identifierar oss själva med traditionerna från befrielsekampen. Där deltog patrioter både hemma och i olika delar av Europa och världen. För dessa ideal gav 375 000 av dem sitt liv.

Vi understödjer en vetenskaplig undersökning av de båda nationernas historia. Slutsatserna kan inte dekretas av någon utan följa endast som ett resultat av studiet av historien själv. Det arbetande folkets seger i februari 1948 var en betydelsefull milstolpe i den socialistiska utvecklingen i efterkrigstidens Tjeckoslovakien. Den skapade betingelser för snabbare fram-marsch till socialismen. Efter februari 1948 slog partiet in på en ny väg för det socialistiska uppbyggandet med en fond av stort förtroende och stöd från befolkningens bredaste skikt.

Detta var en svår väg. I en kluven värld i det kalla krigets grepp måste våra nationer öka sina ansträngningar för att trygga det i hård kamp vunna nationella oberoendet och måste koncentrera sig på att stärka det egna och de övriga socialistiska staternas försvar. Den nya republiken hade långt ifrån egna resurser av väsentlig betydelse för att utveckla ekonomin, och dess uppbygge var nära förbundet med hela det socialistiska lägrets framsteg och problem. Republikens anslutning till de socialistiska staternas system medförde betydande förändringar då det gällde inriktningen för näringslivets utveckling, men också då det gällde den inre strukturen, statens och samhällssystemets karaktär. Det handlade om att ta hänsyn till de gemensamma uppgifterna för dessa länder, varvid kampen mot ekonomisk och kulturell efterblivenhet, sammanvävd med skapandet av nya former för ägande, spelade en ledande roll. Detta samband och dessa uppgifter påverkade tempot, formen och innehållet i den djupgående ekonomiska, sociala och politiska omvandling, som republiken genomgick under socialismens uppbyggnadsskede. De krävde en utomordentlig kraftutveckling av arbetarklassen och hela folket, stora uppoffringar av kommunisterna och ett hängivet arbete av tiotusentals funktionärer.

Det väldiga, det enastående och det uppmanande i förändringarna hade en motsvarighet också i motsättningarna i utvecklingen, de allvarliga bristerna, de olösta problemen och brotten mot de socialistiska principerna, vilka är kända under beteckningen personkult.

Uppbyggandet av det nya samhällssystemet kännetecknades av otillräcklig erfarenhet, brist på kunskaper, av dogmatism och subjektivism. Många kännetecken för denna tid, som hängde samman med det skärpta internationella läget och den ofrånkomliga alltmer ökade industrialiseringen, uppfattades som allmänt gällande former för ett socialistiskt samhällsliv och utveckling. Den utvecklingsnivå som de socialistiska staterna befann sig på i början av 50-talet och de hinder för en skapande utveckling av vetenskapen som restes bildade tillsammans med personkulten underlag till att idéer, vanor och politiska uppfattningar, som var främmande för tjeckoslovakiska förutsättningar och traditioner mekaniskt godtogs och spreds. De ledande organen och institutionerna i partiet och staten bär det fulla ansvaret för att så skedde vid denna tidpunkt. De centralistiska och administrativa metoder, som användes under kampen mot resterna av borgerligheten och under maktkonsolideringen när den internationella spänningen efter februari 1948 var som störst, blev med orätt överförda till nästa utvecklingsfas och förvandlades gradvis till ett byråkratiskt system. Sekterism rådde, folkets demokratiska fri- och rättigheter undertrycktes, lagar sattes ur spel, tecken på självsvald och maktmissbruk framträdde i republikens liv. Allt detta förde med sig att folkets initiativ undergrävdes och att många kommunister och icke-kommunister utsattes för svår och orättvis förföljelse. De oersättliga förluster, som vår rörelse led under denna tid och som inte kan gottgöras, kommer för alltid att vara en varning för liknande metoder.

De utomordentliga insatser som vårt folk gjorde, medförde stora historiska framgångar. Grundläggande socialistiska förändringar av samhället har åstadkommits och den socialistiska ordningen har blivit djupt rotad i vårt land. Vårt samhälle, där produktionsmedlen huvudsakligen ligger i statens eller arbetark00perativernas händer, har gjort slut på den kapitalistiska utsugningen och de sociala orättvisor som är förknippade med den. Varje medborgare i Tjeckoslovakiska socialistiska republiken har rätt till arbete och åtnjuter grundläggande social trygghet. Vårt samhälle har genomgått en period av industrialisering

och förfogar nu över en extensiv industriell bas. Vi har uppnått anmärkningsvärda framgångar på vetenskapens och kulturens område. Möjligheterna för folkets bredaste skikt att erhålla en efter förutsättningarna anpassad utbildning har ökat i oerhörd grad.

Republikens internationella ställning bland de socialistiska länderna är säkert tryggad.

I slutet på 1950-talet gick vårt samhälle in i ett nytt utvecklingsstadium. Utgående från detta faktum har vi stegvis utarbetat den politiska linje, som vi önskar på ett skapande sätt tillämpa och utveckla. Det nuvarande stadiet karakteriseras av följande:

Antagonistiska klasser existerar inte längre och huvudlinjen för den inre utvecklingen blir processen att föra alla socialistiska grupper i samhället närmare varandra.

Metoderna för ledningen av det ekonomiska livet och den organisation som hittills har använts i näringslivet är föråldrade och behöver snabbt förändras, så att man får ett ekonomiskt effektivt ledningssystem som möjliggör en omsvängning till hög tillväxttakt.

Landet måste förberedas för inträde i den vetenskapligt-tekniska revolutionen i världen. Det kräver speciellt intensivt samarbete mellan arbetare och jordbrukare å ena sidan och den tekniska intelligensian och specialisterna å den andra. Detta ställer vidare höga krav på människornas kunskaper och kvalifikationer vid tillämpningen av vetenskapen.

En bred öppning för initiativ i samhällslivet, öppet meningsutbyte och demokratisering av hela det sociala och politiska systemet blir egentligen förutsättningen för det socialistiska samhällets dynamik, villkoret för oss att göra oss gällande i världskonkurrensen och att på ett hedervärdigt sätt fullfölja våra förpliktelser gentemot den internationella arbetarrörelsen.

Övervinnandet av orsakerna till den djupgående sociala krisen

Redan vid den tidpunkt när denna partilinje höll på att utformas och började tillämpas visade sig brist på förståelse för de nya uppgifterna. Det fanns en tendens att vilja återfalla till de oriktiga arbetsmetoder, som hade kommit i bruk vid en tid av skärpt klasskamp i Tjeckoslovakien. De som på ett eller annat sätt fann urartningen av den socialistiska verkligheten bekväm gjorde opposition.

Vi önskar att öppet göra upp räkningen med dessa misstag och denna urartning och vi vill klargöra de bakomliggande orsakerna, så att vi blir i stånd att avhjälpa dem så snart som möjligt och koncentrera alla våra krafter på de grundläggande strukturförändringar som vi har att möta under nuvarande period.

Redan efter Sovjetunionens kommunistiska partis XX kongress, som gav en impuls för att återuppliva den socialistiska demokratin, vidtog partiet åtskilliga åtgärder för att övervinna byråkratisk-centralistiska sekteristiska metoder för ledning eller återstoden av dem, för att hindra att klasskampens medel vändes mot arbetarklassen. Många kommunister och hela arbetande kollektiv försökte att öppna vägen till en progressiv utveckling då det gällde ekonomin, levnadsstandarden, vetenskapen och kulturen. Ju mera slutgiltigt klassantagonismen övervanns och grundvalarna för socialism lades, desto mera brådskande blev trycket att främja samarbete mellan alla arbetande människor, mellan alla samhällsskikt, grupper och nationaliteter i Tjeckoslovakien och att i grunden förändra de metoder, som användes under den hårda klasskampens tid. Samtidigt kunde man med rätta i den socialistiska demokratin utveckling se de viktigaste sociala villkoren för att förverkliga de humanistiska målsättningarna, som är karakteristiska för socialismen. De möttes emellertid med brist på förståelse, hämningar och i några fall med direkt förtryck. Det faktum, att metoderna från klasskampens tid hade överlevt, framkallade en konstlad spänning mellan sociala grupper, nationer och nationaliteter, skilda generationer, kommunister och inte

partianslutna i detta samhälle. Ett dogmatiskt sätt att närma sig frågorna hindrade att idéerna om det socialistiska uppbyggets karaktär (i tid och fullständigt) blev omprövade.

De vidtagna åtgärderna medförde därför inte de avsedda resultaten. Tvärtom, svårigheterna hade staplats upp år efter år tills de ledde in i en ond cirkel. I tid övervanns inte subjektiva uppfattningar som att t. ex. uppbygget av det nya samhället endast berodde på en accelererad extensiv utveckling av produktionen. Detta ledde till en brådstörtad utveckling av den tunga industrin, till en oproportionerlig efterfrågan på arbetskraft och råmaterial samt kostsamma investeringar.

En sådan ekonomisk politik, förstärkt av dirigerande administrativa metoder, motsvarade inte längre landets ekonomiska behov och möjligheter samt ledde till att dess materiella och mänskliga resurser förlösades. Näringslivet gavs orealistiska uppgifter och luftiga löften gavs till arbetarna. Denna inriktning bidrog till att förvärpa produktionens ogynnsamma struktur. Denna motsvarade inte de nationella förutsättningarna. Den yrkesutbildade arbetskraften kunde inte tillfredsställande utnyttjas på hemorten, vilket ledde till avsevärd teknisk eftersläpning i den tjeckoslovakiska produktionen. Även stoppades utvecklingen när det gällde offentliga tjänster. Det blev en vacklande varumarknad. Den tjeckoslovakiska ekonomins internationella ställning försvagades. Det drabbade i synnerhet tjeckoslovakiska produkter i utlandet. Allt detta måste sluta i stagnation och i vissa fall även i en sänkning av folkets levnadsstandard.

Dessa brister föranleddes främst av att det gamla systemet att leda genom påbud upprätthölls och ständigt stöttades upp, ekonomiska resurser, förmerna för tillgång och efterfrågan jämte marknadsförhållanden ersattes med direktiv uppifrån. Socialistiska företag expanderade inte. I det ekonomiska livet värdesattes inte löntagarnas självständighet, flit, sakkunskap och initiativ, utan snarare motsatsen, inställsamhet, undergivenhet och slaviskt upprepande av överordnades åsikter.

Ett mera djupgående skäl för att hålla fast vid föråldrade metoder för ekonomisk ledning var urartningen i det politiska systemet. Den socialistiska demokratin utvecklades inte i tid, den revolutionära diktaturens metoder urartade till byråkrati och blev ett hinder för framgång på alla områden i Tjeckoslovakiens liv. Till de ekonomiska svårigheterna fogades så de politiska misstagen. Så uppstod en mekanism, som ledde till hjälplöshet, till konflikt mellan teori och praktik. Mycken hängivenhet, aktivitet och energi, som de anställda i partiet, staten, näringslivet, i vetenskap och kultur lade i dagen, föröddes.

När till detta kom de ogynnsamma yttre förhållandena i början på 1960-talet uppstod allvarliga ekonomiska kriser. Det är härifrån de svårigheter kommer som arbetarna fortfarande konfronteras med dagligen: långsamma ökningar av löner som stått stilla i många år, levnadsstandardens stagnering och i synnerhet ständigt ökad eftersläpning i infrastrukturen i jämförelse med avancerade industriländers. Bostadssituationen är katastrofal. Bostadsproduktionen både när det gäller hus och lägenheter är otillräcklig. Transportsystemet är i en prekär situation. Det är dålig kvalitet på varor och allmänna tjänster. Det brister i kulturell standard i bostadsområdena. Och i allmänhet brister det i sådana villkor, som kännbart påverkar just den mänskliga faktorn, möjligheterna att utveckla människans energi och aktivitet, allt detta som är nödvändigt för ett socialistiskt samhälle.

Bitterheten växte bland folket och en känsla uppstod att trots uppbyggande av alla ansträngningar och trots alla framgångar som hade uppnåtts, gjorde det socialistiska samhället framsteg under stora svårigheter, med ödesdigra förseningar och med moraliskt-politiska defekter i de mänskliga relationerna. Helt naturligt hyste man farhågor för socialismen, för dess mänskliga mission, för dess prägel av mänsklighet. En del människor demoraliserades, andra förlorade perspektivet.

Huvudlänken i denna kedja var resterna från eller återupplivandet av ett byråkratiskt, sekteristiskt sätt att närma sig problemen inom partiet självt. Den socialistiska demokratins otillräckliga utveckling inom partiet, den ogynnsamma atmosfären för att främja aktivitet, nedtystande och till och med undertryckande av kritik – allt detta motverkade en snabb och genomgripande korrigerande i tid. Partiinstanser tog över uppgifter som låg på staten, ekonomiska organ och olika organisationer. Detta medförde en oriktig sammanblandning av partiets och statens ledning, monopoliserad maktposition på några sektorer, okvalificerad inblandning såväl som ett undergrävande av initiativ på alla nivåer, likgiltighet, upphöjelse av medelmåttan och osund anonymitet. En följd av detta blev oansvarighet och brist på disciplin. Många viktiga beslut fullföljdes aldrig. Detta inverkar ogynnsamt på det teoretiska tänkandet, gjorde det omöjligt att i tid erkänna bristerna och den fara som var förbunden med det föråldrade systemet att utöva ledning. Förändringar i ekonomin och politiken omintetgjordes.

Alla dessa frågor kom i centrum för sammanstötningar mellan de krafter, som krävde en fundamental ändring och företrädarna för de gamla uppfattningarna. Samtidigt ledde detta till ett klarläggande av ståndpunkter. Det blev en knuff framåt för väsentliga sociala framsteg. På centralkommitténs decemberplenium riktades ingående och saklig kritik mot huvudorsakerna till ovannämnda brister och de ansvariga för dem. I partiets ledande organ vidtogs åtgärder.

Ett av de omedelbara skälen sades vara att det inom partiet förekom en alltför stor koncentration av beslutsfattandet, att enskilda personer hade fått en utomordentlig ställning, i första hand gällde det A. Novotný. Denna kritik gjorde det möjligt för hela partiet och för samhället att ta itu med det gamla sättet att leda och den sekteristiska byråkratiska tillämpningen. Inledningen skedde genom en självkritisk värdering av arbetet, uppifrån och ner. Avsikten var att skapa verklig enhet i samhället på den socialistiska demokratins grundvalar för att i praktiken helt omsätta principerna för den ekonomiska ledningens nya system.

för att modernisera och rationalisera livet i Tjeckoslovakien,

för att öppna ett långsiktigt perspektiv och så småningom föra in Tjeckoslovakien i den vetenskapligt-teknologiska revolutionens process,

för att på alla områden i detta samhälle ge nytt liv åt socialismens maktutövning samt slå in på en ny väg för socialistisk utveckling.

En politik för enhet och förtroende

— — —

Den tjeckoslovakiska statsbildningens grundval är den frivilliga och likaberättigade samexistensen mellan tjecker och slovakier. Genom att upprätta socialistiska relationer skapas förutsättningar för att förbättra våra nationers broderliga samlevnad. Vår republik kan bara bli stark, om vi ser till att det inte finns några tecken på spänning eller nervositet och misstro i relationerna mellan de tjeckiska och slovakiska nationerna och alla nationaliteter sins emellan. Vi måste därför bestämt fördöma allt som skulle kunna underminera principerna om jämlikhet och suveränitet för de båda socialistiska nationerna, något som inträffade i det förflutna. Sammanhållningen mellan tjecker och slovakier kan stärkas endast när deras nationella särdrag fritt kan utvecklas i samklang med framgångarna inom näringslivet, de objektiva förändringarna i de båda nationernas samhällsstruktur och på basis av absolut jämlikhet och frivillighet.

Partiet vill konsekvent försvara den leninistiska principen att de små nationernas intressen inte får förbigås av de större, att detta är oförenligt med socialistiska relationer mellan nationer.

Under socialismen har alla nationella minoriteter – ungrare, polacker, ukrainare, tyskar och så vidare – rätt till eget nationellt liv och ett konsekvent utnyttjande av alla andra författningensliga rättigheter.

Partiet understryker, att det kommer att sätta sig emot alla uttryck för anti-semitism, rasism och vilken som helst antihumanistisk ideologi som kan hetsa folk mot folk.

Det är sant, att vårt system på grund av hängivet arbete från en äldre generation kan erbjuda bättre villkor för den unga generationen i jämförelse med republiken före München. Inte desto mindre häftar vi i stor skuld till vår ungdom. Brister och misstag i det politiska, ekonomiska och kulturella livet liksom i de mänskliga relationerna har drabbat ungdomen särskilt svårt; motsättningar mellan ord och handling, brist på öppenhet, en av fraser uppfylld byråkrati, försök att lösa allting utifrån maktpositioner – all denna urartning av det socialistiska livet måste ha drabbat studenter, unga industri- och jordbruksarbetare på ett smärtsamt sätt och gett dem en känsla att det inte är de, deras arbete, deras ansträngningar som är avgörande för deras framtida liv. En brådskande uppgift är att återupprätta kontakten med de unga och att ge dem ett ansvar, som är av betydelse för dem i deras självständiga arbete under socialismen.

Vi är glada för ungdomens entusiasm, för deras positiva och kritiska initiativ, vilket är ett villkor för dem när de söker sin plats och sin framtid i socialismen och kommunismen.

Urartningen i partiets och statens politik innesluter också det förhållandet att vi inte ansåg kvinnornas problem, i synnerhet de yrkesverksamma kvinnornas problem vara en allvarlig politisk fråga. I statsapparaten, i den ekonomiska politiken och i kulturpolitiken bör kvinnorna ha tillträde till sådana befattningar som överensstämmer med den socialistiska demokratins principer och som motsvarar den betydelsefulla roll som kvinnorna har när det gäller att skapa samhällets materiella och andliga värden.

Att utveckla demokrati och eliminera nivellering

Intressenas mångfald och kraven från samhällsgrupper och enskilda och deras sammanmältning kräver utarbetandet och genomförandet av ett nytt politiskt system, en ny modell för socialistisk demokrati.

I dag då klasskillnaderna har utplånats är huvudkriteriet för en värdering av en människas status i samhället, hur personen i fråga bidrar till det sociala framåtskridandet. Partiet har ofta kritiserat lönenivelleringsuppfattningar men i praktiken har nivåtänkande och jämnstruktionsideal fått en oerhörd spridning. Detta har blivit ett av hindren för en intensiv utveckling av näringslivet och för en höjning av levnadsstandarden. Nivelleringslinjen i lönepolitiken återverkar på levnadsstandarden. Den har till verkan att den gynnar slarviga arbetare, dagdrivare och oansvarigt folk till nackdel för hängivna och flitiga intresserade arbetare, den gynnar icke-yrkesutbildade på bekostnad av yrkesutbildade, hjälper folk som halkat efter i teknikens utveckling gentemot begåvningar och initiativrika personligheter.

Ett av huvudvillkoren för att den nuvarande och framtida vetenskapliga, tekniska och sociala utvecklingen ska gå framåt är att väsentligt höja företagsledarnas och experternas kvalifikationer på alla nivåer på det ekonomiska och sociala området. Om de ledande posterna inte besätts med kompetenta och kunniga socialistiska experter, kommer socialismen inte att kunna hålla stand i tävlingen med kapitalismen.

Detta faktum kräver stora förändringar i den nuvarande personalpolitiken, som under många år har undervärderat utbildningens, kvalifikationernas och kompetensens betydelse.

Partiets ledande roll – en garanti för socialistiskt framåtskridande

För närvarande är det mest viktiga, att partiet genomför en politik, som helt och fullt bevisar dess ledande roll i samhället. Vi anser att detta för närvarande är ett villkor för den socialistiska utvecklingen i landet.

Kommunistiska partiet vann som ett arbetarklassens parti kampen mot kapitalismen, kampen för att genomföra revolutionära klassförändringar. Med socialismens seger blev partiet hela det socialistiska samhällets förtrupp. Särskilt nu har partiet bevisat sin förmåga att leda detta samhälle, när det på eget initiativ har inlett demokratiseringsprocessen och säkrat dess socialistiska karaktär. Partiet ämnar i sin politiska aktivitet särskilt stödja sig på dem som har förståelse för samhällets krav i dess helhet, som inte ställer sina personliga intressen eller gruppintressen mot socialismens, som använder sin talang och förbättrar sin skicklighet för allas bästa, som har sinne för allt nytt och progressivt och som är villiga att hjälpa utvecklingen framåt.

Kommunistiska partiet hämtar sin styrka från folkets frivilliga stöd. Partiet spelar inte sin ledande roll genom att härska över samhället utan genom att på det mest hängivna sätt tjäna en fri, socialistisk utveckling. Partiet kan inte påtvinga sin auktoritet på någon utan denna måste vinnas åter och åter igen genom partiets aktivitet. Partiet kan inte genom påbud genomdriva sin linje utan det skall ske genom medlemmarnas arbete, genom trovärdigheten hos deras ideal.

I det förgångna uppfattades ofta partiets roll som en monopolistisk maktkoncentration i händerna på partiinstanserna. Detta ligger i linje med den felaktiga tesen att det är partiet som utövar proletariats diktatur. Denna skadliga uppfattning försvagade statens, de ekonomiska och sociala institutionernas initiativ och ansvar samt skadade partiets auktoritet och hindrade det från att fylla sina verkliga funktioner. Partiets målsättning är inte att bli en samhällets 'klockarfar' som allt ska bestyra, genom sina direktiv binda alla organisationer och kontrollera varje steg som tas i livet. Partiets uppgift ligger främst i att stimulera till nya socialistiska initiativ, visa vägarna och de aktuella möjligheterna för det kommunistiska perspektivet. Partiets uppgift är att vinna alla arbetare för kommunismen genom systematiskt övertygelsearbete och genom de enskilda kommunisternas personliga föredöme.

Som företrädare för de intressen som omfattas av den mest progressiva delen av staten och därmed också för de mest långsiktiga perspektiven kan partiet inte representera hela skalan av intressen i samhället. Nationella fronten är det politiska uttrycket för alla de mångfacetterade intressena i samhället men uttrycker samtidigt enigheten mellan olika samhällsskikt, gruppintressen samt enheten mellan nationerna och nationaliteterna i vårt samhälle. Partiet önskar inte och kan inte ersätta de olika intresseorganisationerna i samhället utan måste i stället se till att deras initiativ och politiska ansvar för sammanhållningen i landet får nytt liv och ny styrka.

Partiets politik får inte leda till att icke-kommunister får intrycket, att deras rättigheter och frihet begränsas genom partiets roll. Tvärtom, de bör i partiets verksamhet se en garanti för sina rättigheter, för sin frihet och sina intressen. Vi önskar och vi skall uppnå ett sådant sakernas tillstånd att partiet från grundorganisationsnivå och uppåt har en naturlig auktoritet, som bygger på dess förmåga att leda och utveckla aktivitet och på de kommunistiska funktionernas moraliska kvaliteter.

Inom ramen för en socialistisk stats demokratiska regler måste kommunisterna ständigt sträva efter att vinna folkmajoritetens frivilliga stöd för partilinjen. Det är nödvändigt att ändra partiets beslut och direktiv, om de misslyckas att på ett riktigt sätt uttrycka hela samhällets behov och möjligheter. Det är ett partiintresse att partiets medlemmar – som de mest aktiva på

olika arbetsområden – får motsvarande inflytande i samhället och innehar förtroendeposter i staten samt i ekonomiska och sociala instanser. Detta får emellertid inte leda till en praxis att utnämna partimedlemmar till funktioner utan hänsyn till principen att det är samhället självt och dess enskilda komponenter som skall utse sina ledande representanter, och att funktionärerna i dessa instanser är ansvariga inför alla medborgare eller alla medlemmar i organisationen ifråga. Det är nödvändigt att göra slut på hittillsvarande diskriminering med bl. a. ett 'kadertak', ovanför vilket personer som inte är medlemmar i partiet kunde få några poster.

Grundvalen för partiets aktionsförmåga är dess ideologiska och organisatoriska enhet som i sin tur grundas på en bred inre demokrati. Det mest effektiva vapnet mot byråkratisk centralism i partiet är att stärka partimedlemmarnas inflytande när den politiska linjen utarbetas och att stärka de sant demokratiskt valda organens roll. De valda partiinstanserna måste först och främst se till att medlemmarnas rättigheter tillgodoses, att besluten fattas kollektivt och att all makt inte koncentreras på en enda hand.

Endast genomträngande diskussioner och åsiktsutbyte kan skapa betingelser för ansvariga beslut hos de kollektiva organen. Åsikternas konfrontation med varandra är ett väsentligt uttryck för ett mångsidigt ansvarigt försök att finna den bästa lösningen, att föra det nya framåt och avlösa det föråldrade. Varje enskild medlem av partiet och dess olika instanser har inte bara rätt utan också skyldighet att handla i överensstämmelse med sitt samvete, att komma med egna initiativ, med kritik, med avvikande åsikter i en förhandenvarande fråga och att sätta sig emot vilken funktionär som helst. Denna praxis måste slå djupa rötter, om partiet skall undvika subjektivism i sitt handlande.

Det är otillåtet att hindra kommunister i dessa rättigheter, att skapa en atmosfär av misstro och misstänksamhet mot dem som höjer sin röst för en annan uppfattning, att förfölja minoriteten under någon som helst förevändning – såsom det har hänt i det förgångna. Men partiet kan inte avstå från principen att de beslut skall genomföras som en gång har fattats.

Partiet är medvetet om, att det inte kommer att bli någon djupare demokrati i samhället, om inte de demokratiska principerna konsekvent tillämpas i partiets inre liv och arbete, bland kommunisterna själva. Beslut i alla viktiga frågor och tillsättandet av ledande poster och befattningar måste ske enligt demokratiska regler och genom slutna omröstning.

För den socialistiska demokratins utveckling, för ett nytt system för den politiska ledningen av samhället

Olika behov och intressen som människorna gav uttryck för och som inte hade förutsetts i systemet med centraliserade direktiv betraktades tidigare som icke önskvärda hinder och inte som nya behov i människornas liv, behov som måste respekteras i politiken. Detta var skälet till att de ofta välmenande orden om 'en ökning av folkets deltagande i ledningen' inte kunde hjälpa då efter en tid 'folkets deltagande' i huvudsak kom att betyda ett verkställande av order och inte för att avgöra riktigheten i beslut. Härigenom blev det möjligt att åsikter, åtgärder och ingripanden framtvingades egenmäktigt och de motsvarade varken vetenskapliga krav eller olika befolkningskiktets eller enskilda personers intressen.

Detta har i sin tur i många fall på ledande poster hållit sådana människor som inte är kapabla till annat sätt av 'ledning', som ständigt återupplivar de gamla metoderna och vanorna, som omger sig med människor som fogar sig efter dem och inte med människor vilkas kapacitet och karaktär skulle betyda ett framgångsrikt genomförande av uppgifterna. Trots att vi ständigt fördömer 'personkulten' har vi ännu inte kunnat få bort karakteristiska drag som typiska för den perioden. Detta undergräver folkets förtroende för att partiet verkligen ska kunna ändra denna situation. Gamla spänningar och politisk oro och ängslan väcks åter till liv. Centralkommittén är fast besluten att övervinna detta sakernas tillstånd. Som ovan anförts, är

det nödvändigt att inför XIV partikongressen förbereda de grundläggande frågorna för det politiska systemets utveckling till en konception som möter livets krav, på samma sätt som vi har utarbetat de grundläggande tankarna för det nya ekonomiska systemet.

Huvudfrågan är att reformera hela det politiska systemet så, att det tillåter en dynamisk utveckling av de socialistiska sociala relationerna, förbinda en bred demokrati med en vetenskaplig, högt kvalificerad ledning, stärka samhällsordningen, stabilisera de socialistiska relationerna och bevara samhällsdisciplinen.

Alla dessa förändringar gör det oundgängligen nödvändigt att påbörja arbetet med en ny författning för vårt land så att förslaget till ny författning ingående kan diskuteras bland sakkunniga och bland allmänheten på alla viktiga punkter och föreläggas nationalförsamlingen omedelbart efter partikongressen.

Vår demokrati måste ge mer plats för aktivitet åt varje enskild person, åt varje kollektiv, åt varje länk i kedjan, både på lägre och högre nivå även ända upp i högsta ledningen. Människorna måste ges tillfälle att tänka själva och uttrycka sina åsikter. Vi måste radikalt ändra på praxisen att slå dövörat till för initiativ, kritiska kommentarer och förslag nedifrån.

Inget ansvar utan rättighet

Partiets beslut är bindande för de kommunister, som arbetar i olika organisationer. Men de statliga och ekonomiska instansernas samt organisationernas politik, åtgärder och ansvar är deras eget. De kommunister, som är aktiva i dessa organ och organisationer, måste ta initiativ och se till att de statliga och ekonomiska organen lika väl som de sociala organisationerna (sådana som fackföreningarna, det tjeckoslovakiska ungdomsförbundet etc.) tar hand om de frågor som ligger inom deras kompetens- och ansvarighetsområde. Hela nationella fronten, de politiska partier som ingår i den och organisationerna skall delta i utformningen av statens politik. De politiska partierna inom Nationella fronten är delar, vilkas politiska arbete baseras på Nationella frontens gemensamma politiska program och givetvis hänför sig till Tjeckoslovakiska socialistiska republikens författning.

Det arbetande folkets frivilliga organisationer av olika slag kan inte ersätta de politiska partierna, men motsatsen är också riktig: de politiska partierna i vårt land kan inte utesluta arbetarnas och andra arbetande människors intresseorganisationer från ett direkt inflytande på politiken, på dess utformning och tillämpning. Den socialistiska statsmakten kan inte monopoliseras varken av ett enda parti eller en koalition av partier. Den måste stå öppen för alla folkets politiska organisationer. Tjeckoslovakiens kommunistiska parti ämnar använda alla medel för att utveckla en sådan form i det politiska livet, som garanterar rätten för arbetarklassen och alla arbetande människor att uttrycka sin klara mening och vilja och därmed påverka de politiska besluten i vårt land.

Hela den nuvarande organisationen, verksamhetsformerna och anslutningen av olika organisationer till Nationella fronten måste i princip revideras under de nya betingelserna och byggas upp så, att Nationella fronten kan genomföra kvalitativt nya uppgifter.

Nationella fronten som helhet och med alla anslutna organisationer och enskilda måste tillåtas ha oberoende rättigheter och eget ansvar för ledningen av vårt land och samhället.

Frivilliga organisationer måste bygga på verkligt frivilligt medlemskap och verksamhet. Människorna går in i dessa organisationer därför att dessa uttrycker deras intressen. Därför ska de ha rätten att välja egna funktionärer och företrädare som inte kan utnämnas utifrån.

Lagstadgad föreningsrätt och församlingsfrihet måste i full utsträckning kunna garanteras i år, så att möjligheten att bilda frivilliga organisationer, intresseorganisationer, föreningar etc. skyddas i författningen. Därmed tillgodoses de verkliga intressena och behoven hos olika skikt och medborgargrupper utan byråkratisk inblandning och utan monopol för någon enda organisation. Restriktioner av något slag kan endast fastställas i lag. Endast lagen definierar vad som är antisocialt, förbjudet eller straffbart. De lagfästa friheterna skall i enlighet med författningen i denna mening gälla även för medborgare av olika trosbekännelser och religiösa samfund.

Om vi inte systematiskt och konsekvent med alla till buds stående lagliga medel garanterar yttrandefrihet och medborgerliga rättigheter åt alla, kan inte heller garanteras att det arbetande folket får inflytande på vår politik, inte heller att en opposition kommer till tals mot tendenser att undertrycka folks kritik och initiativ. Socialism betyder inte bara det arbetande folkets befrielse från den utsugande klassens herravälde. Större ansträngningar måste också göras än i någon borgerlig demokrati för att den enskilde ska få ett mer meningsfullt liv. Det arbetande folket, som inte längre behärskas av någon utsugarklass, kan inte längre föreskrivas genom någon tolkning från någon kommandopost, vilka informationer som man kan eller inte kan ta emot, vilka uppfattningar som kan eller inte kan uttryckas offentligt, på vilken punkt den allmänna opinionen kan spela en roll eller när den inte kan göra det.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté anser det nödvändigt att mera exakt än hittills genom en presslag definiera när ett statligt organ kan förbjuda spridandet av vissa informationer (i press, radio, TV etc.). Genom en sådan lag utesluts möjligheten av förhandscensur.

Det är nödvändigt att övervinna övergrepp mot, förvrängning av och ofullständighet i informationerna. Det är nödvändigt att undanröja varje oberättigad sekretess rörande politiska och ekonomiska fakta. Företagens bokslut måste publiceras. Likaså måste publiceras alternativ till olika förslag och åtgärder. Import och försäljning av utländsk press måste öka.

Partiet inser, att ideologiska motståndare till socialismen försöker misstänkliggöra demokratiseringsprocessen. I utvecklingens nuvarande stadium och under de förhållanden som råder i vårt land, vidhåller vi principen att den borgerliga ideologin kan mötas enbart i öppen ideologisk kamp inför allt folket. Det är möjligt att vinna människorna för partiets politik endast genom en kamp, som grundas på kommunisternas praktiska verksamhet till förmån för folket, på verklighetstroga och fullständiga informationer och på en vetenskaplig analys. Vi tvivlar inte på utgången av en sådan kamp. Vi litar på att alla delar av vårt samhälle aktivt kommer att bidra till seger för sanningen, som står på socialismens sida.

I lagbestämmelserna måste mera exakt garanteras yttrandefriheten för minoritetsintressen och minoritetsuppfattningar (inom ramen för de socialistiska lagarna och i överensstämmelse med principen att beslut skall fattas i enlighet med majoritetens vilja). Den författningensliga rörelsefriheten för våra medborgare, särskilt friheten att resa utomlands måste noggrant skyddas i lag. Detta betyder att medborgarna skall ha laglig rätt att längre tid eller permanent vistas utomlands och att människor icke utan grund skall tvingas bli emigranter. Samtidigt är det nödvändigt att i laga former skydda statens intressen, till exempel mot avtappning av vissa grupper specialister etc.

Det är ett allvarligt faktum att rehabiliteringen av människorna – både kommunister och icke-kommunister – som blev oskyldigt dömda eller förföljda i det förgångna – inte alltid hittills har genomförts i alla politiska och medborgerliga konsekvenser. På initiativ av kommunistiska partiets centralkommittés organ har en undersökning påbörjats för att fastställa varför de olika partiresolutionerna inte fullständigt har genomförts, och åtgärder har vidtagits för att

garantera att de felaktigheter som begåtts i det förgångna skall gottgöras överallt där detta ännu inte har ägt rum.

Partiet inser, att människor som olagligt har dömts och förföljts inte kan få igen de förlorade åren av sina liv. Partiet kommer emellertid att göra sitt bästa för att undanröja varje skugga av misstro och förnedring som ofta familjerna och de anhöriga till berörda personer utsättes för och önskar absolut ge sådana förföljda människor varje möjlighet att visa sitt värde i arbete, i det offentliga livet och i politisk verksamhet. Det behöver inte särskilt understrykas, att även om vi genomför en fullständig rehabilitering av människorna, kan vi inte ändra följderna av de revolutionära åtgärder som genomfördes under de gångna åren i enlighet med klasslagarna och som riktade sig mot borgerligheten, dess egendom, dess ekonomiska och sociala ställning.

Begreppet demokrati kan inte identifieras med oändligt prat, får inte förstås som någonting som står emot disciplin, yrkeskunnighet och ledningens effektivitet. Men godtycke och oändliga bestämmelser om rättigheter och skyldigheter gör en demokratisk utveckling omöjlig. Det leder till bristande ansvar, till känsla av osäkerhet och likgiltighet gentemot det allmännas intressen och behov. Å andra sidan är det en fördjupad demokrati och dess åtgärder för medborgerliga friheter som kommer att hjälpa socialismen att bevisa sin överlägsenhet över den begränsade borgerliga demokratin och kommer att göra det till ett attraktivt exempel för den progressiva rörelsen även i de industriellt utvecklade länderna med demokratiska traditioner.

Tjeckernas och slovakernas likaberättigande – grunden för republikens styrka

Trots utomordentliga framgångar när det gäller att lösa nationalitetsproblemen kan det inte förnekas att det även i det socialistiska Tjeckoslovakien förekommer allvarliga fel och grundläggande urartning beträffande det i författningen föreskrivna sättet att ordna relationerna mellan tjecker och slovakier.

För den fortsatta utvecklingen i vårt socialistiska samhälle är det därför absolut nödvändigt att stärka det tjeckoslovakiska folkets enhet och dess förtroende till den politik som Tjeckoslovariens kommunistiska parti för, i syfte att åstadkomma en avgörande vändning rent författningsmässigt mellan tjecker och slovakier och för att genomföra de nödvändiga konstitutionella förändringarna. Det är nu väsentligt att ta hänsyn till fördelarna hos en socialistisk federation som en erkänd och beprövad statsform för samlevnad mellan två likaberättigade nationer i en gemensam socialistisk stat.

För att stärka enheten, sammanhållningen och den nationella särprägel för alla nationaliteter i Tjeckoslovakien – ungrare, polacker, ukrainare och tyskar – är det oundgängligen nödvändigt att utarbeta en författning som fastställer rättigheterna för de olika nationaliteterna, säkrar möjligheterna för deras nationella liv och utvecklandet av deras nationella särart.

Det är nödvändigt att garantera ett aktivt deltagande från nationaliteternas sida i det offentliga livet, vilket måste ske i en anda av likställighet och enligt principen att nationaliteterna har rätt till oberoende och självstyrelse i de områden som berör dem.

De valda organens makt härrör från väljarnas vilja

De kommande valen kommer att bli början på tillämpningen av detta aktionsprograms principer i de valda statliga organens arbete.

Resultatet måste bli en Nationalförsamling, som verkligen stiftar lagar och beslutar i viktiga politiska frågor och som inte bara godkänner de förelagda förslagen.

... det är nödvändigt att kontrollapparaten helt underordnas Nationalförsamlingen som ett eget organ.

Partiets politik är baserad på principen att ingen otillbörlig maktkoncentration skall äga rum i statsapparaten, vare sig hos någon enskild del eller instans eller hos någon enskild person. Det är nödvändigt att sörja för en sådan maktfördelning och ett sådant system av ömsesidig kontroll, att alla fel eller övergrepp från någon av dess instanser korrigeras i tid genom verksamheten från en annan instans. Denna princip måste tillämpas inte bara i relationerna mellan valda och verkställande organ, utan också inom den statliga administrationen och rättsväsendet.

Denna princip har överträtts huvudsakligen genom en otillbörlig koncentration av uppgifter till det nuvarande inrikesministeriet. Partiet anser det nödvändigt att ändra detta till ett ministerium för inrikes ärenden inkluderande den allmänna säkerheten. Frågor som traditionellt har tillhört andra instansers kompetensområde och som med tiden har förts över till inrikesministeriet skall avföras därifrån. Så snart som möjligt måste utarbetas förslag enligt vilka huvudansvaret för brottsundersökningar förs över till domstolarna och kriminalvården skiljs från säkerhetsorganen samt frågor om press, arkiv etc. överlämnas till andra statliga organ.

Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté anser det nödvändigt att ändra säkerhetstjänstens organisation. Den nuvarande organisationen bör delas i två ömsesidigt oberoende delar – den statliga säkerhetstjänsten och den vanliga ordningsmakten. Den statliga säkerhetstjänsten måste ha en sådan ställning, organisatorisk struktur, storlek, utrustning, arbetsmetoder och kvalifikationer, vilka överensstämmer med dess arbete att försvara staten mot fientlig verksamhet från centra utomlands. Varje medborgare som inte gjort sig skyldig till brott i detta avseende skall med visshet veta att hans politiska övertygelse och uppfattning, hans personliga tro och verksamhet inte kan bli föremål för uppmärksamhet från den statliga säkerhetstjänstens organ. Partiet förklarar öppet att denna apparat inte skall riktas mot eller användas för att lösa inrikespolitiska problem och tvistefrågor i det socialistiska samhället.

Den allmänna ordningsmakten har att fullfölja uppgifter såsom att bekämpa brott och skydda den allmänna ordningen. Dess organisation, storlek och arbetsmetoder måste anpassas med hänsyn härtill. Ordningsmakten måste få bättre utrustning och ökade resurser. Tjänsteåliggandena måste exakt anges i lagen. Ordningsmakten kommer i fullföljandet av sina uppgifter att ledas av nationalutskotten (organen för den kommunala självstyrelsen. Ö. a.).

Partiets politik i rättsfrågor grundas på principen att garantin för rättssäkerheten befästes genom att rättstvister (inräknat statliga administrativa beslut) hänskjuts till förhandlingar inför domstol, som står oberoende gentemot politiska faktorer och endast är bundna av lagen.

I överensstämmelse med och parallellt med detta är de också nödvändigt att lösa allmänne åklagarens ställning och uppgifter, så att han inte sättes över domstolen. Advokater och juridiska ombud garanteras fullt oberoende gentemot statsorganen.

Ungdomen och dess organisationer

Det är ungdomen som skall fortsätta samhällets socialistiska omvandling. Ungdomens politiska aktivitet och de ungas andel i samhällsförnyelsen bevisar att de förebräelser som ofta riktats mot ungdomen är utan grund.

Samtidigt är det nödvändigt att ge ungdomen i alla samhällsskikt – allt efter ålder och förmåga – all möjlighet att genom egna valda organ delta i beslut som gäller såväl deras egna som allmänpolitiska frågor. Deras organisationer borde erkännas som jämbördiga med parti-

och massorganisationer, ekonomiska organ, nationalutskotten och skolförvaltningarna när det gäller barn- och ungdomsfrågor på olika samhällsområden, arbete och studier.

Ungdoms- och barnorganisationernas oberoende utesluter inte utan snarare förutser ideologisk ledning, ett systematiskt intresse från hela partiets sida då det gäller ungdomens och barnens fostran, en praktisk hjälp från kommunister till barn- och ungdomskollektiv och ett taktfullt intresse för de unga människornas vardagsliv.

Näringslivet och levnadsstandarden

Företag som möter efterfrågan på marknaden måste ges fria händer att fatta beslut i alla frågor som rör den direkta ledningen av företaget och dess ekonomi och måste tillåtas att på ett skapande sätt reagera på marknads behov. Efterfrågan på marknaden kommer således tillsammans med den ekonomiska politiken att öva press på produktionen för att göra den mera effektiv och åstadkomma hälsosamma strukturella förändringar. Den ekonomiska konkurrensen, särskilt med avancerade utländska firmor, måste bli den huvudsakliga stimulansen för att förbättra produktionen och minska kostnaderna. Denna konkurrens kan inte ersättas med subjektiva bedömningar av de ekonomiska villkoren och genom påbud från överordnade instanser.

Demokratiseringsprogrammet innefattar för näringslivets vidkommande särskilt bestämmelser för att garantera företag och företagsgrupper oberoende och ett relativt oberoende vis å vis de statliga organen. Konsumenten skall ha oinskränkt rätt att bestämma över sin konsumtion och sin livsstil. Det skall finnas en rätt till fritt val då det gäller arbete. Olika löntagargrupper och sociala grupperingar skall ha både rätt och möjlighet att formulera och försvara sina ekonomiska intressen, då den ekonomiska politiken utformas.

Den ekonomiska reformen kommer i stegrad takt att ge de socialistiska företagens hela kollektiv tillfälle att direkt känna följderna av både god och dålig ledning av företagen. Partiet anser därför, att hela kollektivet, som får bära följderna, måste kunna inverka på ledningen av företaget. Det innebär ett behov i företagen av demokratiska organ med fastställda rättigheter gentemot företagsledningen. Direktörerna och de verkställande organen i företagen blir skyldiga att avlägga räkenskap för hela resultatet av sitt arbete.

Dessa organ skall utgöras av valda representanter för arbetstagarna och av företrädare för vissa organ som står utanför företaget och som tillvaratar samhällets intressen.

I den andan blir det nödvändigt att föreslå regler för dessa organ och utnyttja vissa traditioner från arbetarråden samt erfarenheter av modern företagsamhet.

I detta sammanhang måste fackföreningarnas nuvarande roll på nytt definieras. I det centraliserade systemet var deras funktion att stödja direktiv från ledningen blandade med försvar av löntagarnas intressen. De svarade dessutom för vissa statliga funktioner (arbetslagstiftning o. s. v.). Detta resulterade i att de å ena sidan otillräckligt bevakade de arbetandes intressen och å andra sidan beskylldes för att vara särskilt gynnade. Även det socialistiska näringslivet försätter de arbetande i en ställning, som gör det nödvändigt att försvara mänskliga, sociala och andra intressen på ett organiserat sätt. Huvuduppgiften för fackföreningarna borde vara att med allt större eftertryck försvara de anställdas intressen, bevaka sysselsättningsfrågor och från denna synpunkt framträda som en viktig part för att lösa alla frågor som angår den ekonomiska ledningen.

Effektiv integrering i den internationella arbetsfördelningen

De internationella ekonomiska relationerna kommer att utvecklas som hittills på grund av ekonomiskt samarbete med Sovjetunionen och övriga socialistiska stater i synnerhet med dem som är medlemmar av COMECON.

Vi kommer också aktivt verka för livligare ekonomiska förbindelser med alla andra länder, som visar intresse för det på grundval av likaberättigande, ömsesidiga fördelar och utan diskriminering. Vi stödjer utvecklandet av progressiva former för internationellt samarbete, särskilt samverkan i produktion och då det gäller utbyte av vetenskaplig och teknisk know-how, licensaffärer och lämpliga former för krediter och kapitalsamarbete med intresserade länder.

I och med att vår ekonomi öppnas för världsmarknadens tryck måste utrikeshandelsmonopolet befrias från administrativa betraktelsesätt och metoder och ledningen genom påbud. På utrikeshandels område anser centralkommittén att en effektiv handels- och valutapolitik måste genomföras grundad särskilt på den indirekta ledningens ekonomiska lagar och instrument.

Produktions- och handelsföretagen måste ha rätt att välja sina export- och importorganisationer. Samtidigt är det nödvändigt att formulera villkor, under vilka – om de fullföljs – företagen skall berättigas att agera självständigt på främmande marknader.

Vårt näringslivs mångåriga isolering från världsmarknaden har skiljt hemmamarknadens prisrelationer från prisrelationerna på världsmarknaden. I det läget anser vi det nödvändigt att understödja en linje som gradvis kommer att föra hemmamarknads- och världsmarknadspriserna närmare varandra.

Vårt näringslivs öppnande mot världsmarknaden, varvid ett mål är att skapa förutsättningar för vår valutas konvertibilitet måste genomföras på ett sätt som inte hopar alltför många sociala problem och som inte hindrar höjningen av levnadsstandarden.

Vi måste emellertid inse, att vi lever under hårda konkurrensförhållanden och att varje eftergift i dag kommer att lägga hinder i vägen för en effektiv ekonomisk utveckling och för en höjning av levnadsstandarden i framtiden.

Levnadsstandarden – en brådskande uppgift för den ekonomiska politiken

För att höja levnadsstandarden måste större betydelse tillmätas löneförbättringar. Man kan emellertid inte höja lönerna överlag så att företagen inte tar hänsyn till den verkliga ekonomiska effekten. Konsekvent måste tillämpas principen att löneutvecklingen skall bero på en i verkligheten uppnådd produktion, som finner avsättning i samhället.

Det nuvarande systemet med detaljhandelspriser som märkbart skiljer sig från produktionskostnaderna, ger felaktig information om den personliga konsumtionens struktur, inbegripet konsumtionen av matvaror.

Rationella prisrelationer kan inte fastställas och proklameras av statliga myndigheter, det är marknadskrafterna, som måste få öva inflytande på prisbildningen. Detta innebär naturligtvis en viss risk att prisrelationerna förändras samtidigt med en viss stegring av prisnivån. Denna risk beror på att efterfrågan är större än tillgången, i ett läge som vi tagit över från det tidigare sättet att leda. När vi nu öppnar möjligheter för interna prisrörelser, måste de centrala organen därför reglera de allmänna ekonomiska relationerna på ett sätt som hindrar en överdriven höjning av prisnivån och garantera en ökning av reallönen med åtminstone 2,5-3 procent per år.

Vetenskapens betydelse ökar

De möjligheter som socialismen erbjuder vetenskaplig forskning och särskilt tillämpningen av dess resultat till förmån för samhället utnyttjas inte till fullo. En av orsakerna är de rådande

barriärerna mellan vetenskapen, den teknologiska utvecklingen och produktionen. Den bristande rörligheten i systemet att leda genom påbud parad med den ledande personalens låga kvalifikationer är skälet till detta. Då det gäller forskningen ligger problemet huvudsakligen i skillnader i nivån för tillämpad forskning beroende av bristen på vetenskapligt tränad stab.

För att klara den nuvarande situationen måste vi fortsätta att göra väsentliga förbättringar i synnerhet beträffande villkoren för grundforskningen så att den i de avgörande grenarna ständigt kan stå på världsnivå.

Om samhällsvetenskaperna verkligen skall bli ett erkänt instrument för vetenskaplig kännedom om det socialistiska samhället är det nödvändigt att respektera principerna för dessas inre liv och säkra dem en sådan ställning och sådana villkor som gör det möjligt för dem att nå en hög vetenskaplig standard. Partiet kommer att med de resurser som dess organ har till förfogande ta initiativ för att uppmuntra samhällsvetenskaperna och bidra till deras inriktning mot viktiga samhällsproblem. Men partiet kommer inte att blanda sig i det skapande vetenskapliga arbetet. I det avseendet vilar initiativet och samhällsansvaret på vetenskapsmännen själva.

Kvalitet i utbildningen – målet för vårt utbildningssystem

Den dynamiska utveckling, som vårt näringsliv och hela samhället uppvisar, kräver ett slut på undernärningen av undervisningen och av skolornas och lärarnas behov. En mycket större del av samhällsresurserna måste reserveras för skolväsendets utveckling.

Kulturens humanistiska mission

Vi avvisar alla administrativa och byråkratiska metoder, när kulturpolitiken skall genomföras. Vi tar avstånd från dem och vi vänder oss emot dem. Konstnärligt arbete skall icke bli föremål för censur. Vi har fullt förtroende för kulturarbetarna och vi väntar ansvar, förståelse och stöd från dem. Vi värdesätter kulturarbetarnas hjälp till att driva igenom och skapa socialismens humanistiska och demokratiska karaktär och deras aktiva insats för att avlägsna de återhållande faktorerna i denna utveckling.

Det är nödvändigt att övervinna den trångsynta bedömningen av kulturens och konstens sociala och mänskliga funktion, övervärderingen av deras ideologiska och politiska roll samt undervärderingen av deras grundläggande allmänna kulturella och estetiska uppgifter för att ändra människorna och världen. Partiet vill skydda och trygga både det konstnärliga skapandets frihet och rätten att öppna konsten för alla.

Kulturens samhälleliga effekt ligger naturligtvis inte utanför de politiska sammanhangen. Vi skall garantera att friheten för olika uppfattningar såsom de garanteras i lag fullständigt respekteras. Det kommunistiska partiet kan emellertid inte ge upp sin inspirerande roll och sina ansträngningar för att även konsten på ett effektivt sätt skall hjälpa till att forma den socialistiska människan i kampen för att förvandla världen. Partiet kommer konsekvent att tillämpa sitt politiska program och främja ett marxistiskt tänkande.

Den socialistiska kulturen är en av de främsta krafterna för att föra ut socialistiska och humanistiska idéer i världen. Den hjälper till att förena världskulturens humanistiska strömningar. Den kan föra de socialistiska nationerna närmare varandra och stärka samarbetet och de broderliga relationerna mellan nationer och nationaliteter.

Tjeckoslovakiska socialistiska republikens internationella läge och utrikespolitik

Vi står obetingat på framstegets, demokratins och socialismens sida i de socialistiska och demokratiska krafternas kamp mot världsimperialismens aggressiva försök.

Den tjeckoslovakiska utrikespolitikens grundläggande orientering uppstod och befästes under den nationella befrielsekampen och under den socialistiska uppbyggnadsprocessen i vårt land – den består i allians och samarbete med Sovjetunionen och övriga socialistiska stater. Vi kommer att eftersträva, att de vänskapliga förbindelserna med våra allierade – länder i den socialistiska världsgemenskapen – framgent fördjupas på basis av ömsesidig respekt, suveränitet och jämlikhet, internationell solidaritet. I detta avseende kommer vi att mer aktivt och genomtänkt bidra till verksamheten i Rådet för ömsesidig ekonomisk hjälp och Warszawapakten.

Det socialistiska Tjeckoslovakien skall i förbindelse med utvecklingsländerna fortsätta att stärka den antiimperialistiska fronten och efter kraft och förmåga stödja alla nationer som kämpar mot imperialism, kolonialism, neo-kolonialism och strävar efter att stärka sin suveränitet, sitt nationella oberoende och sin ekonomiska utveckling.

Vi skall aktivt fullfölja den fredliga samlevnadens politik gentemot de kapitalistiska länderna. Vårt geografiska läge liksom vårt behov och vår kapacitet som industriland kräver att vi driver en mera aktiv europapolitik med syfte att främja ömsesidigt fördelaktiga relationer mellan alla stater och internationella organisationer och för att trygga den kollektiva säkerheten i Europa. Vi skall utgå från existensen av två tyska stater, från det faktum att Tyska demokratiska republiken som den första socialistiska staten på tysk mark, är en viktig fredsfaktor i Europa. Vi skall utgå från nödvändigheten att stödja de realistiska krafterna i Tyska förbundsrepubliken, därför att de motsätter sig de nynazistiska och revanschistiska tendenserna i detta land. Tjeckoslovakiens folk önskar att leva i fred med alla nationer.

Vår utrikespolitik har inte utnyttjat alla tillfällen till aktivt arbete, den har inte tagit initiativ för att föra fram egna synpunkter på många viktiga internationella problem. Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté, nationalförsamlingen, regeringen och vederbörande ministerier måste övervinna dessa brister utan dröjsmål och alltid se till att vår utrikespolitik helt och fullt uttrycker det socialistiska Tjeckoslovakiens nationella och internationella intressen.

Tjeckoslovakiens kommunistiska parti önskar göra en mera aktiv insats i den internationella arbetar- och kommunistiska rörelsen. Vi lägger särskild vikt vid vänskapliga förbindelser, ömsesidiga konsultationer och utbyte av erfarenheter med Sovjetunionens kommunistiska parti, med de kommunistiska partierna och arbetarpartierna i den socialistiska världen, med alla andra kommunistiska broderpartier.

Vi önskar bygga en ny verkligt demokratisk förebild för ett socialistiskt samhälle, som helt motsvarar betingelserna i Tjeckoslovakien.

Vi förklarar under fullt ansvar att vårt samhälle har gått in i en svår period där vi inte längre kan förlita oss på traditionella mönster.

Vi skall inte vidtaga angivna åtgärder för att göra avkall på våra ideal –

Tvärtom: vi är övertygade om att de kommer att hjälpa oss att göra oss fria från den börda som under årtal har givit många fördelar åt våra motståndare genom att inskränka, minska och förlama styrkan hos den socialistiska tanken, det socialistiska exemplets attraktionsförmåga. Vi önskar mobilisera nya okuvliga krafter i det socialistiska livet i detta land.

Hotet från högern

Dubčeks tal på CK-plenum den 29 maj 1968 (ČTK)

Knappt två månader efter beslutet om det nya aktionsprogrammet samlades centralkommittén på nytt, 29 maj–1 juni 1968.

Under den gångna tiden hade nationalförsamlingen hunnit dryfta den nya regeringens program och en tjeckoslovakisk delegation med bl a talmannen Josef Smrkovský gästa Moskva för att sondera förutsättningarna för ett fritt konvertibelt lån.

Regeringen hade beslutat om införande av femdagarsvecka och justitieministern lovat att ett lagförslag om rehabilitering av orättvist dömda skulle framläggas i nationalförsamlingen, som räknade med beslut i juni månad.

Förste partisekreterare Alexander Dubčeks tal präglades av kritik mot vissa partiorganisationers stelhet och oförmåga att handla, varningar mot att konservativa krafter i partiet skulle kunna lamslå partiets handlingskraft samt varningar mot de skador som antikommunistiska krafter skulle kunna förorsaka landet.

Om vi vill ha en korrekt bild av läget får vi inte bara se de extrema yttringarna och generalisera delfenomen.

De motsättningar och konflikter, som helt naturligt dyker upp i den nuvarande processen och som ofta blir dramatiskt akuta, är varken en produkt eller en konsekvens av den politik som vi påbörjade i januari. De är i första hand ett resultat av den utdragna kris, som vuxit fram under många år och som ackumulerat en hel mängd otillfredsställda behov och olösta problem, som den tidigare politiken inte bara negligerade utan också gradvis förvärrade genom sina metoder, trots att problemen påtalats av många i partiet efter XII kongressen och ännu mera intensivt efter XIII partikongressen. I januari drog vi upp riktlinjerna för deras lösning. Detta kan självfallet inte försiggå utan motsättningar och ett visst mått av en i viss mån språngartad utveckling. De nuvarande svårigheterna sammanhänger alltså med de sociala motsättningar, misstag och missgrepp som framkommit inte minst under de senaste årens godtyckliga maktutövning och framkallat en ytterst allvarlig krissituation.

De byråkratiska arbetsmetoder, som under många år tillämpats, har också paralyserat partiets aktionsförmåga. Partiet kunde därför inte reagera tillräckligt snabbt på den förändrade situationen. Många partiorganisationer hade hamnat på defensiven under inflytande av de misstag som begåtts under 50-talet. Den våg av kritik som avslöjandena ledde till skakade på vissa områden statsapparaten och näringslivet.

Hade vi inte fått denna utveckling under kontroll, och hade vi inte givit den en ändamålsenlig ledning och kontroll, kunde det ha hänt att den nuvarande sociala och politiska maktstrukturen hade undergrävts.

Under de senaste veckorna har också vissa andra drag i utvecklingen gett anledning till oro för den socialistiska förnyelseprocessen. Vi riktade uppmärksamheten på detta redan vid centralkommittémötet i april.

Sedan den tidpunkten har läget emellertid förändrats på så sätt att de antikommunistiska tendenserna har blivit mera märkbara och vissa element försöker att gå över till mera aktiva verksamhetsformer. Denna fara, som i dag utgör det huvudsakliga hotet mot en fortsatt utveckling av demokratiseringsprocessen, har partiets majoritet insett och denna insikt når nu allt vidare kretsar inom den progressiva allmänna opinionen. Högerkrafternas aktiva arbete leder också till vissa sekteristiska tendenser, vilket leder till att man söker klara läget med fundamentalt felaktiga metoder, som också skulle kunna leda till en icke önskad spänning och konflikter.

Jag syftar inte på den rättvisa kritik mot olika misstag, vilken framförts av människor med ärliga avsikter och jag syftar inte heller på rättvis kritik mot aktuella personer, utan vänder mig mot de ansträngningar, som görs för att moraliskt diskreditera hela partiet och som i själva verket är en strävan att skapa den uppfattningen, att partiet inte har någon rätt att spela den ledande rollen i vårt samhälle. Även om detta är en temporär, ensidig reaktion från en viss del av den allmänna opinionen mot vissa brister i det förgångna, kan vi inte bortse från att dessa tendenser och manifestationer kan missbrukas i reaktionärt syfte.

Den socialistiska republiken har endast existerat i 23 år. Bland oss lever rester från de tidigare utsugande klasserna och deras politiska talesmän. Representanter för en föråldrad ideologi finns fortfarande mitt ibland oss. Vi lever i en delad värld, i vilken klasskampen fortfarande pågår. Dessa fakta har inget avgörande inflytande på vår sociala utveckling, men de existerar och vi kan inte underlåta att ta dem med i beräkningen i synnerhet i nuvarande intensiva sociala utvecklingsprocess.

Detta är skälet till att vi mycket noga måste följa det politiska och ideologiska arbete, som bedrivs av de besegrade borgerliga klasserna och av de redan före februari bankruttrade högerpolitikerna och så vidare. Vi kan här och där se hur de försöker att skapa ideologiska och politiska betingelser för sin verksamhet. Man försöker också skapa en legal plattform för denna aktivitet i vissa organisationer, som nu börjar dyka upp i synnerhet i K 231 som också omfattar människor vilka med rätta dömts för statsfientlig verksamhet. Ökat intresse har också lagts i dagen i fientliga emigrantkretsar. De fientliga spionorganisationernas intresse för händelser i Tjeckoslovakien har också ökat på senare tid. Olika fientliga nyhetsbyråer sprider falska informationer, halvsanningar och gissningar, varvid de försöker rubba förbindelserna mellan de socialistiska länderna och partiets enhet och desorientera partiets medlemmar och den allmänna opinionen.

Vi måste inse att i nuvarande period i kampen mellan de två antagonistiska klassideologierna är den antisovjetiska inställningen den vanligaste formen av antikommunism. Vi behöver snarast möjligt en lag om församlingsfrihet för att i nuvarande skede snabbt få ett slut på aktiviteten i olika illegala organisationer, som inte känner förpliktelser mot staten och nationella frontens principer. Vår politik måste sträva efter att övervinna människornas misstro och tvivel, sträva att övertyga socialistiskt och demokratiskt sinnade medborgare för ett gemensamt arbete. Vi får inte heller tillåta någon sekteristisk eller auktoritär inställning i vår attityd gentemot medborgarna. Samtidigt skall vi emellertid resolut och offentligt avslöja

alla antikommunistiska tendenser, politiskt isolera dem, som utgör den största faran för en ostörd socialistisk utveckling och en socialistisk förnyelseprocess.

Förutom fruktan för högerfaran finns också fruktan för de konservativa krafterna i partiet, dvs en återgång till det tillstånd som rådde före januari 1968. Denna fara ligger i stereotypa tänkesätt, som lever kvar från det förgångna, i envisheten i och det envisa fasthållandet vid byråkratiska metoder.

Om vi skall lyckas, måste vi konsolidera demokratiseringsprocessen. Klart definiera våra målsättningar och metoder för att konsolidera och utveckla socialismen, inte försvaga den. En obunden process skulle öppna vägen för och stärka effekten av de extremistiska tendenserna. Konsekvensen av den skulle leda till sammanstötningar, som i sin tur skulle sätta socialismens utveckling i vårt land i fara. Detta skulle bli ett bakslag inte bara för de progressiva krafterna inom partiet utan det skulle också betyda ett avbräck för den internationella arbetarrörelsen. Vi har påtagit oss ett ansvar, som vi inte kan svika. Vi måste därför dra de nödvändiga konsekvenserna av den nya situationen.

Vi har antagit aktionsprogrammet, i vilket partiets politiska generallinje började ta form. Den nödvändiga takten har dock inte alltid hållits då det gällt att vidta åtgärder som kunde ha gjorts omedelbart. Det verkar som om vi i detta sammanhang hade glömt det mest elementära i propaganda: vi är i stor utsträckning oförmögna att förmedla och till och med förklara ting som vi redan har gjort. Detta gäller alla led i partiapparaten och massmedia. Viktiga steg, som har tagits av centralkommittén, nationalförsamlingen och regeringen och andra institutioner, har ibland förblivit obemärkta.

Vi har till exempel i aktionsprogrammet intagit en klar attityd till avskaffandet av censuren. Godkännande av olika legala åtgärder sker emellertid långsamt. Detsamma gäller förberedelserna för en lag om föreningsfrihet och så vidare. Detta har skapat en atmosfär i vilken det är möjligt att etablera 'klubbar till försvar för pressens frihet' och skapa tvivel, som om partiet skulle ha ändrat sin attityd. Och på det sättet desorienteras allmänheten. Vi tycker, att sådana initiativ är ojusta.

Partiets pågående pånyttfödelse gör det nödvändigt, särskilt med tanke på vissa nya omständigheter, att snabbt inkalla den extraordinarie XIV partikongressen. Utan denna kan ingen definitiv garanti skapas inom partiet för att konsekvent genomföra den nya politiken. Vi föreslår därför att kalla partikongressen till den 9 september 1968.

Som framgår av hela den föregående analysen så är huvudfrågan, som måste lösas, att stärka partiets auktoritet och inflytande i samhället. Utan att lösa denna fråga vore det illusoriskt att tro att det inte skulle bli ökade påtryckningar från extremistgrupper, vilket skulle kunna leda till utfall mot den socialistiska makten i landet.

Jag önskar understryka att vi för framtiden inte alls förlitar oss på en falsk 'enhet' som i blind lydnad utför direktiv 'ovanifrån'. Vi väntar oss motsättningar i uppfattningar och olika försök att finna den bästa lösningen. Men lägets allvar och partiuppbyggnadens principer gör det nödvändigt att partimedlemmarna efter det att beslut har fattats och slutsatser har dragits förenar sina ansträngningar för att säkra deras genomförande. Partiets roll i samhället gör det

nödvändigt för oss att förenas i grundprinciperna för partiets taktik och att enhetligt tillämpa den i enlighet med den demokratiska centralismen.

— — —

Då vi understryker partiets politiskt-organisatoriska arbete vill vi särskilt skapa intima band mellan kommunister och icke-kommunister för att hela partiet, det arbetande folkets absoluta majoritet skall kunna delta i utformningen av partiets politik och omsätta den i praktiken. Vår politik kan bli framgångsrik endast om den i största möjliga utsträckning uttrycker folkets intressen, om den är förståelig för dem, kort och gott om den är deras politik.

Det gör det nödvändigt att snabbt vidga och intensifiera vår politik utåt. I den meningen måste vi återvända till sådana metoder och former i partiets arbete som kom till användning perioden före februari 1948.

— — —

Jag vill än en gång säga ut helt klart; syftet med vårt arbete – och detta måste vara ett utmärkande drag före kongressen – är att stärka kommunistiska partiets politiska ledning av samhället. Detta innebär, att vi avvisar alla försök att misskreditera partiet som helhet, alla försök att skapa misstro inom partiet och att bestrida dess moraliska och politiska rätt att leda vårt samhälle.

Partiet har stått i spetsen för vårt samhälle sedan februari 1948 som dess ledande politiska kraft. Det tar därför ansvaret såväl för framgångarna i det socialistiska uppbyggandet som för bristerna. Det har självkritiskt riktat uppmärksamheten mot det förgångnas misstag och befriat sig medvetet från dem. I sanningens intresse måste vi emellertid understryka att ansvaret för misstagen inte är ett resultat av partiet som helhet. De enskilda medlemmarna och funktionärerna kände inte till 50-talets repressalier. Det direkta ansvaret för dessa vilar på flagranta syndare som säkerhetstjänsten, juridiska och statliga myndigheter och partiorgan.

— — —

Förnekandet av dessa fakta och ansträngningar att misskreditera partiet som helhet anser partiet vara konkreta antikommunistiska, antisocialistiska och antifolkliga tendenser. I många fall har partiet redan genomfört rehabiliteringar och det fortsätter att rehabilitera alla kommunister och icke-kommunister som olagligt drabbades under tidigare skeden. Partiet är beslutet att frigöra sig från dem som bär ansvaret för det förgångnas misstag. Vi deklarerar obetingat att vi avvisar varje slag av hysteri liksom att man söker väcka omdömeslös misstro mot partiet, mot befattningshavare inom rättsväsendet, säkerhetstjänsten och statliga instanser. Vi säger helt öppet – och detta är också innehållet i regeringens deklaration – att de revolutionära åtgärder som drabbade den borgerliga klassen efter februari 1948 oberoende av om det antingen var ekonomiska eller politiska åtgärder eller åtgärder från statsmakternas sida, inte kommer att bli föremål för någon revision.

Om vi önskar stärka våra vänskapliga relationer och förhindra olika missförstånd är det nödvändigt att göra fullständigt klart att vi inte presenterar vår politik som modell och exempel för andra, att vi inte bedömer andra socialistiska länders politik i enlighet med våra utgångspunkter och att vi inte kan sätta bra eller dåliga betyg. Vi har förbehållit oss rätten att ordna våra inre angelägenheter i enlighet med våra villkor och traditioner.

Vi nekar inte andra denna rätt och inte heller blandar vi oss i någonting genom att publicera olika åsikter som rör andra socialistiska länders inre angelägenheter. Vi får på intet vis spela den borgerliga propagandan i händerna, då den siktar till att splittra de socialistiska ländernas enhet. Genom att sprida förvrängda tolkningar av vissa olika uppfattningar söker man skapa en atmosfär av misstro. Det är tydligt provokativa rapporter, till exempel att en militär

intervention förbereds av de socialistiska staterna mot Tjeckoslovakien. Grovt förvränger man uttalanden av våra ledande statsmän genom att citera dessa uttalanden ryckta ur sitt sammanhang. Jag vet inte vilket gott ändamål, som är betjänt av att våra nyhetsorgan tar över dessa skvallerrapporter och informationer från den borgerliga propagandan och ger dem publicitet utan kommentarer.

Vårt partis politik är och kommer att förbli internationalistisk i enlighet med grundprinciperna i ett marxistiskt-leninistiskt parti, i enlighet med de mest vitala, ja avgörande intressena för våra båda nationaliteter. Att försvara vänskapen med Sovjetunionen och andra socialistiska länder är en uppgift inte bara för kommunister utan för alla medborgare i detta land som inte har glömt München, som inte lättsinnigt önskar sätta grundvillkoren för vårt lands existens, dess okränkbarhet och oberoende i fara.

I första rummet betyder detta ett bidrag till ett gradvis skapande av ett system av kollektiv säkerhet i Europa. Kardinalfrågan är den tyska frågan. För oss och för hela Europa är det av historisk betydelse att det i en del av Tyskland, Tyska demokratiska republiken, idag finns en socialistisk stat, byggd på principerna om vänskap och fredlig samlevnad med andra europeiska länder. En stat som erkänner och förstår det andra världskrigets realiteter och som har vårt fulla stöd. Vi är också för goda grann- och vänskapsförbindelser med Tyska förbundsrepubliken. Där finns emellertid skäl för oro, som framkallas inte bara genom de nynazistiska krafternas tillväxt utan också av det faktum att Tyska förbundsrepubliken alltjämt inte har beslutat sig för att erkänna de existerande gränserna i Europa, att erkänna Tyska demokratiska republiken och från första början ogiltigförklara Münchenöverenskommelsen. Det är dessa fakta som står i vägen för en normalisering av de ömsesidiga förbindelserna.

Ett av nyckelproblemen i arbetarklassens politik är skapandet av organisationsformer för arbetarnas direkta deltagande i ledningen av samhället.

Det är emellertid mycket brådskande att förbereda konkreta förslag för att fullfölja den del av aktionsprogrammet som föreslår bildandet av kollektiva organ för en demokratisk förvaltning av företagen. Men detta kräver ytterligare diskussioner inte bara bland experter utan också i partiet och fackföreningarna och på arbetsplatserna, en diskussion med arbetande människor.

Vi är medvetna om – med tanke på den höga standarden hos vår arbetarklass som minns verksamheten och traditionerna från de revolutionära arbetarråden 1945-1948 – att detta steg mot demokratisering stärker samarbetet mellan det arbetande folket och de organ, som är ansvariga för ledningen av företagen. Att förbindelserna mellan arbetare, ekonomer och teknisk personal kommer att fortsätta att förbättras, att deras initiativ kommer att sätta spår och att ledningen för företagen kommer att bli mer effektiv tack vare det stöd som kommer att finnas i företagsråden såsom valda organ för det arbetande folket.

Vi är av den uppfattningen att detta är den verkliga vägen att lösa många ekonomiska, sociala och politiska problem i ett arbete, som är mycket pressande och som det gamla systemet var oförmöget att ta itu med. Själva företaget kommer att förbli samhällets egendom, det kommer inte att ägas av arbetskollektivet. Det måste finnas någon lämplig väg för att tillvarata samhällets och statens intressen vid bildandet av löntagarråd vid företagen.

Företagsråd utesluter inte utan förutsätter i själva verket en ökad roll åt fackföreningarna som en speciell form för social aktivisering av alla arbetande människor i vårt socialistiska samhälle. Det måste nu klart observeras, att fackföreningarna redan håller på att ändras till att bli en organisation som vill uttrycka, representera och på ett otvetydigt sätt framhäva de arbetande människornas verkliga sociala behov.

— — —

Den nuvarande utvecklingsprocessen är väsentligen en process för socialismens pånyttfödelse. Att tala endast om demokratiseringsprocessen utan ett klart angivet socialistiskt innehåll skulle vara detsamma som en förvrängning av vårt partis inneboende krafter för att utveckla den socialistiska demokratin.

Den form av socialistisk demokrati som vi önskar den skiljer sig från formell demokrati i åtminstone två avseenden. Först av allt måste den lösa det problem som ingen borgerlig demokrati hittills har tagit itu med eller ens formulerat: hur de arbetande själva, arbetare och tekniker i produktion och arbetskollektiv på andra områden kan och bör ha en röst då det gäller ledningen och administrationen i samhället. Hur man kan säkerställa att inget system genom olika procedurförfaranden och sidovägar genomför en politik utan hänsyn till eller till och med mot det arbetande folkets intresse. Det är välkänt att detta inte bara är möjligt under formell demokrati utan att det faktiskt användes av borgerligheten som en del av deras program.

Den socialistiska demokratin kan inte utvecklas som ett system, där politiken bestäms enbart av politiska partier. Vår erfarenhet från 1945 till 1948 är ett tillräckligt bevis för att ett sådant 'parti' i det politiska livet är skadligt för det arbetande folkets intresse. Vår demokrati måste också ge rätten åt det arbetande folket att ta direkt del i statsmakten, att ha sina representanter i valda organ: genom fackföreningar, genom en organisation för bönderna, ungdomsorganisationer, kvinnorganisationer etc. Kommunistiska partiet är av den mening, att dessa organisationer är likvärdiga politiska delar i nationella fronten. Vi skall försvara den uppfattningen att även människor som inte är medlemmar i något politiskt parti skall ha en reell möjlighet att delta direkt i det politiska livet i en socialistisk stat. Nationella fronten kan inte någonsin ändras till blott och bart en koalition för politiska partier. De viktigaste politiska organisationerna borde få en bestämd position inom nationella fronten.

Nationella fronten kommer säkerligen att så snart som möjligt klart definiera programmet för sin socialistiska grundval. Kränkning eller avvisande av programmet kommer att bli oförenligt med medlemskap i nationella fronten.

Den grundläggande skillnaden mellan den borgerliga parlamentarismen och socialistisk demokrati ligger i att relationerna mellan de politiska partier, som utgör basen för nationella fronten måste vara förhållandet av delägarskap och samarbete, alltså inte kamp om omfördelning av makten i staten, vilket är karakteristiskt för det borgerliga politiska systemet. Detta betyder inte att eliminera den politiska autonomin, att eliminera kontroverser och inbördes motsättningar inom nationella fronten. Konflikterna mellan olika synsätt måste baseras på ett allmänt socialistiskt program. Detta program garanteras av Tjeckoslovakiens kommunistiska partis ledande roll, eftersom det inte finns något annat verkligt program för att bygga socialismen än det marxistiska, baserat på kunskap och progressiva sociala intressen.

Vi utesluter möjligheten av att den socialistiska demokratin för närvarande skulle utvecklas i vårt land genom bildandet av ett politiskt oppositionsparti, som skulle stå utanför nationella fronten. Detta skulle resultera i maktkamp. Vårt parti kommer att motsätta sig sådana tendenser med alla medel, eftersom under nuvarande betingelser detta slutligen skulle leda till

försök att underminera Tjeckoslovakiens kommunistiska partis position i samhället och även den socialistiska utvecklingen.

Därför kommer vi mycket fast att motsätta oss att något oppositionsparti bildas som skulle föra en politik vid sidan av nationella frontens. Detta är en princip, som vi antog så tidigt som 1945.

En varning till reaktionen

CK-resolution den 1 juni 1968

Centralkommittén, som beslutade inkalla partiets 14:e kongress till början av september 1968 och som vidtog ytterligare personförändringar i de ledande organen, gjorde i en resolution samma värderingar som Dubček gjort i sin inledning på CK-plenum.

Huvuduppgiften för partiet måste vara att garantera att det socialistiska systemet inte attackeras vare sig av högerinriktade, antikommunistiska tendenser eller av konservativa krafter, som skulle välkomna en återgång till läget före januari 1968, något som skulle hejda en socialistisk utveckling.

Partiledningen bekräftade ånyo sin fasta beslutsamhet att fullfölja den politik som den slog in på i januari och som angivits i aktionsprogrammet.

Partiets centralkommitté anser det som sin viktigaste uppgift på nuvarande stadium att anstränga sig till det yttersta för att fullfölja aktionsprogrammet och genomföra en offensiv för att föra ut dess enhetliga politiska linje. På det sättet kan folkets förtroende, som vanns för partiets politik genom januarisammanträdet, stärkas och ytterligare ökas.

Vi kan inte vara helt nöjda med den inrikespolitiska utvecklingen sedan aprilsammanträdet, eftersom målsättningarna inte alltid liar uppnåtts. Vissa försök att stödja konsolideringsprocessen har gjorts men ändå har fruktan uppstått inom partiet och bland allmänheten beträffande vidareutvecklingen av den socialistiska demokratin i vårt land. Å ena sidan har man fruktat att den fortsatta socialistiska demokratiseringsprocessen kan ge upphov till anarkistiska tendenser och skapa en fara för det socialistiska systemet, ja, t. o. m. leda till attentatsförsök från antisocialistiska och antikommunistiska krafter. Å andra sidan har man befarat, att utvecklingen stannat på halva vägen och att man kommer att försöka återgå till läget före januari 1968.

— — —

Partiet anser det vara mycket viktigt att man nu stärker och utvecklar den enighet som finns fastslagen i aktionsprogrammet, och att man gör det möjligt för partiets ledning att konsekvent föra ut denna politik. Partiet vill bedriva en politik som övertygar det arbetande folkets breda massor om att det i Tjeckoslovakien inte kommer att bli någon återgång till klasser, äganderätt, de sociala och politiska förhållanden som rådde före det arbetande folkets seger i februari 1948.

— — —

Partiets centralkommitté anser det vara en allvarlig brist att såväl partiet, de sociala och statliga organen och organisationerna som massmedia, endast har gjort några få och otillräckliga ansträngningar för att göra partiets politik känd på ett positivt sätt för folket och att man har ägnat för liten omsorg åt att låta denna senare opinion få komma till uttryck. Detta skapar en gynnsam atmosfär för misstro, osäkerhet, förbittrade diskussioner och konflikter som kan skapa förvirring hos oss och ge näring åt de antikommunistiska krafternas förhoppningar att de skall kunna dra nytta av den socialistiska demokratiseringsprocessens utveckling.

I nuvarande läge anser partiet det vara huvuduppgiften att garantera att det socialistiska systemet inte attackeras vare sig av högerinriktade, antikommunistiska tendenser eller av konservativa krafter, som skulle välkomna en återgång till läget före januari 1968, vilket i sin tur skulle förhindra en socialistisk utveckling.

Den grundval som vi står på är partiets aktionsprogram. Aktionsprogrammets politiska linje måste diskuteras av partikongressen, som på demokratisk väg ensamt kan skapa sådana centrala organ som kan ge fullständiga garantier för ett konsekvent fullföljande av den nya politiken. Endast detta program kan slå tillbaka de attacker mot partiet som närs av tvivel huruvida partiet skall kunna lösgöra sig helt från det förgångnas misstag och felgrepp. Den nya form av socialism, som aktionsprogrammet visar vägen till, är ännu inte förverkligad och det gör det nödvändigt att lösa inte bara en mängd praktiska problem utan också en rad teoretiska frågor som hör samman med programmet. För att partiet skall kunna bedriva en enhetlig och effektiv politisk linje i samband med förberedelserna för partikongressen anser partiets centralkommitté det nödvändigt att alla kommunister oavsett verksamhetsområde lojalt skall acceptera följande huvudprinciper för partiets verksamhet:

Man bör slå vakt om det kommunistiska partiets ledande roll och effektivt slå tillbaka alla försök att misskreditera partiet och att bestrida dess moraliska och politiska rätt att leda vårt samhälle.

Partiet har haft ledningen i vårt samhälle sedan februari 1948 och gör således anspråk på den socialistiska uppbyggnadens resultat och tar ansvaret för de felgrepp som har förvrängt det socialistiska idealet. En del kommunister har själva blivit offer för dessa felgrepp och 1950-talets brott för vilka bestämda personer och grupper i partiets ledning är skyldiga. Men kommunisterna tog samtidigt initiativet till kampen mot dessa och denna kamp kulminerade med partiets centralkommittémöte i januari och partiets aktionsprogram, och detta ger fullständig moralisk och politisk rätt att sträva efter den ledande rollen i Tjeckoslovakien under socialismens fortsatta utveckling.

— — —

Partiet är fast beslutet att rensa ut dem som bär ansvaret för de tidigare missgreppen och det kommer att se till, att alla de som befins skyldiga kommer att straffas utan hänsyn till deras ställning. Partiet kommer emellertid att handla i enlighet med legala partinormer så att vars och ens skuld och ansvar kommer att bli rättvist fastställt. Partiet är helt bestämt emot alla försök att skapa en atmosfär av hysteri och allmän misstro mot partifunktionärer och statsanställda med medel som är oförenliga med rättvisa och lagliga åtgärder och som skulle vara till politisk fördel endast för de krafterna och deras syften. De revolutionära åtgärder, som riktade sig mot borgarklassen efter februari 1948 – oberoende av om det var politiska, ekonomiska eller statsrättsliga åtgärder – kommer icke att bli föremål för någon 'revision'. Partiets centralkommitté utgår ifrån att den konsekventa pånyttfödelsen av partiet kräver inkallandet av en extraordinarie XIV partikongress i början av september 1968, eftersom man utan en sådan inte kan garantera att den nya politiken konsekvent kommer att genomföras.

— — —

Partiets centralkommitté anser att de åsikter, som sporadiskt dyker upp, att partiet skall lösgöra sig från det förgångnas brister och skapa slutgiltiga, fasta garantier för den nya politiken på annat sätt än att snabbt inkalla den extraordinarie XIV partikongressen, är felaktiga. Detta gäller särskilt de sällan förekommande åsikter, vilka i realiteten uppmanar till splittring av partiet och för upprättande av ett annat marxistiskt arbetarparti. Detta oberoende av om dessa åsikter härrör från enskilda personer som betecknar sig själva som 'progressiva kommunister' eller om de tvärtom har tillkommit på tillskyndan av de socialdemokrater som

önskar 'revidera' det historiska steget av år 1948 när de två marxistiska arbetarpartierna slogs ihop. Dessa uppfattningar betraktas av partiets centralkommitté som försök vilkas politiska karaktär är helt antikommunistisk eftersom de presenteras vid en tidpunkt då partiets enhet är av avgörande betydelse för den nya politiken.

Det finns inte någon annan väg för en verkligt demokratisk socialistisk utveckling utan konflikter, utan icke önskvärda omvälvningar, utan att släppa lös maktkamp om maktens socialistiska karaktär än den väg vilken Tjeckoslovakiens kommunistiska parti utstakat. Såsom den starkast organiserade politiska kraften i detta land avser partiet att leda hela utvecklingsprocessen genom de nya medel och metoder som klart har skisserats i partiets aktionsprogram och som kommer att fastställas av partikongressen.

Partiets centralkommitté förklarar, att om antikommunistiska element skulle försöka att angripa denna historiska realitet, och om de skulle försöka att leda denna vår nations utveckling på avvägar kommer partiet att mobilisera vårt folks och den socialistiska statens alla krafter att slå tillbaka och undertrycka ett sådant äventyrligt försök. Detta skulle emellertid i betydande utsträckning sätta hela den utveckling, som ägt rum fram till i dag i fara och skulle också sätta i fara fullföljandet av partiets aktionsprogram. Det kommunistiska partiet vill därför med alla tillgängliga medel sträva efter att hindra en sådan situation från att uppstå.

Partiets centralkommitté är av den uppfattningen, att de antikommunistiska krafterna är numerärt svaga i Tjeckoslovakien. Det är en handfull reaktionära högerpolitiker, såvida de inte redan har av sagt sig sina politiska ambitioner. Detta är bara några få som har sålt sig till främmande imperialistiska krafter och som rättvist straffades av staten i det förgångna och som trots detta inte har ändrat sin attityd. Dessa antikommunistiska krafter har verkligen sina anhängare utomlands, men de kan vinna större politiskt inflytande bara om de lyckas dra nytta av missnöje och genom att skapa kaos, desorganisation och konfliktsituationer. För att hindra detta från att hända är det nödvändigt att garantera att:

- vår politik uttrycker arbetarnas och böndernas intresse och att den löser de problem som oroar dem. Arbetarklassens stöd är av primär betydelse för partiets politik: det är på arbetarnas attityd som karaktären av och möjligheterna för den utvecklade socialistiska demokratin framför allt beror;
- sekteristiska misstag inte upprepas i partiets politik mot intelligentian och ungdomen och att följaktligen några konfliktsituationer icke uppstår: ungdomen och intelligentian måste vinnas för aktivt stöd åt partiet;
- icke-kommunister ges tillfälle att delta med fulla rättigheter i ledningen och administrerandet av samhället och att nationella frontens politik konsekvent fullgöres;
- alla spår av sekterism, byråkratiska och dirigerande metoder i partiet och samhället skall övervinnas. Det är inte möjligt att stärka den politiska ledningen på gammalt, administrativt auktoritärt sätt och att med sådana medel inskränka friheten att uttrycka olika synpunkter och intressen, socialistiska till sin karaktär (pressfrihet o. s. v.).

Partiets centralkommitté instruerar alla partiorgan och -organisationer liksom alla kommunister att inrikta sina ansträngningar, i överensstämmelse med samtliga ovan nämnda principer och på ett enhetligt organiserat sätt, på att stärka partiets politiska inflytande. I synnerhet nu när vårt samhälle är i färd med att förbereda partikongressen; centralkommittén uppmanar alla socialistiska organisationer och medborgare att ge kommunisterna hjälp och assistans i deras ansträngningar.

Vår demokrati är socialistisk till sin karaktär. Den strävar efter socialismens utveckling, efter folkets frihet. Att i dag endast tala om förnyelseprocessen och demokratiseringen utan detta klara innehåll betyder att förvränga det väsentliga i utvecklingens nuvarande skede.

Den politiska demokratin, de medborgerliga rättigheternas och frihetens utveckling tillhör oskiljaktigt socialismens utveckling. De faktiska möjligheterna till ett fritt liv för folket härrör emellertid från de villkor som ekonomins utvecklingsnivå kan erbjuda. Hela vår socialistiska demokrati måste säkra det sociala välståndets utveckling, produktionsutvecklingen och vår ekonomiska och kulturella bas för att göra det möjligt för människorna att i framtiden njuta vetenskapens och den tekniska revolutionens alla frukter.

Den socialistiska demokratin bestrider inte arbetarnas traditionella rättigheter att försvara sina egna intressen, inklusive rätten att strejka. Kommunisterna förklarar emellertid öppet att de paroller som uppmanar arbetarna att använda strejkrätten och att söka sin frihet genom att vända sig mot den tekniska intelligentian, mot den nödvändiga expertdriften av storproduktionen – allt detta är demagogi som icke befordrar arbetarklassens verkliga intressen.

Den tekniska intelligentian utgör en oskiljaktig del av den socialistiska produktionen och tillsammans med arbetarna är den en avgörande kraft i socialismens utveckling.

Partiets centralkommitté noterar också kritiskt att aktionsprogrammets uttryckliga appell att bilda demokratiska organ för ledningen av socialistiska företag och andra arbetsplatser har genomförts sakta, otillräckligt och tvekan. De statliga och ekonomiska organen har liksom fackföreningarna ännu inte fullt anammat detta som sin uppgift. Partiets centralkommitté anser det som en politisk nödvändighet att lösa dessa frågor jämsides med frågor som hör samman med företagen, att göra problemen till föremål för diskussion inte bara i de administrativa organen utan också direkt bland de arbetande människorna. Partiet är för en konsekvent, snabb lösning av de problem, som hänger samman med de demokratiska formerna för administrationen i den socialistiska sektorn (arbetarråd eller liknande organ), och att de verkställs så att plananvisningarna inte rubbas, att desorganisering av ekonomin inte äger rum och att arbetsdisciplinen och den verkställande ledningens auktoritet icke försämras. Detta skulle sätta ekonomin i fara och sålunda också uppställandet av realistiska krav för folkets högre levnadsstandard. De problem som hänger samman med demokratin och de självadministrativa formerna för ledning bör lösas som ovan angivits så att det nya systemet kommer att fungera redan i år. Detta skall utgöra ett av grunddragen i vår demokratiseringsprocess och skall garantera att den socialistiska demokratin utveckling inte skall återgå till en formell politisk demokrati av borgerlig typ.

Demokratin socialistiska karaktär som en demokrati för arbetande människor måste komma till uttryck i hela den ekonomiska politikens innehåll och metoder i vårt samhälle. Vi vet redan i dag att inte ens under socialismen kommer vi att kunna undvika flera av de effekter som varuproduktion och marknadshushållning medför, i synnerhet pressen på ekonomisk lönsamhet och vinsterna som 'källa' till den ekonomiska och tekniska utvecklingen. Om vi inte tillåter detta tryck att ge sig till känna skulle vi inte bli i stånd att möta folkets krav.

Men samtidigt måste en del av arbetarnas kortsiktiga intressen (grupper, olika yrken, eller olika territoriella uppdelningar) i denna situation komma i konflikt med kraven på den ekonomiska utvecklingens långsiktiga perspektiv. I samband därmed vill partiets centralkommitté öppet deklarerat: de nödvändiga förändringarna i vår ekonomi – det vill säga ändringar i nationalekonomins struktur, nedläggandet av ineffektiva företag och indragandet av statligt stöd till oräntabel produktion, prisrörelse i enlighet med marknadens lagar och så vidare, måste företagas genom en sådan politik av den socialistiska staten att folket, vilkas omedelbara intressen och sociala trygghet är knutna till dessa i princip osunda ekonomiska drag, skall ges demokratisk möjlighet att delta i beslutsprocessen då det gäller dessa frågor.

Utan att finna vägar för att möta samhällets intressen och samtidigt inte skada arbetarnas omedelbara intressen, på sätt som de skadas genom de kapitalistiska metoderna att lösa liknande problem, skulle vi avlägsna oss från socialismens principer. Kommunistiska partiet vill främja samhällets ekonomiska krav som helhet men metoderna för att lösa dem måste stå i överensstämmelse med den socialistiska demokratins principer för folket.

— — —

Det nya politiska systemet måste vara förenligt med socialismens utveckling: det kan icke bli en återgång till rent formell politisk demokrati.

Partiet handlar med utgångspunkt från den principen i motsats till den formella politiska demokratin, i vilket ett system av olika procedurformer och konstgrepp gör det slutligen möjligt att driva en statlig politik även mot majoritetens vitala intressen, att socialistisk demokrati måste garantera att ingenting likt detta kan göras. Politiken måste på ett korrekt sätt bringa i överensstämmelse, uttrycka och garantera intressena hos alla skikt och grupper i det socialistiska samhället. Eftersom vårt politiska system under den gångna perioden inte mötte dessa krav på ett riktigt sätt, har kommunistiska partiet börjat reformera den politiska demokratins hela system. För att garantera att resultatet skall bli verklig socialistisk utveckling vill kommunistiska partiet driva aktionsprogrammets linje med följande mål i sikte:

Alla krafter, som står på det socialistiska systemets grundval, skall delta i byggandet av ett avancerat socialistiskt samhälle och sålunda även i statsmakten och administrationen. Det är nödvändigt att skapa verkliga garantier mot följder som har sitt ursprung i odemokratiskt beslutsfattande i politiska frågor, vilket hindrar olika sociala intressen hos skilda grupper och skikt i samhället att komma till uttryck på ett demokratiskt sätt; dessutom från att uppnå enighet genom demokratiska överenskommelser, vilket hindrar dem från att formulera sina gemensamma intressen som en politisk linje.

Det är därför nödvändigt att skapa en politisk plattform som kan ena och inom ramen för denna plattform söker de enskilda i vårt samhälle demokratiska lösningar även på motstridiga intressen och åsikter så att resultatet kan gynna uppbyggandet av socialismen. Vi ser en sådan plattform i nationella fronten. För att den skall kunna fullfölja sin uppgift är det nödvändigt att garantera följande i dess utveckling:

– etablerandet av en sammanslutning för de viktigaste politiska organisationerna, vilkas syfte är direkt politisk aktivitet och avskiljande från denna sammanslutning såsom en andra del av nationella fronten av organisationer, som är uttryck för det specifika men inte i grunden samhälleliga och politiska intressen (dvs. organisationer sådana som Tjeckoslovakiens röda kors och liknande);

– sammanslutningen för de viktigaste politiska organisationerna skulle inte begränsas till att vara en sammanslutning för politiska partier. Fackföreningarna, de kooperativa böndernas organisationer liksom antifascistiska organisationer, vänskapsförbundet Tjeckoslovakien–Sovjetunionen, nationella intressegrupper o. s. v. skulle beviljas representation;

– för medlemskap i sammanslutningen för de viktigaste politiska organisationerna bör en särskild stadga utarbetas inom nationella fronten genom en ömsesidig överenskommelse mellan dess representativa delar. Denna skall gälla deras ömsesidiga relationer och verksamhet, deras ställning i det politiska livet, relationer till staten och så vidare liksom vissa – för alla medlemsorganisationer bindande – principer för ett politiskt program, vars kränkning skulle utesluta möjligheten av att delta i den politiska makten och statliga administrationen. Det kommer att bli nödvändigt att i dessa principer uttrycka fundamentala (och samtidigt konstitutionella) drag i vårt socialistiska samhälle, mot vilka ingen politisk kraft på utvecklingens nuvarande stadium legalt kan driva någon politisk aktivitet.

Där skulle man inte tillåta politisk aktivitet som är antikommunistisk, fascistinspirerad, som driver till nationalitetstvister eller diskriminering, liksom inte heller politisk aktivitet som skulle försvaga alliansen med Sovjetunionen och de socialistiska staterna som bas för vår stat och vårt nationella oberoende.

Partiet är för samregering med alla delar inom ramen för nationella fronten. På utvecklingens nuvarande stadium avvisar det i princip bildandet av någon politisk oppositionsorganisation (parti) utanför nationella fronten, eftersom detta under nuvarande betingelser nödvändigtvis betyder legalisering av politiska krafter som är riktade mot det socialistiska politiska programmet som det kommer till uttryck i nationella frontens grundsatser.

Partiets centralkommitté anser det nödvändigt att redan i juni 1968 i överensstämmelse med nationella frontens viktigaste politiska organisationer skapa ett organisatoriskt och politiskt program för frontens verksamhet med vilket man kan framträda inför allmänheten. Genom att ställa dessa första förslag vill partiets centralkommitté garantera, att dessa frågor kommer att diskuteras i nationella fronten i lämplig tid. Inom nationella fronten kommer partiet obevekligt att kämpa mot försök att byråkratisera vårt offentliga liv och vill främja full möjlighet för de viktigaste sociala, generations- och nationalitetsintressena att manifesteras sig direkt som en politiskt inflytelserik kraft i nationella fronten och staten. För detta behöver man icke vara medlem av något politiskt parti. Särskilt fackföreningarna måste bli en politisk kraft i vår demokrati, i kraft av en organisation med den starkaste sociala anknytningen i vårt samhälle. Politiska frågor som rör hela utvecklingen av vårt politiska system behöver icke falla utanför ramen för fackföreningarnas uppmärksamhet. De måste tvärtom i sin politik sträva efter garantier som gör det möjligt att fritt uttala folkets intressen. Av liknande betydelse är också det snabba bildandet av en annan social, politisk organisation – Kollektivjordbrukarnas förening, vars representation inom nationella fronten kommer att stödjas av partiet.

Dessa principer kommer också att ligga till grund för partiets ståndpunkt vid uppgörandet av förslag till nya lagar, särskilt lagen om organisations- och föreningsfrihet (som skall antagas tidigt i sommar) och vallagen.

En oskiljbar del av vårt politiska systems utveckling är bildandet av en federation i Tjeckoslovakien baserad på den konsekventa tillämpningen av principen om lika rättigheter för tjecker och slovakier och garanterandet av nationell utveckling för alla andra nationaliteter inom vår republik.

Massmedias inflytande på den allmänna opinionen och folkets politiska attityder – press, radio och TV – är också delar av det politiska systemet. I den resolution som partiets centralkommittés plenarmöte antog i april värderades högt den positiva roll som dessa media hade spelat vid den tidpunkt då partiet påbörjade sin nya politik efter centralkommitténs januarisammanträde.

Medarbetarna i press, radio och TV har sociala medel i sin hand och samhällets organ har rätt att begära och att i praktiken garantera att dessa medias inflytande på folkets politiska attityd inte riktas mot det socialistiska samhällets och dess organisationers positiva ansträngningar. De kommunistiska medarbetarna i massmedia är ansvariga inför hela partiet att inga stämningar av misstro inom partiet och dess nya positiva program skall spridas genom dessa media. Den allmänna opinionens huvudintresse skall inte dras till frågor som hejdar, svårig-

heter som ibland även omöjliggör ett partiinitiativ, som syftar till att fullfölja aktionsprogrammet. Särskilt under förberedelseperioden för partikongressen är det nödvändigt att säkra ett sådant politiskt inflytande över massmedia som ovan angivits för att dra alla medborgares uppmärksamhet till nya positiva förslag och hindra att inre partifrågor löses genom tryck från krafter som ofta är antikommunistiska.

Partiets centralkommitté anser det också nödvändigt att de kommunistiska journalisterna och publicisterna inte bara blir systematiskt informerade om partiets politiska och taktiska linje utan också har – just som kommunistiska aktivister på olika områden – verklig möjlighet att forma politiken inom partiet i överensstämmelse med dess principer.

Att motsätta sig försök att kränka den legala ordningen anses av partiets centralkommitté vara en av de främsta politiska uppgifterna för närvarande. Den socialistiska demokratins utveckling i detta land kan fortskrida framgångsrikt endast som en process, som är fullständigt författningsenlig och som respekterar den lagliga ordningen. Det är tydligt att den nuvarande lagliga ordningen måste bli föremål för förändringar som speciellt har angivits i aktionsprogrammet. Men det måste observeras, att de lagar, som inte har avskaffats eller ersatts fortfarande är i kraft och måste respekteras. Partiets centralkommitté anser kritik vara berättigad då den pekar på tveksamhet och obeslutsamhet när det gäller sådana fundamentala ändringsförslag som beträffande förenings- och presslagarna, där den vaga lagliga situationen leder till nervositet och underlättar misstro mot partiets positiva program. Samtidigt skapas betingelser för en inte alltid sund utveckling av samhällsliga organisationer, exempelvis uppkomsten av organisationer som Klubb 231, vidsträckt presspublicitet av varje 'initiativ som kommer underifrån' även i fall då sådana organisationer verkligen är i avsaknad av någon som helst legal bas.

Våra relationer med Sovjetunionen, de socialistiska länderna och den internationella kommunistiska rörelsen baseras på principen om internationalism och full respekt för de särskilda betingelser, under vilka i varje land och under varje period kampen förs för den kommunistiska rörelsens universella gemensamma mål. Det är därför partiets centralkommitté anser det nödvändigt att nu understryka att försök att presentera vår kurs som en viss obligatorisk 'modell' för alla socialistiska länder är felaktiga såväl i princip som till innehåll och dessutom politiskt skadliga både för oss och för utvecklandet av relationerna med våra allierade.

Det är oförlåtligt för kommunister att glömma att förvrängningar och överdrifter av vissa beslut ända till spridandet av falska informationer om 'fara för militär intervention' (t. ex. i samband med manövrerna med enheter ur Warszawapaktens trupper osv.) i hög grad strider mot vår nuvarande politiska kurs och spelar vissa kretsar i händerna i de kapitalistiska länderna, som avser att bryta de socialistiska ländernas enhet.

Partiets centralkommitté förklarar att alla förhandlingar som har hållits och kommer att hållas på parti- och regeringsnivå med representanter för Sovjetunionen har lett till positiva resultat och erbjudit möjligheter att utveckla det ömsesidiga samarbetet och hjälpen som är mycket viktig för att lösa några av våra svårigheter på det ekonomiska området. De sovjetiska kamraterna har visat god vilja att erbjuda oss sådan hjälp.

Nuvarande skiljaktigheter bland de kommunistiska partierna bör emellertid inte negativt inverka på de ömsesidiga relationerna. I enlighet med aktionsprogrammet skall vi förklara och

försvara vår ståndpunkt att vår inre utveckling är en suverän angelägenhet för Tjeckoslovakien. Vi blandar oss inte in i andra länders interna politiska frågor och vi begärdetsamma beträffande deras relationer till vårt land.

Principen för partiets nya politik är att berätta sanningen för folket, även den bittra sanningen om våra begränsade möjligheter i nuvarande ekonomiska läge. Kommunisterna måste uttala sanna varningar mot demagogi, de måste närma sig folket genom välgrundade argument. Om det med demokrati skulle förstås undfallenhet för olika orealistiska krav skulle det bli omöjligt att höja folkets levnadsstandard och möta deras krav.

Partiets centralkommitté anser det nödvändigt att skapa aktionsenhet i partiet kring 5 fundamentala problem i dag såsom det har formulerats i denna resolution. I dessa principers anda måste kommunisterna på alla politiska arbetsområden:

1. sträva efter att i enlighet med aktionsprogrammet stärka inflytandet av partiets politiska ledning, kämpa mot möjligheten för antikommunistiska tendenser att hävda sig och bestämma den framtida utvecklingens karaktär; de måste förbereda den extraordinarie XIV partikongressen som den främsta garantin för att stärka partiets auktoritet och för att höja förtroendet för fastheten i den nya politiken;
2. sträva efter att uppnå att arbetarklassen erhåller inflytande över de socialistiska företagens ledning och administration och att den ekonomiska politiken bringar folkets kortsiktiga intressen i harmoni med framtidsplanerna på en effektiv utveckling av hela nationalekonomin;
3. sträva efter att uppnå att utvecklingen av vårt politiska system inte får förstås som en åtgång till den formella politiska demokrati, som existerade före 1948 eller till och med före 1938, utan att det – enligt nationella frontens uppfattning, enligt uppfattningen om vilken roll folkets viktigaste politiska organisationer skall spela, enligt begreppet om massmedias roll och begreppet om relationerna mellan nationaliteterna – skall bli ett verkligt nytt, högre och socialistiskt stadium i det politiska systemets utveckling;
4. sträva efter att uppnå att den lagliga ordningen respekteras och att vår demokratiska utveckling sker i enlighet med konstitutionen och inte är en process i vilken anarkistiska tendenser kan få överhanden;
5. sträva efter att uppnå att våra allianser med de socialistiska länderna, med Sovjetunionen och med hela den internationella kommunistiska rörelsen inte försvagas och att vi har full suveränitet att lösa våra inre angelägenheter.

Hela partiets enhetliga kurs i dessa frågor måste också säkras genom praktiskt organisatoriskt arbete inom partiet. Detta har emellertid varit en av de svagaste punkterna från högsta till lägsta partinivå under tiden efter januarisammanträdet. Därför anser partiets centralkommitté det nödvändigt att:

- a) kvalitativt bygga om partiapparaten så att den under de nya förhållandena framför allt organisatoriskt kommer att säkra partiets politik. Alla slags attacker i nuvarande läge skulle ytterst leda till att försvaga partiets förmåga att handla. Vi skall inte slopa partiuppbyggnaden utan vi skall göra om den på ett ändamålsenligt sätt. Huvudvillkoret är, att de kommunister som arbetar i statliga och sociala organ och organisationer på samhällslivets olika områden skall bli i stånd att med hjälp regelbundet och kollektivt lösa problem med utgångspunkt från partiets politik, problem i samband med deras politiska arbete i vilken sektor som helst. Annars skulle den övervägande delen av kommunisterna hållas borta från partipolitikens skapande process. Det är naturligtvis klart att både partiet och kommunisterna i enskilda organisationer och på olika områden måste ledas av de principer och de beslut som valda

partiorgan har fattat i överensstämmelse med demokratin inom partiet och dess demokratiska centralism.

b) säkra en förbättrad och snabb information inom partiet till alla partimedlemmar, så att kommunisterna i förväg får information om särskilda frågor rörande partiets politiska kurs innan de har att acceptera den och taktiken i praktiskt arbete. Praktiken, såsom den har utvecklats under de senaste månaderna, har ansetts som felaktig av partiets centralkommitté.

c) aktivt utveckla det ideologiska arbetet och den politiska fostran inom hela partiet. Det är nödvändigt att snabbt och effektivt säkra former för ideologisk fostran och omfostran av hela partiets medlemsstock så att de dogmatiska idéer, som förr systematiskt fördes in i kommunisternas tänkande inte lägger hinder i vägen för de nya riktningarna och metoderna i partiets politiska arbete.

Det är av avgörande vikt i nuvarande läge att genomföra en snabb och effektiv omkastning i partiets politik från den tidigare härskande orienteringen inåt till en öppen politik. Syftet är att öppet och enigt försvara principerna för vår nuvarande linje och att tillämpa dem på partiets inflytande på samhället.

Kommunisterna skall inte undvika nybildade organisationer (intresseorganisationer, samfund och liknande); tvärtom skall de gå in i dessa organisationer och vinna dem för partiets politik, se till att aktionsprogrammets idéer godkännes och stärka förtroendet för partiet och dess politik.

Partiets centralkommitté skall göra allt för att öka förtroendet för partiets politik genom ett konsekvent genomförande av aktionsprogrammets principer.

Vi kämpar inte för makten därför att vi är utvecklingens bestämmande kraft. Utan vi kämpar för förtroende, för ökat förtroende, för ständigt och starkare stöd från icke-kommunister, arbetare i företagen, i byarna och på alla andra områden.

Resultatet av denna partiets kamp för landets förtroende beror i dag liksom tidigare, när vi sökte vinna den ledande rollen i landet, på oberoende, på varje kommunistisk aktivitet och initiativ liksom på hela partiets fundamentala politiska enhet.

Ludvík Vaculík: 2 000 ord

Det har sagts att det var författarna som skapade Prag-våren och det klimat som blev en förutsättning för kommunistiska partiets nya politiska kurs. I det föregående har påvisats att vetenskapsmännen, dels vid vetenskapsakademin, dels vid partihögskolan, haft ett utomordentligt inflytande på den politiska förändringen.

Författarreaktionen mot Novotný-regimen artikulerades långt senare. På författarförbundets 4:e kongress i slutet av juni 1967 gick en grupp författare, knutna till den litterära tidningen Litarární Noviny, till attack mot missförhållandena.

En av de hårdaste kritikerna var Ludvík Vaculík, redaktör på tidskriften, som i ett tal visserligen inte utdömde socialismen som system men som utdömde socialismen som den utformats i Tjeckoslovakien under tjugu år. Vaculík var partimedlem och centralkommittén beslöt i september att för detta tals skull utesluta honom ur partiet, ett beslut som i april 1968 upphävdes av CK.

Den 27 juni 1968 offentliggjorde Vaculík och ett sjuttioal andra undertecknare '2 000 ord' med en rad av de punkter som Vaculík anfört redan på föregående års författarkongress. Manifestet blev besvärande för den tjeckoslovakiska ledningen och kom att utnyttjas som slagträ av Moskva i polemiken med Prag.

Först hotade kriget vår nation till livet. Sedan följde nya dystra tider med händelser som hotade nationens andliga hälsa och karaktär. Med stora förhoppningar tog folkmajoriteten emot socialismens program. Dess genomförande hamnade dock i händerna på fel människor. Det skulle inte ha gjort så mycket att de inte var i besittning av någon större statsmannakerfarenhet, faktiska kunskaper eller filosofisk bildning, om de åtminstone hade haft mera av vanligt förstånd och anständighet som skulle fått dem att lyssna till andras åsikter och gå med på att successivt ersättas med dugligare personer.

Kommunistiska partiet, som efter kriget hade människornas förtroende, ersatte detta successivt med ämbeten, tills de hade alla ämbeten, men ingenting annat. Vi måste säga det så och det vet även bland oss de kommunister, som känner lika stor besvikelse över resultaten som vi övriga. Genom sin felaktiga linje förvandlade ledningen partiet från ett politiskt parti och idéanslutning till en maktorganisation, som fick stor dragningskraft på maktlystna egoister, fega kverulanter och människor med dåligt samvete. Deras tillströmning har påverkat såväl partiets karaktär som dess handlingssätt. Det var nämligen inte uppbyggt så, att ärliga människor utan skandalösa historier kunde utöva inflytande och förnya partiet så att det ständigt skulle passa in i den moderna världen. Många kommunister kämpade emot denna urartning, men de lyckades inte hejda det som hände.

Förhållandena i kommunistiska partiet blev både modell och orsak till likadana förhållanden i staten. Partiets förening med staten medförde att partiet förlorade fördelen av ett visst avstånd från den verkställande makten. Statens och de ekonomiska organisationernas verksamhet mötte ingen kritik. Parlamentet vände sig av med att överlägga, regeringen att regera och ledarna att leda. Valen förlorade sin betydelse, lagen sin tyngd. Vi kunde inte längre ha förtroende för våra ombud i något av de valda organen, och kunde vi, så var det i alla fall meningslöst att begära någonting av dem, eftersom de ändå inte kunde åstadkomma något. Ännu värre var ändå, att vi knappt kunde lita på varandra längre. Den personliga och kollektiva hedern sjönk. Med ärligheten kom man ingen vart och uppskattning efter förmåga var det inte alls tal om. Därför tappade de flesta människorna intresset för allmänna angelägenheter och tänkte bara på sig själva och på pengar – varvid man i dag inte kan lita ens på dessa. Relationerna människor emellan försämrades, arbetsglädjen försvann, kort sagt, för nationen stundade tider, som hotade dess andliga hälsa och karaktär.

För dagens läge bär vi alla ansvaret, dock mest kommunisterna ibland oss. Huvudansvaret bär emellertid de, som var en del av eller ett instrument för den okontrollerade makten. Det var en hårdnackad grupps makt, och den spreds med hjälp av partiapparaten från Prag ut till varje distrikt och samhälle. Denna apparat bestämde, vad man fick och inte fick göra, den ledde kollektivjordbruken åt jordbrukarna, företagen åt arbetarna och de kommunala organen åt medborgarna. Ingen organisation tillhörde i själva verket sina medlemmar, inte heller den kommunistiska. Dessa makthavares största skuld och bedrägeri var, att de utgav sin despotism för arbetarnas vilja. Om vi skulle sätta tilltro till detta bedrägeri, skulle vi i dag vara tvungna att ge arbetarna skulden för vårt näringslivs förfall, för brotten mot oskyldiga människor, för

införandet av censur, som förhindrade att man skrev om allt detta; arbetarna finge bära skulden för de felaktiga investeringarna, förlusterna inom handeln, för bostadsbristen. Ingen förnuftig människa kan naturligtvis tro på denna arbetarnas skuld. Vi vet alla, och särskilt varje arbetare vet, att arbetarna i praktiken icke bestämde någonting alls. Deras ombud utsågs av någon annan. Medan många arbetare trodde att de styrde, styrde i deras namn ett särskilt skolat skikt av funktionärer i parti- och statsapparaten. Dessa intog praktiskt taget den avsatta klassens plats och blev själva den nya överheten. I rättvisans namn måste vi dock säga, att några av dem för länge sedan blev medvetna om detta historiens dåliga skämt. I dag kan vi känna igen dem genom att de gottgör övergrepp, rättar till misstag, återger beslutanderätten åt medlemmarna och medborgarna, inskränker den administrativa apparatens befogenheter och omfång. De står på vår sida mot föråldrade åsikter bland partimedlemmarna. Men en stor del av funktionärerna värjer sig mot förändringarna och de har fortfarande inflytande! De har ännu maktmedel i sina händer, särskilt i distrikten och samhällena, där de kan använda dem dolt, utan att kunna anklagas.

Från början av detta år genomgår vi en demokratiseringsprocess. Den började inom det kommunistiska partiet. Det måste erkännas, och det vet även de icke-kommunister bland oss, som inte längre väntade sig någonting positivt från det hållet. Det är dock nödvändigt att tillägga, att denna process inte hade kunnat börja någon annanstans. Under hela 20 år var det bara kommunister, som kunde leva ett visst politiskt liv, det som gjordes fick bara kritiseras från kommunistiskt håll, endast oppositionen inom det kommunistiska partiet hade privilegiet att vara i kontakt med motparten. De demokratiska kommunisternas initiativ och bemödanden är således endast en avbetalning på den skuld, som hela partiet har till icke-kommunister, vilka inte var jämställda. Inget tack tillkommer alltså det kommunistiska partiet, endast kanske ett erkännande, att det uppriktigt anstränger sig att utnyttja det sista tillfället att rädda sin och nationens heder. Demokratiseringsprocessen kommer inte med något helt nytt. Den framhäver tankar och idéer, som ofta är äldre än misstagen i vår socialism, eller som har uppkommit under ytan av det som syntes ske; de borde ha uttalats för länge sedan, men de undertrycktes. Låt oss inte hysa några illusioner om, att dessa tankar nu kommer att segra i kraft av sin sanning. Deras seger avgjordes snarare av den gamla ledningens svaghet – tydligen behövde den först utmattas av 20 års regerande i vilket de inte mötte något hinder. Tydligen måste bristfälligheter, som var inneslutna redan i systemets grunder och ideologi, först slå ut i full blomning. Vi får därför inte överskatta den kritik, som kommer från författarnas och studenternas led.

Källan till sociala förändringar ligger i det ekonomiska livet. Det rätta ordet har sin betydelse endast om det uttalas under förhållanden som redan är mogna för det. Med mogna förhållanden måste vi hos oss tyvärr förstå vårt allmänna armod och det fullständiga sammanbrottet för det gamla sättet att regera, då politiker av en viss typ i lugn och ro komprometterade sig på vår bekostnad. Sanningen segrar alltså inte, sanningen blir helt enkelt kvar, då allt annat slarvats bort! Det finns alltså inget skäl till någon nationell segeryra, det finns endast skäl till ett nytt hopp.

Vi vänder oss till er i detta ögonblick av hopp, som dock fortfarande är i fara. Det dröjde flera månader innan många av oss vågade tro att de kunde tala öppet, och många vågar inte tro det ens i dag. Men vi har redan sagt så mycket och avslöjat oss till den grad, att vi helt enkelt inte har något annat val än att fullfölja vår avsikt att göra denna regim mänsklig. De gamla krafternas vedergällning skulle annars bli grym. Vi vänder oss framförallt till dem, som hittills bara väntat. Den tid, som nu stundar, kommer att bli avgörande för många år framåt.

Den tid, som stundar, är sommaren med ferier och semestrar, då vi enligt gammal vana inte har lust att bry oss om något. Vi kan dock slå vad om, att våra kära motståndare inte kommer att unna sig någon sommarvila; de kommer att mobilisera människor, som är beroende av

dem, som står i skuld till dem och de skall försöka att redan nu sörja för att få en lugn jul. Låt oss alltså ge akt på vad som kommer att ske, låt oss försöka förstå det och svara på det. Låt oss avstå från det omöjliga kravet att någon högre makt skall ge oss tingens enda möjliga förklaring och dra den enda, enkla slutsatsen. Var och en kommer att bli tvungen att själv, på eget ansvar dra sina slutsatser. Gemensamma enhetliga slutsatser kan man endast få ut av en diskussion, och till den behövs den yttrandefrihet, som egentligen är detta års enda demokratiska landvinning. I framtiden måste vi emellertid komma med egna initiativ och fatta egna beslut.

Framför allt måste vi motsätta oss den åsikten, om en sådan skulle dyka upp, att det vore möjligt att införa demokratisk förnyelse utan kommunister, eventuellt mot dem. Det skulle vara inte bara orättvist, utan även oförståndigt. Kommunisterna har utbyggda organisationer, och i dessa måste den progressiva falangen stödjas. De har erfarna funktionärer, och sist men inte minst har de fortfarande de avgörande spakarna och knapparna i sina händer. De har också inför allmänheten framlagt sitt aktionsprogram, som vill utjämna de största olikheterna, och ingen annan har ett program som är lika konkret. Vi måste kräva, att man i varje distrikt och i varje samhälle presenterar ett sådant aktionsprogram för allmänheten. Då kommer det plötsligt att gälla mycket enkla och sedan länge väntade riktiga handlingar. Tjeckoslovariens kommunistiska parti förbereder en kongress, som skall välja ny centralkommitté. Vi måste kräva, att denna blir bättre än den nuvarande. Om det kommunistiska partiet i dag säger att det i fortsättningen vill stödja sin ledande ställning på medborgarnas förtroende och inte på våld, så tror vi på detta bara i den mån vi tror på de personer som nu sändes som delegater till krets- och distriktskonferenserna!

Under senare tid har människorna blivit oroliga för att demokratiseringsprocessen skulle ha avstannat. Denna känsla är delvis ett uttryck för trötthet efter det hektiska skeendet, delvis motsvarar den faktum: perioden av överraskande avslöjanden, avgång från höga befattningar och medryckande, djärva tal är förbi. Krafternas kamp fortsätter dock i det fördolda. Man kämpar om lagarnas innehåll och lydelse, om de praktiska åtgärdernas omfattning. Dessutom måste vi unna de nya människorna, ministrar, åklagare, ordförande och sekreterare tid för arbete. De har rätt till denna tid för att bevisa sin duglighet eller göra sig omöjliga. Dessutom kan man i dag inte vänta sig mera av de centrala politiska organen. De har, om än utan egen vilja, visat beundransvärda dygder.

Den kommande demokratins praktiska karaktär beror på vad som kommer att hända med och i företagen. Trots alla våra diskussioner har ju ändå ekonomerna oss i sin hand. Det är nödvändigt att leta fram goda ekonomer och lansera dem. Det är sant, att vi alla i jämförelse med högt utvecklade länder är dåligt betalda och somliga ännu sämre. Vi kan begära mer pengar – som man skulle kunna låta trycka och därmed minska deras värde. Låt oss dock hellre av direktörer och styrelseordförande begära en förklaring vad och för hur mycket de vill tillverka, till vem och för hur mycket de vill sälja, hur stor vinsten blir, hur stor del av den man tänker investera i modernisering av produktionen och hur mycket man kan fördela.

Under skenbart tråkiga rubriker avspeglar sig i tidningarna en mycket hård kamp om demokrati eller också om positioner. I denna kamp kan arbetarna i sin egenskap av företagare ingripa när det gäller att utse de människor som ska väljas in i företagsledningarna och företagsråden. I egenskap av anställda tjänar de bäst sina intressen, om de som sina företrädare i de fackliga organen väljer sina naturliga ledare, dugliga och ärliga människor utan hänsyn till deras partitillhörighet.

Om man för närvarande inte kan vänta sig mera av de nuvarande centrala politiska organen, är det nödvändigt att uträtta mera i distrikten och i samhällena. Låt oss kräva, att de människor, som missbrukat sin makt, skadat den allmänna egendomen, handlat oärligt eller grymt, avgår!

Vi måste finna metoder, med vilka vi kan förmå dem att avgå, t. ex. offentlig kritik, resolutioner, demonstrationer, demonstrativt frivilligt arbete, insamling för presenter vid pensionering, strejk, bojkott av deras kontor. Förkasta dock alla olagliga, oanständiga och råa metoder, eftersom de skulle utnyttja dem till att påverka Alexander Dubček. Vår avsky mot att skriva oanständiga brev måste bli så utbredd, att varje sådant brev, som de ännu kommer att få, skulle kunna betraktas som ett brev som de skickat till sig själva.

Låt oss ingjuta nytt liv i Nationella Frontens verksamhet! Låt oss kräva, att de kommunala organens sammanträden blir offentliga. Låt oss inrätta egna medborgarkommittéer och kommissioner för sådana frågor som ingen vill kännas vid. Det är enkelt: några människor samlas, de väljer sin ordförande, för ordentligt protokoll, publicerar sina iakttagelser, kräver en lösning och låter sig inte tystas.

Låt oss omvandla landsortspressen och de lokala tidningarna – för det mesta degraderade till språkrör för myndigheterna – till tribun för alla positiva politiska krafter, låt oss kräva, att redaktionerna sammansätts av representanter från Nationella Fronten. I annat fall startar vi nya tidningar.

Låt oss bilda kommittéer för yttrandefrihetens försvar. Låt oss vid våra sammankomster organisera egen ordningstjänst! Om vi får höra underliga rykten, måste vi försöka få dem bekräftade, sända ombud till kompetenta ställen och anslå svaren även på porten, om nödvändigt. Låt oss stödja säkerhetsorganen, då de verkligen bekämpar brottslig verksamhet, ty vi strävar inte efter anarki och ett tillstånd av allmän osäkerhet. Låt oss undvika bråk med våra grannar, låt oss inte äta upp varandra i politiska sammanhang!

Befolkningens större sommarrörlighet framkallar intresse för att ordna det statsrättsliga förhållandet mellan tjecker och slovakier. Vi ser i en federation ett sätt att lösa den nationella frågan. Bortsett från detta är den bara en av de viktiga åtgärderna för att demokratisera förhållandena. I sig själv behöver den inte innebära ett bättre liv ens för slovakerna. Regimproblemet – en regim i de tjeckiska länderna och en i Slovakien – löses inte med enbart detta. Parti- och statsbyråkratin kan fortsätta att existera för den skull, i Slovakien till och med lättare, eftersom den liksom 'tillkämpade sig större frihet'.

Under den senaste tiden har stor oro föranletts av möjligheten att främmande makter skulle kunna ingripa i vår utveckling. Ansikte mot ansikte med övermakten kan vi endast värdigt hålla fast vid vad vårt är och inte verka utmanande. Vi kan låta vår regering förstå, att vi står bakom den även med vapen, om så skulle behövas, så länge den handlar i överensstämmelse med det mandat som vi har gett den. Våra allierade kan vi försäkra, att vi kommer att hålla våra allians-, vänskaps- och handelsavtal. Våra irriterade förebråelser och grundlösa misstankar kan bara försvåra vår regerings position utan att hjälpa oss. Jämställda relationer kan vi trygga endast genom att höja våra inre relationers kvalitet och föra demokratiseringsprocessen så långt, att vi en gång i val kan välja personer, som har så mycket mod, ärlighet och politisk förmåga, att de kan upprätta och bevara sådana relationer. Detta är för övrigt ett problem för faktiskt alla mindre stater i hela världen. Denna vår har – liksom efter kriget – den stora möjligheten återvänt till oss. Vi kan åter i egna händer ta vår gemensamma sak, som bär arbetsnamnet socialism, och forma den så, att den bättre motsvarar vårt en gång goda rykte och den relativt goda uppfattning som vi tidigare hade om oss själva. Denna vår är just slut och kommer aldrig tillbaka. I vinter vet vi allt.

Med detta slutar vårt uttalande till arbetare, jordbrukare, tjänstemän, konstnärer, vetenskapsmän, tekniker och alla andra. Detta har skrivits på initiativ av vetenskapsmän.

(Ur *Literárni Listy*, 27 juni 1968.)

Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommittés presidium om uttalandet 'De 2 000 orden'

Vaculík hade inte kunnat offentliggöra sitt manifest vid en lämpligare tidpunkt. Under en tid då de kommunistiska organisationerna runt om i landet höll på att välja ombud till höstens partikongress hade Vaculík varnat för att de konservativa krafterna i partiet skulle kunna återta makten och att utom parlamentariska aktioner borde underbygga den utveckling som han ansåg landet borde följa.

Partipresidiet samlades redan samma dag som Vaculíks manifest publicerades och den 29 juni publicerade Rudé Právo CK:s svar: oberoende av vilka avsikter som undertecknarna haft med sitt uttalande kan effekten bara vara en, nämligen att skada det kommunistiska partiet.

Oberoende av vilka åsikter som drev uttalandets författare och alla som anslutit sig till appellen med sina underskrifter att agera – och vi har ingen anledning att tvivla på att deras avsikter var goda – är publiceringen av denna text en handling som till sina objektiva följder oerhört skulle kunna försvåra, till och med hota fullföljandet av kommunistiska partiets aktionsprogram, nationalförsamlingens och regeringens politik.

Uttalandet innehåller inga nya positiva tankar, som inte redan inneslutes i kommunistiska partiets aktionsprogram, regeringens programförklaring eller det uttalande, som den 15 juni i år gjordes av de viktigaste politiska organisationerna inom nationella fronten. På den nya partiledningens och regeringens initiativ pågår redan ett ihärdigt arbete för att omsätta dessa idéer i praktiken. Samtidigt uttrycker dock uttalandet 'De 2 000 orden' misstro mot ärligheten i den nya partiledningens, nationalförsamlingens och de högsta statsorganens politik.

Just i de dagar, då betydelsefulla principer i kommunistiska partiets aktionsprogram – censurens upphävande och lagen om domstolsrehabiliteringar – har lagfästs, under den tid då regeringen tillsammans med den centrala fackliga ledningen gett impulser till att utveckla demokratiska förvaltningsorgan i våra företag, då staten lagt ut ytterligare 2,5 miljarder kronor för att förbättra den sociala omvårdnaden, då det redan är allmänt känt att flera betydelsefulla åtgärder förberedes, t. ex. lagen om föreningsrätten och församlingsfriheten, federaliseringsförfattningen och det interimistiska valet av Tjeckiska nationalrådet, under den tid då Tjeckoslovariens kommunistiska parti forcerar förberedelserna för den extraordinarie 14:e partikongressen för att förankra den nya politiken i bindande kongressbeslut och för att välja en ny centralkommitté, som skulle motsvara den nya linjen, i en tid då partiet med handlingar bevisar, att det håller sina löften, ser uttalandets författare ett skäl till oro i att, som man säger: 'demokratiseringsprocessen har avstannat'.

Det sätt, som i uttalandet rekommenderas för att öka demokratiseringstakten skulle, såvida det funne genklang i verkligheten, utgöra en allvarlig fara för kommunistiska partiets, nationella frontens och den socialistiska statens nya politik, och detta oberoende av undertecknarnas uppsåt. Uttalandet innehåller nämligen en uppmaning till angrepp mot parti- och statsfunktionärer i distrikt och samhällen och till tillämpning av sådana påtryckningsmedel som strejk, demonstrationer, bojkott av människor o. s. v. och en uppmaning att bilda nya organ vid sidan av nationella frontens och statens – 'egna medborgarkommittéer och kommissioner'.

Metoden skildras ordagrant: 'några människor samlas, de väljer sin ordförande, för ordentligt protokoll, publicerar sina iakttagelser, kräver en lösning och låter sig inte tystas' och är i själva verket en beskrivning av sättet att desorganisera den nuvarande strukturen hos våra statliga organ och samhällsliga organisationer.

Oberoende av vilket syfte som undertecknarna hade, inriktar sig uttalandet på att nedvärdera Tjeckoslovariens kommunistiska partis strävan efter förnyelse, att göra partiet som helhet

ansvarigt för 50-talets urartning och brott samt generellt underkänna resultatet av det offervilliga arbete som miljoner människor har lagt ner i socialismens uppbygge under de senaste 20 åren.

Uttalandet innehåller även grova och förolämpande omdömen om den politiska situationen i Slovakien och medverkar alltså till att hetsa upp nationalistiska stämningar. Uttalandets formuleringar i frågor kring vår utrikespolitik står i strid med de grundläggande principer, som vägleder Tjeckoslovakiens kommunistiska parti, nationella fronten och vår stat: i stället för entydig allians med Sovjetunionen och de socialistiska länderna anses det största problemet vara 'möjligheten att främmande makter skulle kunna ingripa i vår utveckling'.

Om uttalandets undertecknare tror – såsom de några gånger framhållit i texten – att de med sitt ställningstagande stödjer utvecklingen av vårt nya politiska system, så har de fel. Centralkommitténs presidium vädjar till dem att ompröva sitt ställningstagande och att förstå, att det enda ändamålsenliga sättet att stödja partiets nya politik är att aktivt arbeta för aktionsprogrammets genomförande.

I det faktum, att uttalandet har publicerats kort före de instundande distriktskonferenser, där delegaterna till den extraordinarie 14:e partikongressen kommer att väljas, ser Centralkommitténs presidium ett angrepp mot partiets politik. Uttalandets politiska plattform bildar underlag för antikommunistiska tendenser och går sådana extrema krafters ärenden, som skulle kunna framkalla desorganisation och konfliktsituationer. Det är ett angrepp mot Tjeckoslovakiens kommunistiska partis och statens nuvarande ledning att framtinga maktmedel mot desorienterande och antisocialistiska krafters formering. Därmed skulle den nya politiken diskrediteras och aktionsprogrammets mål omintetgöras.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium är medvetet om ansvaret för vårt lands historiska öde.

Kommunisterna är fast beslutna att inte vika ens en tum från aktionsprogrammets mål, att göra allt för att den extra ordinarie 14:e partikongressen både säkerställer den väg som vi slog in på i januari och bildar utgångspunkten för att omsätta den i praktiken genom bestämda konkreta handlingar.

Med tanke på dessa målsättningar, som har den absoluta majoritetens stöd, avvisar presidiet de politiskt oansvariga appellerna i 'De 2 000 orden'.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium förklarar:

Stödet för uttalandet 'De 2 000 orden' vänder sig mot partiets nya politik, mot dess nuvarande ledning med kamrat Alexander Dubček i spetsen. Det måste särskilt alla de kommunister ha klart för sig, som kan tänkas stödja detta uttalandes politiska plattform.

Kommunistiska partiet kommer att entydigt uppträda mot varje försök att i praktiken genomföra uttalandets appeller, som uppmanar till bildandet av olika kommittéer eller kommissioner med politiska funktioner och mål vid sidan av nationella frontens struktur och vårt samhällssystem.

Kommunisterna kommer att se till att de statliga organen med alla medel tryggar ett fullständigt skydd för och upprätthållande av gällande rättsnormer.

För att koncentrera partiets krafter och samhällets inriktning på att i praktiken förverkliga aktionsprogrammets mål, att lösa angelägna frågor rörande näringslivet och folkets levnadsstandard, vänder sig presidiet för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté inte bara till alla kommunister, utan även till alla medborgare, till medlemmarna i nationella fronten, till arbetarna, medlemmarna i jordbrukskollektiven, till de intellektuella och till

ungdomen med en vädjan att inte tillåta någon rubba den fredliga, lagenliga karaktären av den pågående reformen av vårt politiska system, att inte låta sig vilseledas med fraser och ord, utan att eftertänksamt och ansvarsfullt värdera den faktiska politiska betydelsen av sådana steg och förslag, som uppmaningen i 'De 2 000 orden' rekommenderar.

Ty en sådan politisk plattform i dagens inrikespolitiska och internationella läge utgör inget stöd, utan tvärtom ett obestriddigt hot mot hela vår demokratiseringsprocess. Om någon någonstans skulle börja handla enligt dessa uppmaningar, skulle sådana destruktiva tendenser framkallas, som skulle förhindra genomförandet av våra nya, verkliga humanistiska, socialistiska och demokratiska mål.

(Ur *Rudé Právo*, 29/6 1968.)

Josef Smrkovský: Ett tusen ord

Debatten om 'De 2 000 orden' fortsatte och visade att få hade lämnats oberörda av inlägget.

I Rudé Právo återkom 7 juli Josef Smrkovský, som själv suttit fängslad flera år under 1950-talet, med ett inlägg, som är mjukare i tonen än CK:s uttalande. Han ser ärliga avsikter hos manifestets undertecknare, som enligt honom hemfallit till politisk romantik. De nödvändiga förändringarna måste genomföras värdigt, humant och demokratiskt.

Det som i Tjeckoslovakien i dagarna noterar sitt 'halvårsjubileum' är ett inledande skede av omfattande och genomgripande förändringar i samhällets struktur på alla dess områden, men framför allt inom politik och ekonomi. Tyngden och motigheterna i dessa förändringar känns av de samtida medborgarna medan deras storhet kommer att visa sig först i historiens ljus. Detta skede kommer dock att gå till historien som 'en stor period' endast under förutsättning att det slutförs framgångsrikt. Att det slutförs framgångsrikt i en anda av samstämmighet med de ideal, med vilka detta skede under senare år smärtsamt banade sig väg och med vilka det definitivt trängde igenom under de dramatiska dagar i december och januari då Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté sammanträdde. Dessa ideal har vi sammanfattat i tre oskiljaktiga begrepp: socialism, demokrati, humanitet.

Dessa begrepp har för oss inneburit inte bara det politiska målet för vår strävan utan även den väg vi skall gå för att gradvis förverkliga dem, dvs. etiken i vårt arbete, i allt vad vi gör. Dessa tre oskiljaktiga värden utgör även mitt personliga politiska credo. Jag blev på det klara med detta credo även i den tid, då det för mig kunde innebära 'återkomst till Ruzyne'. Jag tänker mycket på dessa värden även under dessa dagar, då spänningen i atmosfären åter ökat. Med dessa värden som måttstock mäter jag alla dem, hemma och utomlands, som på något sätt kan påverka händelseförloppet i vårt land. Med dem som måttstock mäter jag och kommer även framgent att mäta mitt eget handlande.

Jag förenar också dessa värden med min existens som politiker. Inget annat vill jag tjäna och inget annat kommer jag att tjäna. Därav framgår även vilka som är mina vänner, med vilka jag vill förena mig, med vilka jag vill stå i förbindelse, med vilka jag vill söka ett gemensamt språk och en gemensam väg. Därav framgår även mot vilken fara jag vill kämpa tillsammans med dem. Jag understryker, på intet sätt för första gången, att jag ser den främsta faran i de krafter som inte givit upp drömmen om att återinföra den gamla regimen – krafter som närts av den personliga maktutövningens regim. Det är dock inte den enda faran. Det existerar även högerextremister. De är inte i sig själva så farliga som det faktum att deras handlande mångdubblar kraften hos och utsikterna för sekterister och konservativa, som inväntar och utnyttjar varje förevändning för att framkalla kaos och misskreditera de progressiva krafterna och den progressiva politik som företräds av Tjeckoslovariens kommunistiska partis nya ledning.

Bland dem, med vilka jag skulle vilja finna ett gemensamt språk, eftersom jag vill tro att vi har samma mål, befinner sig även författaren och undertecknarna av deklARATIONEN 'Två tusen ord'. Jag kan inte ens tänka mig annat. Jag har ju uppmärksamt läst inte bara deklARATIONENS text utan även listan över undertecknare. Namn efter namn: Jan Werich, Emil och Dana Zátopek och Věra Časlavská, Ludvík Vaculík och Jirí Hanzelka, men även andra framstående företrädare för vetenskap, kultur och industri. Och dessa namn är samtidigt begrepp för mig – i första hand begrepp för ett medvetet och engagerat medborgarskap.

Därför ser jag absolut ärliga avsikter bakom 'De 2 000 orden'. Trots detta finner jag där dessutom inte bara ord, som häftigt angriper vår ursprungliga ståndpunkt, utan också – och det må författaren och undertecknarna förlåta mig – en del politisk romantik. En romantik som består bland annat i att man väntar sig att den abstrakta appellen 'förkasta alla olagliga, oanständiga och grova metoder' har större kraft än konkreta uppmaningar till demonstrationer, bojkott och dylikt, som i sig bär en spontan laddning av olaglighet, oanständighet och brist på humanism. En romantik som även består i en underskattning av hur man i vårt land, tyvärr, läser tidningar, av hur även enstaka ord kan skymma innebörden i författarens budskap.

En romantik, som jag tror består i att underskatta avståndet som mången gång skiljer avsikterna å den ena sidan och de eventuella följderna å den andra. En romantik som inte utgår från ett tillräckligt underlag av informationer och som följaktligen därför inte tar tillräcklig hänsyn till alla faktorer – inre och yttre – som bestämmer utvecklingen för vårt samhälle och skickelsen för vår strävan till förnyelse.

De människor som nu anförtrotts ledningen av detta land och som bär det omedelbara ansvaret för dess öden, måste ju ta med i beräkningen alla sammanhang och förutse alla eventualiteter. De måste helt enkelt vara realister. Därmed förkastar jag inte allt vad jag betecknade som 'politisk romantik'. Jag ser däri även ett inslag av nyttig och nödvändig opposition, som vidgar ramen för våra politiska resonemang och som skyddar politiken för att hamna i konventioner och på gamla upptrampade vägar.

Därför funderar jag också på vår omedelbara reaktion på 'de 2 000 orden', som vi uttryckte den i Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidiums ståndpunkt. Mycket i denna ståndpunkt har blivit föremål för diskussion även inom det kommunistiska partiet. Man invände framför allt att även den kännetecknas av att vara ett 'häftigt angrepp'. Jag företräder därför otvetydigt uppfattningen att vi i denna fråga i samstämmighet med den mening som uttryckts av medlemmarna i en rad resolutioner och på extraordinarie partikonferenser samt dessutom med hänsyn till den icke-kommunistiska allmänhetens hållning skall ta i hela ärendet ett positivt steg framåt från vår ursprungliga ståndpunkt. Samtidigt företräder jag uppfattningen att Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium på allvar skall ta itu med de allt häftigare angreppen från anhängare av den gamla ordningen före januari, vilka särskilt genom anonyma, olagliga aktioner hamnar utanför lagens ramar och samhällsmoralens mest grundläggande principer.

Jag vill även öppet uttala mig om mitt eget framträdande i nationalförsamlingen i samband med en interpellation av parlamentsledamoten Kodaj. I första hand ber jag att man respekterar att det i enlighet med gällande förhandlingsordning var min skyldighet såsom nationalförsamlingens talman att ta upp och låta behandla denna interpellation. Jag beklagar djupt att vissa journalister, till exempel Práces redaktör i en kommentar av den 30/6, inte tagit tillräcklig hänsyn till denna formella sida av saken. Därigenom förmedlades helt ogrundat intrycket att jag utan reservation identifierade mig med innehållet i denna interpellation.

Och om jag betecknade hela denna sak som tragisk, gav jag därmed inte endast en tribut åt den omedelbara reaktionen utan jag uttryckte även mina känslor som särskilt de senaste dagarna ständigt följt mig och gjort mig upprörd. Jag uttryckte dem några timmar tidigare just

i nationalförsamlingen vid behandlingen av lagen om domstolsrehabiliteringen. Jag hade inte bara våra inre förhållanden utan också större sammanhang i tankarna då jag som avslutning på mitt framträdande sade:

‘När jag i tankarna återvänder till 50-talet tänker jag inte alltid bara på de aktiva anstiftarna till och utövarna av despotism och rättslöshet, som inte utgjorde mer än några hundratal. Kanske tänker jag långt mer på de mer än tiotusen resolutioner som antogs i fabriker och jordbrukskooperativer, i kontor och andra institutioner, och i vilka vanliga människor, övertygade om riktigheten i vad som hände, krävde ännu hårdare straff, ännu obarmhärtigare repressalier. Jag tänker på hur brottsligt man här manipulerade med människornas medvetande och samvete, på vilken olycksbådande atmosfär som måste ha uppkommit för att de, om så bara för ett ögonblick, skulle lyckas att vanställa andan hos vårt folk och utlösa dåliga lidelser, ja nästan hysteri.

Och tro mig när jag säger att jag inte kan låta bli att tänka på detta, på denna varning från det förflutna. Jag kan inte låta bli att påminna alla dem som har möjlighet att åstadkomma en allmän opinion, att utforma och påverka våra medborgares ställningstaganden om dessa saker. Och det gäller långt ifrån enbart officiella politiska företrädare, som fallet var på 50-talet. Här deltar idag en armé av folk inom massmedia, människor med stora möjligheter, men också ett lika stort ansvar. Jag vänder mig därför inte bara till er, kamrater deputerade, utan även till de bänkar där företrädarna för den tredje statsmakten sitter, med en enträgen maning:

Låt oss vara vuxna de stora mänskliga krav, som den tid vi lever i, ställer på oss! Låt oss inte tillåta, att våra ansträngningar att i vårt samhällsliv återinföra den sanna mänsklighetens principer grumlans genom nya yttranden av omänsklighet! Låt oss inte tillåta att här väcks lidelser, en psykos av hämnd och revansch. Låt oss inte – och detta ligger mig speciellt om hjärtat – tillåta att ingripanden mot dem som denna lag kommer att ställa till ansvar, på minsta vis företas mot deras anhöriga, särskilt deras hustrur och barn.

Jag är övertygad om att även det oundgängliga personbytet i stats- och partiorganisationen måste genomföras i denna anda: värdigt, humant och demokratiskt.

Låt oss också inse, att vår strävan är att människor skall lämna sin post, inte att de skall lämna samhället. Låt oss inse att vi håller på med ett stort verk, som vi inte får fläcka ner med bannlysningar och exkommunikationer ur nationen.’

Med detta slutar min förklaring riktad till arbetare, jordbrukare, tjänstemän, konstnärer, vetenskapsmän, tekniker och alla övriga. Den har skrivits inspirerad av det samvete och det ansvar, som jag med ‘allas’ mandat idag bär.

(*Rudé Právo*, 5/7 1968.)

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés svar på brevet från de fem kommunistiska och arbetarpartierna

‘De 2 000 orden’ utlöste stort presspådrag i sovjetisk press. Ett par veckor senare samlades parti- och regeringsledarna i de fem länder, som senare skulle göra sig skyldiga till invasionen mot Tjeckoslovakien, till möte i Warszawa 14-15 juli. Från detta möte avsändes ett brev till Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté. I brevet heter det att de fem länderna visserligen inte vill blanda sig i Tjeckoslovakiens inre angelägenheter, men med oro måste konstatera att i landet uppstått ett läge som är absolut oacceptabelt för ett socialistiskt land. De kontrarevolutionära krafterna har igångsatt en bred offensiv mot det socialistiska systemet utan att möta erforderligt motstånd från partiet och folkstyret.

Rudé Právo offentliggjorde 19 juli ordalydelsen i de fem partiernas brev jämte nedanstående svar på brevet från den tjeckoslovakiska centralkommittén. Dessutom publicerades uttalanden om brevet av nationalförsamlingens presidium, av regeringen och nationella frontens ledning.

Samtidigt lämnade de sista Warszawa-pakttrupperna Tjeckoslovakien efter manövern, som var planerad till första hälften av juni.

Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommittés presidium har från alla synpunkter diskuterat det brev som vårt partis centralkommitté erhållit från konferensen i Warszawa mellan företrädare för partierna i de fem socialistiska länderna.

En rad farhågor, som kommer till uttryck i brevet, har vi själva uttalat i resolutionen från centralkommitténs majplenium. Orsakerna till den motsägelsefyllda politiska situationen ser vi emellertid framför allt i anhopningen av motsättningar under åren före centralkommitténs januariplenium. Det är omöjligt att på kort tid tillfredsställande utjämna dessa motsättningar. Under förverkligandet av vårt partis politiska handlingsprogram är det oundvikligt, att den breda strömmen av sund socialistisk aktivitet åtföljs av extrema tendenser, att resterna av de antisocialistiska krafterna i vårt samhälle söker dra nytta av situationen, och att samtidigt de dogmatiskt-sekteristiska krafter, som är förbundna med den felaktiga politiken före centralkommitténs januariplenium, utvecklar sin aktivitet.

Partiet självt kan inte i denna komplicerade situation vara förskonat från de inre motsättningar, som åtföljer försöken att åstadkomma en uppslutning kring ett handlingsprogram. Till de negativa företeelserna i denna process hör även brotten mot principen om demokratisk centralism, vilket kan iaktas i vissa kommunisters uppträdande. Detta beror framför allt på att den gamla partiledningen tillämpade byråkratisk centralism och undertryckte demokratin inom partiet.

Vi vill inte söka dölja dessa fakta och döljer dem inte heller inför vårt eget parti och folk.

Det är därför centralkommitténs majplenium klart har deklarerat, att man måste mobilisera alla krafter för att en konfliktsituation inte skall uppkomma i landet och för att inte den socialistiska makten i Tjeckoslovakien skall hotas. Vårt parti har även entydigt deklarerat, att det kommer att använda alla medel för att försvara det socialistiska styrelseskicket, om ett sådant hot skulle uppstå.

Vi inser alltså själva möjligheten av en sådan fara. Vi förstår, att detta inte heller kan vara likgiltigt för broderpartierna i de socialistiska länderna. Vi ser däremot inga reella skäl till att beteckna vår aktuella situation som kontrarevolutionär, att påstå att grunden till vårt socialistiska styrelseskick direkt hotas, att det i Tjeckoslovakien förbereds en ändring av den utrikespolitiska orienteringen och att det existerar ett konkret hot att vårt land skall ryckas ur den socialistiska gemenskapen.

Vår allians och vänskap med Sovjetunionen och andra socialistiska länder är djupt rotad i samhällssystemet, i våra folks historiska traditioner och erfarenheter, i deras intressen, tankar och känslor. Befrielsen från den nazistiska ockupationen och inträdandet på vägen mot ett nytt liv är i vårt folks medvetande ständigt förbundet med Sovjetunionens historiska seger i andra världskriget, med aktning för de hjältar, som i denna strid gav sina liv.

Från detta utgår också vårt partis aktionsprogram, där denna tradition åberopas såsom utgångspunkt:

Den tjeckoslovakiska utrikespolitikens grundläggande orientering uppstod och befästes under den nationella befrielsekampen och under den socialistiska uppbyggnadsprocessen i vårt land – den består i allians och samarbete med Sovjetunionen och övriga socialistiska stater. Vi kommer att eftersträva, att de vänskapliga förbindelserna med våra allierade – länder i den

socialistiska världsgemenskapen – framgent fördjupas på basis av ömsesidig respekt, suveränitet och jämlikhet, internationell solidaritet. I detta avseende kommer vi att mer aktivt och genomtänkt bidra till verksamheten i Rådet för ömsesidig ekonomisk hjälp och Warszawa-pakten!

I brevet finns ett påpekande om attacker mot den socialistiska utrikespolitiken, om utfall mot alliansen och kamratskapet med de socialistiska länderna, om röster som kräver revidering av vår gemensamma, samordnade politik mot Västtyskland. Det till och med påstås, att västtyska politikerna och revanschisters försök till politisk flirt finner gehör i vårt lands ledande kretsar.

Sådana påståenden förvånar oss, då det är väl känt, att Tjeckoslovakien för en konsekvent socialistisk utrikespolitik, vars grunder formulerats i kommunistiska partiets aktionsprogram och i regeringens programförklaring. Dessa dokument, som uttrycker de tjeckoslovakiska ledande kretsarnas uppfattning och anger riktlinjerna för vårt vidare handlande, utgår konsekvent från den socialistiska internationalismens grunder, från alliansen och utvecklandet av de vänskapliga förbindelserna med Sovjetunionen och övriga socialistiska stater.

Vi anser, att dessa realiteter är avgörande, inte de enstaka oansvariga röster, som höjs i vårt land.

Med hänsyn till de bittra historiska erfarenheter som våra folk haft av den tyska imperialismen och militarismen, är det otänkbart att någon tjeckoslovakisk regering skulle kunna ignorera denna erfarenhet och lättsinnigt sätta sitt lands öde på spel. Ännu mindre kan en socialistisk regering göra något sådant, och vi måste tillbakavisa varje misstanke i den riktningen.

Vad beträffar vårt förhållande till Västtyskland är det allmänt känt att trots att vi är dess närmsta granne, vi varit de sista att vidta vissa åtgärder för att upprätta partiella förbindelser, i synnerhet ekonomiska. Andra socialistiska stater har i ett eller annat avseende upprättat förbindelser med Västtyskland mycket tidigare utan att då väcka några som helst farhågor.

Samtidigt respekterar vi och försvarar konsekvent vår socialistiska bundsförvant Tyska demokratiska republikens intressen och gör allt för att stärka dess ställning och internationella auktoritet.

De avtal och överenskommelser, som sammanbinder de socialistiska länderna, är betydande faktorer för ömsesidigt samarbete, fred och säkerhet. Tjeckoslovakien respekterar till fullo sina ingångna avtal och vidareutvecklar systemet av överenskommelser med socialistiska stater.

Huvudinnehållet i vår utvecklingsprocess efter januari är just tendensen att stärka det inre socialistiska systemets stabilitet och därigenom även alliansen med våra bundsförvanter.

Warszawapaktens stabsövningar på tjeckoslovakiskt territorium är ett konkret bevis på vårt trogna uppfyllande av alliansåtaganden.

Förvirringen liksom visst tvivel bland vår allmänna opinion uppstod först vid de upprepade ändringarna av datum för de allierade truppernas bortdragande från tjeckoslovakiskt territorium efter avslutade övningar.

De fem ländernas brev behandlar även några inrikespolitiska problem i samtiden.

Vi delar åsikten, att styrkan och stabiliteten i vår allians – vilka odiskutabelt är vitala intressen för oss alla – beror på den inre styrkan i det socialistiska systemet i vart och ett av våra broderländer. Vi betvivlar inte, att ett undergrävande av kommunistiska partiets ledande roll skulle medföra hot om likvidering av det socialistiska systemet. Därför är det absolut nödvändigt, att vi uppfattar varandra rätt i frågan om vad styrkan i det socialistiska systemet i Tjeckoslovakien och det kommunistiska partiets ledande roll där beror av.

På basis av tidigare erfarenheter stipulerar vårt partis aktionsprogram:

För närvarande är det mest viktiga, att partiet genomför en politik, som helt och fullt bevisar dess ledande roll i samhället. Vi anser att detta för närvarande är ett villkor för den socialistiska utvecklingen i landet.

Kommunistiska partiet hämtar sin styrka av folkets frivilliga stöd. Partiet spelar inte sin ledande roll genom att härska över samhället utan genom att på det mest hängivna sätt tjäna en fri, socialistisk utveckling. Partiet kan inte påtvinga sin auktoritet på någon utan denna måste vinnas åter och åter igen genom partiets aktivitet. Partiet kan inte genom påbud genomdriva sin linje utan det ska ske genom medlemmarnas arbete, genom trovärdigheten hos deras ideal.

Vi söker inte dölja – och på centralkommitténs majplenium sade vi detta klart – att det hos oss i dag även existerar en tendens att misskreditera partiet, att vägra det den moraliska och politiska rätten att leda samhället. Men ifall vi frågar oss, huruvida det är riktigt att betrakta dylika företeelser som ett hot mot det socialistiska systemet, som slutet på partiets ledande politiska roll under tryck från reaktionära, kontrarevolutionära krafter, kommer vi till slutsatsen: på intet sätt.

Partiets ledande roll har deformerats under 1950-talet och även lidit av Novotnýregimens inkonsekventa försök att eliminera skadorna. Det är Novotnýs fel, att en rad samhällsmotsättningar fördjupats: mellan tjecker och slovakier, intellektuella och arbetare, unga och gamla. Inkonsekventa ekonomiska beslut har försatt oss i en situation, som gör det omöjligt för oss att klara en rad berättigade ekonomiska krav från arbetarna, i en situation, där vår ekonomis effektivitet allvarligt har störts.

Under denna ledning minskade massornas förtroende för partiet och kritiska, oppositionella röster höjdes. Allt detta 'löstes' emellertid med maktspråk mot det berättigade missnöjet, kritiken och mot de konsekventa försöken att i partiets intresse och i syfte att hävda dess ledande ställning lösa samhällsproblemen.

I stället för att genomtänkt och stegvis avlägsna felen begick man allt fler misstag och skapade större motsättningar till följd av subjektivismen i besluten. Under de år, då en socialistisk demokrati fortfarande gradvis kunde utvecklas och en vetenskapligt baserad ledning kunde tillämpas, skärpte de subjektiva bristerna de sociala motsättningarna och oredan. Härvid föreföll utåt allt vara i ordning i Tjeckoslovakien, man sköt den konfliktlösa utvecklingen i förgrunden. Det i praktiken sjunkande förtroendet för partiet maskerades med yttre former. Fastän denna regim utgavs vara en fast garanti för hela det socialistiska lägre intressen, växte dess inre problem, vilkas verkliga lösning undertrycktes med maktspråk mot dem som anlade nya skapande betraktelsesätt.

Vilket som helst tecken på en återgång till dessa metoder skulle framkalla motstånd från en förkrossande majoritet av partimedlemmarna, från arbetare, bönder och intelligentia. Partiet skulle i själva verket genom ett sådant steg äventyra sin ledande politiska roll och framkalla en situation, som skulle leda till en kamp om makten. Härigenom skulle folkets socialistiska landvinningar i praktiken hotas, liksom också våra gemensamma intressen i den anti-imperialistiska fronten.

Vi erkänner, att en av partiets främsta uppgifter är att omintetgöra konservativa och antisocialistiska krafter avsikter.

Som ett villkor för framgång utan risk för hotet att ett felsteg begås som kan framkalla en politisk maktkamp i vårt land ser vi ett förverkligande av aktionsprogrammet och förberedelserna till partikongressen.

Vi befinner oss nu i politisk kamp för att fullfölja de linjer, som uppdrogs i centralkommitténs majplenium. Det är en verklig kamp, i vilken vi kommer att möta både segrar och förluster; av utgången av de enskilda drabbningarna kan man emellertid aldrig rätt bedöma utgången av hela kampen. Icke desto mindre tror vi oss ha konsoliderat den politiska situationen efter majpleniumet.

I partiet kommer det gradvis till en klar stabilisering, och de grundläggande förberedelserna till kongressen har förlöpt framgångsrikt.

I full överensstämmelse med centralkommitténs resolution på majpleniumet bildar nationella fronten på kommunistiskt initiativ en politiskt avhängig socialistisk plattform. Alla politiska formationer i nationella fronten antog 15 juni 1968 den programförklaring, i vilket klart uttrycks partiets hävdvunna ledande ställning samt grunderna för ett socialistiskt system och en socialistisk in- och utrikespolitik. Just i dessa dagar tar nationella fronten ställning till ett förslag till statuter, vilka utgör en bindande organisatorisk norm, som garanterar en socialistisk inriktning i alla partiers och organisationers politik.

Med lagen om juridisk rehabilitering löser vi i princip det smärtsamma problemet med olagliga repressalier mot oskyldiga, som ägt rum i det förflutna. Denna åtgärd har tydligen bidragit till att fästa folkopinionens och massmediernas uppmärksamhet på dessa frågor.

I september, strax före partikongressen kommer vissa nya viktiga lagar att diskuteras:

En grundlag om nationella fronten skall stadfästa den varaktiga existensen av ett system av politiska partier inom ramen för den nationella fronten.

Vidare en lag om föreningsrätten, vilken kommer att definiera reglerna för förekomsten av och verksamheten inom olika frivilliga organisationer, föreningar, klubbar etc.

Härigenom får man möjlighet att effektivt stå emot försök från antikommunistiska krafter att skapa organisationer som grund för offentlig verksamhet.

Kommunisterna kommer även att handla enligt centralkommitténs resolution på majpleniumet när det gäller att lösa viktiga frågor i fackföreningarnas och arbetarrådens arbete. På det hela taget har det lyckats partiet att motstå den politiska demagogi, som försökt utnyttja arbetarnas rättmätiga krav till att desorganisera vår regim och som startat en spontan rörelse i 'arbetar-kravens' namn för att landets ekonomiska och politiska situation skulle försvåras. Samtidigt försöker vi emellertid i mån av möjlighet lösa några brännande sociala och politiska frågor, bl a höjning av pensionen och låglönerna. Regeringen sysslar steg för steg med grundläggande ekonomiska problem för att ge nya impulser till produktionsökningen och för att vidare kunna förbättra folkets levnadsstandard.

Vi har vidtagit nödvändiga åtgärder för att trygga våra gränsers säkerhet. Partiet ger sitt fulla stöd åt konsolideringen av armén, säkerhetstjänsten, åklagarmyndigheten och domstolarna. Partiet har intagit en klar ståndpunkt i frågan om folkmilisen, vars medlemmar givit sitt fulla stöd åt den nya partiledningen och dess handlingsprogram.

Vi inser och vill inte söka dölja, att vi inte tillfredsställande utför alla beslut, som fattats på centralkommitténs majplenium. Ännu händer det vid offentliga möten och i massmedia att det framkommer tendenser, som står i opposition till partiets, statens och nationella frontens ansträngningar. Vi anser lösningen av den frågan vara en uppgift på lång sikt, och vi följer majpleniumets resolution, enligt vilken 'man inte kan utöva den politiska ledningen genom de gamla administrativa maktmetoderna'. Centralkommitténs presidium, regeringen och nationella fronten har enhälligt avvisat appellerna i 'De två tusen orden', som uppmanar till anarkistiska handlingar, och som står i strid med karaktären i vår politiska reform. Man måste inse, att dessa intentioner inte har kunnat förverkligas till följd av vår avvisande hållning, och

att appellerna i 'De två tusen orden' inte haft till följd att partiet, nationella fronten och den socialistiska staten har hotats.

Ett alljämt existerande negativt inslag i vår situation är kampanjen och den ogrundade hetsen mot enskilda funktionärer och tjänstemän, däribland mot medlemmar i den nya ledningen, som förs av den yttersta högern och vänstern. Centralkommitténs sekretariat och ledande partimän har klart fördömt dessa metoder och de uttryck som de har tagit sig.

Vi vet, att denna situation har möjliggjorts genom censurens upphävande och införandet av press- och yttrandefrihet. Det som tidigare spreds från mun till mun kan nu komma till offentligt uttryck.

Om vi emellertid ställer frågan, om det är rätt att uppfatta dylika fenomen som tecken på att kommunistiska partiets ledande roll under tryck av reaktionära, kontrarevolutionära krafter är på väg att försvagas, kommer vi till slutsatsen, att så inte är fallet. Ty detta är bara en del av vår politiska verklighet idag. Det finns också en annan enligt vår mening avgörande del av verkligheten: tillväxten av den nya demokratiska partipolitikens auktoritet i de stora arbetar-massornas ögon, i folkflertalets ögon. Majoriteten av medborgare i alla klasser och samhälls-skikt är för censurens upphävande, för yttrandefriheten. Tjeckoslovakiens kommunistiska parti söker visa, att det kan utöva ledningen annorlunda än genom de gamla byråkratiska, polisiära metoderna, framför allt genom styrkan i sina marxistisk-leninistiska idéer, sitt program, genom sin riktiga politik, som stöds av hela folket.

Därför anser vi varje form av tryck för att tvinga in partiet på en annan väg, dvs att lösa de politiska problemen annorlunda och på annan tid än på 14:e partikongressen, som det huvudsakliga hotet mot ett lyckosamt stärkande av partiets ledande ställning i Tjeckoslovakien. Ett sådant tryck utövas av såväl högerelement som dogmatiker, konservativa och sekterister, vilka vill återvända till förhållandena före januari 1968.

Den värdering av situationen, som de fem partierna gör i brevet och de säkert uppriktigt menade råd som man ger för vårt vidare handlingsätt tar inte hänsyn till komplexiteten i den dynamiska samhälls rörelsen på samma sätt som majplenumet gjort efter noggrann analys. Ej heller tar man hänsyn till komplexiteten av de beslut, som fattades där. Om vår politik vill förbli marxistisk-leninistisk, kan den inte enbart utgå från ytliga problem, som inte exakt avspeglar de djupa orsakerna till samhällsutvecklingen, utan måste söka upp utvecklingens verkliga kärna och bygga på den.

För närvarande kan broderpartierna tjäna socialismens intressen i vårt land framför allt genom att uttrycka sin tilltro till vårt kommunistiska partis ledning och lämna den sitt fulla stöd för dess politik. Därför har vi som förutsättning för framgångsrika gemensamma överläggningar föreslagit bilaterala konferenser mellan företrädare för våra partier för att gemensamma överläggningar skall kunna grundas på djupgående ömsesidiga konsultationer och sakliga informationer.

Inte i något av de memoranda som vi sänt till de fem partierna har vi principiellt avböjt att delta i gemensamma överläggningar.

Av innehållet i de brev vi fått från de fem partierna den 4 och 6 juli 1968, har vi sett, att en sådan information är helt nödvändig, om man inte skall komma till överläggningar, vars positiva utgång redan i förväg hotas av ensidig och bristfällig information om den verkliga situationen i Tjeckoslovakien hos det stora flertalet medlemmar.

Vi tror inte att socialismens sak gynnas genom att ordna överläggningar, där något broderpartis politik och handlande kritiserats utan att några företrädare för vederbörande parti är närvarande. Vi anser såsom allmängiltig principen i sovjetregeringens deklaration av den 30

oktober 1956, vilken säger: 'Länderna i den stora gemenskapen av socialistiska nationer, som förenas av samma idéer om byggandet av ett socialistiskt samhälle och av proletära internationalistiska principer, kan skapa ömsesidiga relationer endast på basis av fullständig jämlikhet, respekt för territoriell integritet, oavhängighet och nationell suveränitet, för ömsesidig icke-inblandning i inre angelägenheter.' Dessa principer bekräftades som bekant och antogs av representanter för de kommunistiska partierna på konferensen i Moskva i november 1957.

(*Rudé Právo* 19/7 1968.)

Medborgarnas budskap

till Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium före mötet i Čierna.

Inför förhandlingarna mellan de sovjetiska och tjeckoslovakiska ledarna i Čierna nad Tisou månadsskiftet juli-. augusti offentliggjordes ett upprop till partipresidiet som enligt en uppgift i Rudé Právo 31 juli fick mer än en miljon undertecknare.

Vi skriver till er när ni just står inför ert möte med Sovjetunionens kommunistiska partis politbyrå, där ni skall förhandla om allas vårt öde. Som så många gånger tidigare i mänsklighetens historia kommer några få män att avgöra millioners livsöde. Det är svårt och vi vill underlätta det för er genom vårt stöd.

Vårt lands historia under de senaste århundradena är ofrihetens historia. Med två korta avbrott har vi varit dömda att forma vår nationella existens illegalt, ett par gånger har vi stått på gränsen till undergång. Därför hälsade våra nationer så innerligt varmt den demokrati, som befrielsen 1918 medförde. Det var en ofullkomlig demokrati, därför att den gav sina medborgare vare sig politisk eller social trygghet. Och ändå var det i främsta ledet arbetarklassen, som vid tiden för Münchenöverenskommelsen mest konkret manifesterade sin beslutsamhet att försvara sin stat mot förintelse. Med desto större iver hälsade våra nationer socialismen, som befrielsen 1945 medförde. Det var en ofullkomlig socialism, därför att den varken gav sina medborgare medborgerlig eller skapande frihet. Vi har emellertid träget sökt efter den och började finna den efter januari i år.

Vi hade väntat oss, att framförallt hela den socialistiska gemenskapen skulle hälsa detta faktum med sympati. I stället anklagas vi för förräderi. Vi får ultimata från kamrater, som med varje framträdande mer och mer bevisar sin okunnighet om vår utveckling och vår situation. Vi beskylls för brott, som vi inte har begått. Man tillskriver oss avsikter som vi inte har haft och inte har.

Över oss hänger hotet om ett orättmätigt straff, som, vilken form det än må ha, kommer att som en bumerang träffa även våra domare, omintetgöra våra ansträngningar och framförallt på ett tragiskt sätt fläcka ned socialismens idéer överallt i världen för många år framåt.

Kamrater!

Det är er historiska uppgift att avvärja denna fara. Det är er mission att övertyga representanterna för Sovjetunionens kommunistiska parti om, att demokratiseringsprocessen i vårt land måste slutföras på ett sätt som motsvarar våra intressen och intressena hos de framstegsvänliga krafterna på alla kontinenter.

Allt vi eftersträvar kan sammanfattas i sex ord: *Socialism! Sammanhållning med bundsförvanter! Suveränitet! Frihet!*

I socialismen och sammanhållningen med våra bundsförvanter ligger en garanti för broderländerna och broderpartierna att vi inte kommer att tillåta en utveckling som skulle hota

de verkliga intressena hos de folk, med vilka vi är allierade och med vilka vi i mer än 20 år ärligt har kämpat för den gemensamma saken. I suveräniteten och friheten ligger å andra sidan en garanti för vårt land, att de svåra misstag inte kommer att upprepas, som för inte länge sedan hotade att utmynna i en kris.

Förklara för era förhandlingspartner, att de extrema röster som hörs här och där i våra interna diskussioner är produkter av just det polisiära byråkratiska system som under så lång tid har kvävt den skapande tanken att det drev en rad människor till inre opposition. Övertyga dem med talrika exempel om att partiets auktoritet och socialismens ställning hos oss just i dag är mycket starkare än någonsin tidigare.

Säg till dem, att vi behöver demokrati, lugn och tid för att bli bättre socialister och värdigare allierade än någonsin förr.

Tala helt enkelt i folkets namn, det folk som i dessa dagar har upphört att vara bara ett begrepp och på nytt blivit den kraft, som formar historien.

Kamrater Barbirek, Biliak, Černík, Dubček, Kolder, Kriegel, Piller, Rigo, Smrkovský, Spaček och Švestka, kamrater Kapek, Lenárt och Simon, det är möjligt att ni inte hyser samma uppfattning i alla frågor. En del av er har, trots att ni var med om att föra januari till seger, kritiserats skarpt för era misstag före januari. Sådan är politikernas lott och sju månader från januari har bevisat, att ingen har för avsikt att låta denna kritik övergå i en vendetta.

Det skulle vara tragiskt om de personliga känslorna hos någon av er toge överhanden över det ansvar som ni i denna stund bär för 14 361 000 människor, bland vilka ni själva av naturen hör hemma.

Förhandla och förklara, men försvara enigt och utan eftergifter den väg som vi har slagit in på och som vi inte levande kommer att vika av från.

Vi kommer under de följande dagarna att med spänning timme för timme i våra tankar följa era förhandlingar. Vi väntar otåligt på era meddelanden. Vi tänker på er. Tänk på oss!

Ni skriver för vår räkning ett avgörande blad i Tjeckoslovakiens historia. Skriv det med omdöme, men framförallt med mod. Att låta denna enastående möjlighet gå förlorad skulle vara vår olycka och er skam. Vi tror på er!

Samtidigt uppmanar vi alla medborgare som är överens med oss att understödja detta budskap.

Prag, den 26 juli 1968.

(*Literární listy* 2617 1968.)

Moskva talar – 14 auktoritativa sovjetiska uttalanden

‘En stark skärpning’

APN, torsdagen den 11 april 1968.

Utdrag ur Resolution från SUKP:s centralkommittés plenarsammanträde

— — —

‘CK:s plenarsammanträde bekräftar riktigheten av den politik, som syftar till att avslöja revanschismen och militarismen i Västtyskland, och understryker vikten av gemensam aktivitet av SUKP och broderpartierna för att sammansvetsa de socialistiska länderna, andra fredsvänliga stater och alla antiimperialistiska krafter för kamp mot den västtyska imperialismen.

Plenarsammanträdet noterar, att den nuvarande etappen i den historiska utvecklingen karakteriseras av en stark skärpning av den ideologiska kampen mellan kapitalism och socialism. Hela den ofantliga antikommunistiska propagandaapparaten är nu inriktad på att försvaga de socialistiska ländernas och den internationella kommunistiska rörelsens enhet, att isolera nutidens avancerade krafter och att söka undergräva det socialistiska samhället inifrån. Eftersom imperialismen, och framför allt USA-imperialismen, upplever allvarliga konvulsioner och råkar ut för stora fiaskon i inrikes- och utrikespolitiken, inriktar den, jämte äventyr på det militärpolitiska området, i allt större utsträckning sina ansträngningar på underminerande politisk och ideologisk kamp mot de socialistiska länderna, mot den kommunistiska och hela den demokratiska rörelsen.'

Möte i Moskva

Moskva APN, torsdagen den 9 maj 1968.

Den 8 maj hölls i Moskva ett möte mellan ledare för kommunist- och arbetarpartierna i fem socialistiska länder: Bulgarien, Ungern, Tyska demokratiska republiken, Polen och Sovjetunionen.

Under mötet förekom ett åsiktsutbyte om aktuella problem i det internationella läget och den världsomspännande kommunist- och arbetarrörelsen. Mötesdeltagarna informerade varandra om läget i sina länder och gav uttryck åt sin fasta beslutsamhet att också framgent på allt sätt utveckla relationerna av vänskap och allsidigt samarbete på grundval av marxismen-leninismens och den proletära internationalismens principer. Mötet försiggick i en atmosfär av vänskap och hjärtlighet, meddelas det.

Lyckönskningar på befrielsedagen

Moskva APN, torsdagen den 9 maj 1968.

Lyckönskningar till Tjeckoslovakiska socialistiska republikens ledare.

Leonid Bresjnev, Nikolaj Podgornyj och Alexej Kosygin har sänt hjärtliga lyckönskningar och de bästa välgångsönskningar till Tjeckoslovakiska socialistiska republikens ledare med anledning av 23-årsdagen av Tjeckoslovariens befrielse från de fascistiska erövrarna.

I ett telegram till Alexander Dubček, Ludvik Svoboda och Oldrich Černík noteras, att den väg som tillryggalagts av folkets Tjeckoslovakien har kännetecknats av betydande framgångar i uppbygget av det nya, socialistiska samhället, i utvecklingen av ekonomin, vetenskapen och kulturen. 'Alla dessa år har relationerna mellan Sovjetunionen och det socialistiska Tjeckoslovakien utvecklats i en anda av broderlig vänskap, allsidigt samarbete och kamratligt ömsesidigt bistånd, vilket på ett fruktbringande sätt bidragit till lösandet av de viktigaste uppgifterna i det socialistiska och kommunistiska uppbygget i våra länder.'

'Som garanti för en fortsatt framgångsrik frammarsch av de båda ländernas folk i riktning mot socialismen och kommunismen tjänar deras trohet mot marxismen-leninismens stora lära, den proletära internationalismens orubbliga principer och det socialistiska världssystemets och den internationella kommunistiska rörelsens enhet. Socialismens stora landvinningar i våra länder är pålitligt garanterade mot imperialismens anslag genom våra staters styrka, genom styrkan i det orubbliga kampförbundet mellan de socialistiska broderländerna, förenade av Warszawafördraget', sägs det i telegrammet.

I telegrammet ges uttryck åt fast tillförsikt om att 'relationerna mellan Sovjetunionen och det socialistiska Tjeckoslovakien också framgent kommer att utvecklas och stärkas till gagn för det sovjetiska och det tjeckoslovakiska folket, i socialismens och kommunismens intresse.'

Samma dag skickade Sovjetunionens utrikesminister Andrej Gromyko ett hälsningstelegram till Tjeckoslovakiska socialistiska republikens utrikesminister Jiri Hajek.

‘De 2 000 orden ... banar väg för kontrarevolution’

Moskva APN, torsdagen den 11 juli 1968.

Under rubriken ‘En attack mot Tjeckoslovariens socialistiska grundvalar’ publicerar Pravda på torsdagen en artikel av I Alexandrov, som granskar det brev – ‘Två tusen ord, riktade till arbetarna, bönderna, tjänstemännen, vetenskapsmännen, konstnärerna, till alla medborgare’ – från en grupp personer som nyligen publicerades i fyra tjeckoslovakiska tidningar.

‘Detta dokument’, skriver Alexandrov, ‘är ett slags plattform för de krafter i och utanför Tjeckoslovakien, som i hägn av tal om ”liberalisering”, ”demokratisering” o. d. försöker stryka över Tjeckoslovariens hela historia efter 1948, det tjeckoslovakiska arbetande folkets socialistiska landvinningar, diskreditera Tjeckoslovariens kommunistiska parti och dess ledande roll, undergräva vänskapen mellan det tjeckoslovakiska folket och folken i de socialistiska broderstaterna, bana väg för kontrarevolution.’

‘I kampen för att befästa socialismen i sitt land, för vänskapen mellan de socialistiska staternas folk kan arbetarklassen och alla arbetande människor i Tjeckoslovakien alltid räkna med förståelse och fullt stöd från folket i Sovjetunionen’, understryker Alexandrov.

‘Läget i Tjeckoslovakien oacceptabelt’

Moskva APN, torsdagen den 18 juli 1968.

Brev till Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté:

Parti- och regeringsledarna i Bulgarien, Ungern, DDR, Polen och Sovjetunionen gav vid sitt möte i Warszawa den 14-15 juli uttryck åt djup oro över händelseutvecklingen i Tjeckoslovakien.

‘Den av imperialismen understödda reaktionära offensiven mot ert parti och grundvalarna för samhällsskicket i ČSSR hotar, därom är vi djupt övertygade, att driva bort ert land från socialismens väg och innebär följaktligen ett hot mot hela det socialistiska systemets intressen’, heter det i det brev som de har tillställt Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté. Det publicerades på torsdagen i Pravda.

Vi har inte och har inte haft någon avsikt att blanda oss i saker som är ert partis och er stats rent inre angelägenheter, framhålls det i brevet. Vi uppträder inte mot er som några representanter för gårdagen, vilka skulle vilja hindra er att korrigera fel och brister, bl. a. de kränkningar av socialistisk lag och rätt som förekommit.

‘Samtidigt kan vi inte’, heter det i brevet, ‘gå med på att fientliga krafter driver bort ert land från socialismens väg och skapar risk för att Tjeckoslovakien rycks ut ur den socialistiska gemenskapen. Detta är inte bara en angelägenhet för er. Det är en gemensam angelägenhet för alla kommunist- och arbetarpartier och stater, som är förenade i allians, samarbete och vänskap.’

Vi kommer aldrig att gå med på att imperialismen på fredlig eller ickefredlig väg, inifrån eller utifrån slår en bräsck i det socialistiska systemet och ändrar styrkeförhållandet i Europa till sin förmån’, heter det vidare.

Det har i Tjeckoslovakien ‘uppstått ett läge som är absolut oacceptabelt för ett socialistiskt land.’

— — —

‘Hela händelseutvecklingen i ert land under de senaste månaderna pekar på att kontra-revolutionens krafter, som stöds av imperialistiska centra, har satt igång en bred offensiv mot det socialistiska systemet utan att möta erforderligt motstånd från partiet och folkstyret. Det råder inget tvivel om att den internationella imperialistiska reaktionens centra har engagerat sig i dessa händelser i Tjeckoslovakien. Särskild aktivitet visar de styrande kretsarna i Tyska förbundsrepubliken, som försöker utnyttja händelserna i Tjeckoslovakien för att utså split mellan de socialistiska länderna, isolera DDR och genomföra sina revanschistiska avsikter.’

‘Är det verkligen möjligt att ni inte ser dessa faror, kamrater? Ser ni verkligen inte att kontrarevolutionen berövar er den ena positionen efter den andra, att partiet håller på att förlora kontrollen över händelseutvecklingen och retirerar allt längre under trycket från de antikommunistiska krafterna?’

‘Var det inte för att sprida misstro och fientlighet mot Sovjetunionen och andra socialistiska länder, som pressen, radion och televisionen i ert land satte igång en kampanj med anledning av stabsövningarna med Warszawafördragets väpnade styrkor? Det har gått så långt att en i det militära samarbetet normalt förekommande stabsövning av våra trupper med deltagande av några förband ur den sovjetiska armén utnyttjas för grundlösa beskyllningar om kränkning av ČSSR:s suveränitet.’

— — —

‘Vart och ett av våra partier bär ansvaret inte bara mot sin egen arbetarklass och sitt eget folk, utan också mot den internationella arbetarklassen och den kommunistiska världsrörelsen och kan inte undandra sig de förpliktelser detta medför.’

‘Försvaret av arbetarklassens och hela det arbetande folkets makt, försvaret av de socialistiska framstegen i Tjeckoslovakien kräver en beslutsam och djärv offensiv mot högerkrafterna och de antisocialistiska krafterna, en mobilisering av alla försvarsmedel som den socialistiska staten har skapat; att alla politiska organisationer, som uppträder mot socialismen, upphör med sin verksamhet; att partiet sätter sig i besittning av massmedia – pressen, radion och televisionen – och utnyttjar dem i arbetarklassens, hela det arbetande folkets och socialismens intressen; sammanhållning i partiets egna led på basis av marxismen-leninismens principer och ett orubbligt iakttagande av den demokratiska centralismens princip samt bekämpande av dem som genom sin verksamhet främjar de fientliga krafterna.

Pravdaledare: Stärk socialismens positioner!

Moskva APN, fredagen den 19 juli 1968.

‘Tjeckoslovaikiens kommunister och hela arbetande folk kan vara förvissade om att SUKP, sovjetregeringen och vårt folk är redo att ge dem all erforderlig hjälp för att försvara de socialistiska landvinningarna’, skriver Pravda i en ledare på fredagen om resultaten av plenarsammanträdet med SUKP:s CK den 17 juli, som behandlade Warszawamötet mellan delegationer från kommunist- och arbetarpartier i socialistiska länder.’

‘Händelseutvecklingen i Tjeckoslovakien har visat att högerelementen och de antisocialistiska elementen utnyttjar den legitima strävan att korrigera begångna fel och oriktigheter för att diskreditera Tjeckoslovaikiens kommunistiska partis verksamhet, varvid de eftersträvar att underminera grundvalarna för det socialistiska statskicket och avskaffa det socialistiska systemet i ČSSR. Denna reaktionens offensiv sker med imperialismens aktiva stöd. I

motsättning till Tjeckoslovakiens kommunistiska parti har det i landet uppstått och utvecklats en politisk opposition, bestående av kvarlevor av de krossade utsugarklasserna, högnationalistiska och revisionistiska element, av legala och illegala grupper, som kämpar mot socialismen.’

‘Den av Tjeckoslovakiens kommunistiska partis CK-plenum i maj tillkännagivna offensiven mot de högerinriktade, antisocialistiska krafterna säkerställdes dock, som fakta visar, varken ideologiskt, politiskt eller organisatoriskt; den genomfördes inte och socialismens fiender utnyttjar detta och utvecklar allt fräckare sin underminerande verksamhet, varvid de inte möter tillbörligt motstånd.’

‘Det håller på att bli uppenbart att det här gäller den fundamentala frågan om Tjeckoslovakien skall vara socialistiskt eller inte.’

‘De historiska erfarenheterna visar, att det betyder att föra landet till anarki, till politisk katastrof, om man är obeslutsam, passiv och långsam när det gäller att mobilisera partiet och folket för att utveckla kampen mot de antisocialistiska krafternas excesser, då de hotar folkaktens själva existens och det socialistiska systemets grundvalar.’

‘Gemensamma livsintressen i fara’

Moskva APN, måndagen den 22 juli 1968.

Apropå ‘Tjeckoslovakiens kommunistiska partis CK-presidium synpunkt’.

Tjeckoslovakiska telegrambyrån har sänt ut ett dokument, rubricerat ‘Tjeckoslovakiens kommunistiska partis CK-presidium synpunkt på det gemensamma brevet från fem kommunist- och arbetarpartier’. Det meddelas att dokumentet har godkänts av Tjeckoslovakiens kommunistiska partis CK-plenum, som hölls den 19 juli med deltagande av en grupp delegater som valts till Tjeckoslovakiens kommunistiska partis förestående urtima kongress.

Genom att underlåta att ge en allsidig politisk analys av det verkliga läget i landet har presidiet för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté tagit ett steg bakåt jämfört med besluten från partiets CK-plenum i maj, där det direkt sades ifrån att de i Tjeckoslovakien verkande antisocialistiska krafterna utgör huvudfaran för närvarande. Följande påstående i dokumentet från Tjeckoslovakiens kommunistiska partis CK-presidium vittnar om en klar förändring av de politiska värderingarna:

‘Vi ser inga reella orsaker, som skulle kunna ge fog för påståendena att den nuvarande situationen är kontrarevolutionär, påståendena om ett direkt hot mot det socialistiska systemets grundvalar, påståendena att Tjeckoslovakien förbereder en omorientering av vår socialistiska utrikespolitik och att det föreligger en konkret risk för att vårt land skall ryckas ut ur den socialistiska gemenskapen.’

I dokumentet från presidiet i Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté har man kringgått de principiella frågor, som ställts i broderpartiernas brev till Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté, och samtidigt sägs att man inte är överens om omfattningen av hotet mot det socialistiska systemet i Tjeckoslovakien.

Emellertid är dagens situation i ČSSR sådan, att de fientliga krafterna håller på att driva bort landet från socialismens väg och skapa ett hot om att Tjeckoslovakien skall ryckas loss från den socialistiska gemenskapen.

Högerkrafterna och de antisocialistiska krafterna i Tjeckoslovakien, som uppmuntras och stöds av den imperialistiska reaktionen, driver saken hän mot ett avskaffande av kommunistiska partiets ledande roll i samhället, en underminering av det socialistiska stats- och samhällsskicket och en restaurering av det kapitalistiska systemet. De har lagt beslag på massmedia – pressen, radion och televisionen – och använder dem för antisocialistisk propaganda i sina försök att uppamma fiendskap mot Sovjetunionen och andra socialistiska länder.

Därigenom ådagaläggs oförståelse eller ovilja att förstå hela djupet i den fara, som skapats av högerkrafternas och de antisocialistiska krafternas offensiv mot arbetarklassens och hela det arbetande folkets revolutionära landvinningar i ČSSR. Måste man verkligen vänta tills de kontrarevolutionära krafterna har läget i Tjeckoslovakien i sin hand för att inleda kampen mot dem?

En underminering av kommunistiska partiets ledande roll leder oundvikligen till att den socialistiska demokratin, det socialistiska systemet avskaffas. Varje försök att ifrågasätta kommunistiska partiets ledande roll, vilka hänvisningar till säregenheten i situationen de än må rättfärdigas med, skapar oundvikligen ett hot mot det socialistiska systemet samt sätter den socialistiska gemenskapens gemensamma livsintressen i fara.

‘Sovjetiska marskalkar behandlar sina vapenbröder som jämlikar’

Moskva APN, onsdagen den 24 juli 1968.

Krasnaja Zvezda om general Prchliks uttalande.

De socialistiska länderna gör allt som behövs för att Warszawafördragets förenade stridskrafter även i fortsättningen skall stärkas och utvecklas och för att deras militära sammanhållning och beredskap att beslutsamt försvara folkens socialistiska vinningar på alla sätt skall förbättras, skriver den sovjetiska militärtidningen Krasnaja Zvezda i en redaktionell artikel på tisdagen.

‘Vi betvivlar inte att Tjeckoslovariens kommunistiska parti och det arbetande folket i ČSSR också eftersträvar detta.’

‘Sedan någon tid förvrängs dock Warszawapaktens och dess förenade stridskrafter system, ändamål och själva innebörd grovt av antisocialistiska och kontrarevolutionära element i Tjeckoslovakien. Nu har också vissa personer i mycket ansvarig ställning börjat syssla med denna osnygga hantering’, anmärker tidningen med hänsyftning på ett anförande som general V. Prchlik, chef för stabsförvaltningsavdelningen i Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté, nyligen höll på en presskonferens i Prag.

Han ‘öste förtal över organisationsprinciperna för det för enade kommandot och över de inbördes relationerna mellan Warszawapaktens styrkornas chefer och staber’. Han gjorde också kränkande och osanna uttalanden om officerarna och generalerna i den tjeckoslovakiska armén och andra broderarméer, som – om man får tro Prchlik – ‘inte har några som helst befogenheter’.

Men alla, även Prchlik, vet ju mycket väl att exempelvis manövern Kvartett hölls under ledning av ministern för DDR:s nationella försvar. De i manövern Rhodope deltagande allierade truppernas aktion leddes av ministern för Bulgariens folkförsvar. Manövern Vltava leddes av ministern för ČSSR:s nationella försvar. De sovjetiska marskalkarna, generalerna

och officerarna behandlar sina vapenbröder som jämlikar och låter dem få del av sina erfarenheter när det gäller truppleddning i strid samt utbildning och fostran av personalen. De deltar på jämlik fot i alla åtgärder som syftar till att stärka Warszawafördragets väpnade styrkor, skriver Krasnaja Zvezda.’

Öppet brev till Tjeckoslovakiens kulturarbetare

Moskva APN, onsdagen den 24 juli 1968.

Tidningen Sovjetskaja Kultura publicerade på tisdagen ett öppet brev till Tjeckoslovakiens kulturarbetare. Det är undertecknat av sju sovjetiska författare, konstnärer och skådespelare, bl. a. skulptören Sergej Konenkov och författaren Anatolij Sofronov.

Brevskrivarna riktar en häftig kritik mot ‘De 2 000 ordens manifest’ och dess författare Ludvik Vaculík. Manifestet betecknas som ett reaktionärt och kontrarevolutionärt dokument, som med pseudorevolutionära fraser om ‘demokratisering’ försöker sudda ut Tjeckoslovakiens hela historia efter 1948 och alla socialistiska framsteg som det arbetande tjeckoslovakiska folket gjort. Dess syfte är, förklarar brevskrivarna, att diskreditera Tjeckoslovakiens kommunistiska parti, undergräva vänskapen mellan det tjeckoslovakiska folket och folket i de socialistiska broderstaterna samt utså split och tvedräkt mellan tjecker och slovakier, mellan kommunisterna och arbetarklassen.

Inte inblandning utan solidaritet

En kommentar av Alexander Pogodin.

APN, måndagen den 29 juli 1968.

‘Warszawamötet mellan parti- och statsledarna från Bulgarien, DDR, Polen, Sovjetunionen och Ungern. SUKP:s CK-plenum, som behandlade resultaten av detta möte. Kontakterna på högsta nivå mellan Sovjetunionen och Tjeckoslovakiens kommunistiska partier i samband med det bilaterala mötet. Allt detta har under de senaste veckorna och dagarna stått i medelpunkten för världspressens uppmärksamhet. Många press- och informationsorgan gör allt de kan för att skapa en vrågbild av relationerna mellan Sovjetunionen och Tjeckoslovakien och av förhållandet mellan länderna inom det socialistiska systemet överhuvudtaget. I västprensens kommentarer talas det ideligen om ”inblandning”, ”påtryckningar” och ”diktat”.’

Men dessa lögnaktiga påståenden, som syftar till att vilseleda den allmänna opinionen, kan inte kullkasta den ovederläggliga sanningen att Sovjetunionen och de övriga socialistiska länder, som deltog i Warszawamötet, har handlat i full överensstämmelse med de principer om respekt, självständighet och likaberättigande som är utmärkande för relationerna mellan kommunistiska partier och socialistiska länder. Utgångspunkten har varit att man inte på något sätt skall beröra det som är Tjeckoslovakiens och dess kommunistiska partis rent inre angelägenheter.’

‘Ingen har någonsin vidtagit eller försökt att vidta några åtgärder för att påtvinga Tjeckoslovakien sovjetiska eller andra metoder för planeringen och ledningen av landets näringsliv. De sovjetiska ekonomerna har uppmärksamt följt utvecklingen i Tjeckoslovakien och de åtgärder som där vidtagits för att förbättra den ekonomiska samhällsstrukturen. De har bedömt dem som ett socialistiskt lands bidrag till den allmänna utvecklingen inom gemenskapen.’

‘Sovjetunionen, där det som bekant bara finns ett parti, har alltid ansett att flerpartisystemet i Tjeckoslovakien är en rent intern angelägenhet för detta land. Man har inte heller kritiserat Tjeckoslovakiens åtgärder i syfte att förbättra den socialistiska demokratin. De angår bara det tjeckoslovakiska folket. Deltagarna i Warszawamötet betonade särskilt att de inte uppträdde

som några representanter för gårdagen, vilka skulle vilja hindra Tjeckoslovakien att korrigera fel och missförhållanden, bl. a. de kränkningar av socialistisk lag och rätt som förekommit.’

‘Vad Sovjetunionen och de övriga i Warszawamötet deltagande länderna har företagit sig är ingen inblandning utan en konkret manifestation av solidaritet med det socialistiska Tjeckoslovakien, ett uttryck för en strävan att i överensstämmelse med vänskapens och broderskapets lagar ge Tjeckoslovariens kommunistiska parti erforderligt bistånd och stöd i uppgiften att försvara socialismens vinningar mot den internationella och inhemska reaktionens anslag.’

Kommuniké från Čierna

APN, fredagen den 2 augusti 1968.

Gemensam kommuniké om mötet mellan politiska byrå i Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté och presidiet i Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté.

Den 29 juli – i augusti hölls i Čierna nad Tisou ett möte mellan politiska byrå i Sovjetunionens kommunistiska partis centralkommitté och presidiet i Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté.

Vid mötet förekom ett brett kamratligt åsiktsutbyte om frågor, som intresserar båda parterna.

Deltagarna i mötet utbytte utförliga informationer om läget i sina länder.

Mötet mellan SUKP:s CK:s politiska byrå och TjKP:s CK:s presidium försiggick i en atmosfär av fullständig öppenhet, uppriktighet och ömsesidig förståelse och var inriktat på att söka vägar att ytterligare utveckla och stärka de traditionella vänskapliga förbindelserna mellan våra partier och folk, förbindelser som är grundade på marxismen-leninismens och den proletära internationalismens principer. Under samtalen beslöt de båda delegationerna enligt ömsesidig överenskommelse att föreslå centralkommittéerna i kommunist- och arbetarpartierna i Bulgarien, Ungern, DDR och Polen att hålla ett multilateralt kamratligt möte. Nämnade broderpartier samtyckte till detta förslag.

Deklaration av kommunist- och arbetarpartier i socialistiska länder

APN, måndagen den 5 augusti 1968.

Den 3 augusti 1968 hölls i Bratislava en konferens mellan representanter för kommunist- och arbetarpartierna i Folkrepubliken Bulgarien, Ungerska folkrepubliken, Tyska demokratiska republiken, Polska folkrepubliken, Socialistiska sovjetrepublikernas union och Tjeckoslovakiska socialistiska republiken.

Representanter för kommunist- och arbetarpartierna i socialistiska länder har utifrån det faktum att det komplicerade internationella läget och imperialismens subversiva aktioner mot folkens fred och säkerhet, mot socialismens sak, kräver en fortsatt sammansvetsning av det socialistiska systemets länder samt med hänsyn till att socialismens utveckling ställer nya uppgifter, vilkas lösning kräver en fortsatt förening av de socialistiska staternas ansträngningar, ansett det nödvändigt att sammankalla denna konferens i Bratislava.

I de etablerade traditionernas anda och i en atmosfär av full öppenhet, principfasthet och vänskap har broderpartierna diskuterat aktuella frågor rörande kampen för socialismen,

den socialistiska gemenskapens fortsatta konsolidering och den kommunistiska världsrörelsens sammanhållning. Ett åsiktsutbyte om det nuvarande internationella lägets problem och intensifieringen av kampen mot imperialismen har ägt rum.

Representanterna för kommunist- och arbetarpartierna har diskuterat vägar till en konsolidering och utveckling av det broderliga samarbetet mellan de socialistiska staterna.

— — —

Att stödja, stärka och försvara dessa vinningar, som uppnåtts till priset av heroiska ansträngningar och ett självupppoffrande arbete av varje folk, är en gemensam internationalistisk plikt för alla socialistiska länder. Detta är den enhälliga åsikten hos konferensens alla deltagare, som gav uttryck åt en orygglig beslutsamhet att utveckla och försvara de socialistiska vinningarna i sina länder och att tillkämpa sig nya framgångar i uppbygget av socialismen.

Broderpartierna har på de historiska erfarenheternas grund övertygats om att man kan gå framåt på socialismens och kommunismens väg endast om man strikt och konsekvent låter sig vägledas av det socialistiska samhällsbyggets allmänna lagbundenheter och i första hand stärker arbetarklassens och dess förtrups – de kommunistiska partiernas – ledande roll. Varje broderparti, som konstruktivt löser den fortsatta socialistiska utvecklingens frågor, tar härvid hänsyn till de nationella särdragen och betingelserna.

Orubblig trohet mot marxismen-leninismen, folkmassornas fostran i de socialistiska idéernas och den proletära internationalismens anda samt oförsonlig kamp mot den borgerliga ideologin och mot alla antisocialistiska krafter är en borgen för framgångar när det gäller att konsolidera socialismens positioner och slå tillbaka imperialismens ränker.

Broderpartierna ställer fast och resolut upp sin orubbliga solidaritet, sin höga vaksamhet mot alla försök av imperialismen och alla andra antikommunistiska krafter att försvaga arbetarklassens och de kommunistiska partiernas ledande roll. De kommer aldrig tillåta någon att driva in en kil mellan de socialistiska staterna och undergräva det socialistiska samhällssystemets grundvalar. Broderlig vänskap och sammanhållning i denna riktning svarar mot våra folks fundamentala intressen och utgör en säker grund för lösandet av de sociala, ekonomiska och politiska uppgifter, som de kommunistiska partierna i våra länder arbetar med.

Fyra frågor och svar om utvecklingen i Tjeckoslovakien

Moskva APN, onsdagen den 21 augusti 1968.

I Bratislava den 3 augusti demonstrerade de sex kommunistiska partiernas representanter klart, tydligt och otvetydigt sin enhet i de viktigaste frågorna om det socialistiska uppbyggets fortsatta utveckling, i den internationella politikens mest komplicerade problem. Detta omvittnas av den enhälligt antagna deklARATIONEN. Den deklarerar naturligtvis inte bara åsiktsgemenskap, utan ålägger också alla konferensdeltagarna bestämda förpliktelser.

Vilka är då dessa förpliktelser?

Inom varje partis och varje socialistisk stats utrikespolitik går de ut på att, som det står i deklARATIONEN, 'samordna sina handlingar på den internationella arenan'. Härvid nämns de viktigaste aspekterna, där en gemensam kurs antogs.

— — —

Lika tydligt formulerades i den gemensamma deklARATIONEN de förpliktelser, som gäller kampen för socialismen.

— — —

Partierna förpliktade sig 'att utveckla och försvara de socialistiska vinningarna i sina länder och att tillkämpa sig nya framgångar i uppbygget av socialismen'. Vad innebär det? I första hand oförsonlig kamp mot kapitalismens propaganda och ideologi, mot de antisocialistiska krafterna inom landet, att göra motstånd mot imperialismens ränker.

Som det heter i deklARATIONEN löser varje parti konstruktivt den fortsatta socialistiska utvecklingens frågor och tar hänsyn till de nationella särdragen och betingelserna, varvid det 'låter sig strikt och konsekvent vägledas av det socialistiska samhällsbyggets allmänna lagbundenheter', bland vilka stärkandet av arbetarklassens och dess förtrups – det kommunistiska partiets – ledande roll intar en primär plats. Orubblig trohet mot marxismen-leninismen och fostran av folkmassorna i de socialistiska idéernas och den proletära internationalismens anda har härvid ytterst stor betydelse.

Broderpartierna uttryckte också sin fasta strävan att göra allt vad på dem ankommer för ett allsidigt samarbete mellan deras länder på basis av principerna om likaberättigande, respekt för suveräniteten och den territoriella integriteten, broderligt ömsesidigt bistånd och solidaritet.

I hägnet av parollen om 'liberalisering' verkar i Tjeckoslovakien olika grupper och strömningar, som riktar sin eld mot allt vad det tjeckoslovakiska arbetande folket uppnått de senaste tjugo åren. Vilka är de verkliga syftena med dessa attacker?

Hade dessa personer verkligt mod och elementär hederlighet, skulle de kalla tingen vid deras rätta namn. Men eftersom de inte vågat visa sina verkliga syften för folket, finns i deras uttalanden mycket som lånats ur en socialistisk fraseologi. Vid en uppmärksam analys av dessa gruppers och strömningars pressframträdanden och aktioner blir det inget tvivel kvar om det viktigaste: de har en strategisk plan, avsedd för likvidering av det socialistiska systemet i Tjeckoslovakien.

En öppen kampanj har bedrivits för legalisering av oppositionspartier, för att de skall ges rätt att bekämpa kommunistiska partiet. I hägnet av parollen om 'sann demokrati' har kontrarevolutionära krafter verkat för en restaurering av det parlamentariska flerpartisystemet, eftersom de däri sett ett medel att avlägsna kommunistiska partiet från ledningen av landet. Samtidigt har en revisionistisk flygel inom partiet försökt baktala kommunister, som är trogna mot marxismen-leninismen, täppa till munnen på dem och beröva dem deras inflytande.

Under den på konstlad väg framkallade desorienteringen av befolkningen hade kontrarevolutionärerna räknat med att genom antisocialistisk erövring av kommandoposter inom pressen, radion och televisionen kunna besegra de mot socialismens sak hängivna sunda, patriotiska krafterna vid valen till nationalförsamlingen.

Brytande av alliansförpliktelseerna enligt Warszawafördraget, avsocialisering av ekonomin, upprättande av 'särskilda' förbindelser med USA, Västtyskland och andra västländer samt slutligen en restauration av de kapitalistiska förhållandena – sådana är slutmålen för kontrarevolutionen, som förmått göra en revisionistisk klick inom TjKP till sitt redskap.

Tjeckoslovariens arbetarklass behöver inga särskilda rekommendationer. Dess arbetsamhet och talang, dess patriotism och revolutionära traditioner är välkända för alla, som någon gång kommit det minsta i beröring med Tjeckoslovakien och dess folk. Det faktum, att många

händelser under första halvåret 1968 försiggick i landet utan dess medverkan eller oavsett dess vilja, ter sig mot denna bakgrund som en slående paradox.

— — —

Folkmakten, dvs proletariats diktatur, har i pressorgan förklarats vara en makt utövad av 'oupplysta personer', som är ur stånd att leda ett modernt samhälles liv på strikt vetenskaplig grundval. Det har påståtts att ledningen av samhället genom TjKP såsom arbetarklassens förtrupp har spärrat tillträdet till aktivt politiskt liv för den mest 'dugliga och kvalificerade, konstruktivt tänkande delen av samhället'. Arbetarklassen har sålunda förklarats vara en 'konservatismens reserv', en 'politiskt trög' kraft, 'ur stånd att höja sig till insikt om hela samhällets trängande uppgifter, bryta sig ur de rena produktionsintressenas, de snävt materiella intressenas krets'. Anhängarna av 'elitteorin' har proklamerat de intellektuella som det moderna revolutionärt tekniska framåtskridandets enda demokratiska och skapande kraft. 'Rehabilitering av förnuftet' och 'demokratisering' av samhällslivet – där har vi universalmedlet mot alla olyckor, förklarade de.

Mest konsekvent och öppet har 'elitteorin' framlagts i '2 000 ord', som i själva verket är ett kontrarevolutionärt politiskt program för nationalistiskt sinnade representanter för de tjeckoslovakiska intellektuella.

I hela detta skriftstycke framträder tydligt dess författares småborgerliga fördomar och förakt för arbetarklassen, för Tjeckoslovakiens hela arbetande folk, deras strävan att på allt sätt förringa arbetarklassens roll i landets politiska liv. Vad betyder hetsen mot de 99 arbetarna från fabriken AutoPrah, vilkas hela 'skuld' var att de uttryckte sin hängivenhet mot socialismens och internationalismens ideal?

— — —

Oberoende av avsikterna ansluter sig författarna av alla dessa teorier och uttalanden direkt till socialismens mest inbitna fiender såväl inom som utanför Tjeckoslovakien. De reviderar själva kärnan, själva huvudinnehållet i den marxistisk-leninistiska läran om arbetarklassens världshistoriska uppgift.

Den senaste tiden har den västtyska pressen fört en högljudd kampanj till stöd för den s. k. liberaliseringsprocessen i Tjeckoslovakien. Vad är den verkliga orsaken till detta?

Denna fråga besvarades bäst av den västtyska tidningen Rheinische Post, då den skrev: 'Målet för den nuvarande reformprocessen måste vara att i etapper nedmontera kommunismen i Tjeckoslovakien.'

Den västtyska propagandan har sannolikt aldrig tidigare agerat så slugt och målmedvetet som nu. Hela propagandaapparaten och alla centra för revanschistiska sammanslutningar i Västtyskland har i ordets verkliga mening siktat in sig på Tjeckoslovakien. Det har kors och tvärs överösts med radio- och TV-sändningar. Kommentatorerna i Bonn har dag ut och dag in fört en kampanj, som syftat till att utså split mellan Tjeckoslovakien och dess socialistiska bundsförvanter.

Tusentals västtyska turister, som strömmat över den tjeckoslovakiska gränsen, hjälper de s. k. demokratiseringsförkämparna i Tjeckoslovakien att sprida förtalsrykten från Free Europe och Deutsche Welle. De har till uppgift att uppmuntra lokala kontrarevolutionära element, slå in en kil i de sovjetisk-tjeckoslovakiska relationerna och utså tvivel på uppriktigheten i de socialistiska broderländernas internationalistiska motiv.

— — —

Politikerna i Bonn satsar på en 'tyst kontrarevolution'. 'Ju mindre vi talar eller skriver om Tjeckoslovakien, desto bättre kommer det att gå för oss', har Franz Josef Strauss sagt. Syftet med denna 'ljudlösa kontrarevolution' har bäst avslöjats av Klaus Mehnert, f. d. nazistagent och numera specialist på antikommunism. 'Den tjeckoslovakiska statens innehåll', skrev han, 'måste successivt förändras på ett genomgripande sätt, men det socialistiska systemets utseende kan den första tiden förbli som tidigare.'

Enligt detta recept agerar nu de västtyska propaganda- och diversionscentralerna.

Kommunikén om begäran om hjälp

Moskva TASS, onsdagen den 21 augusti 1968.

TASS är befullmäktigad förklara, att funktionärer i parti- och statsapparaten i Tjeckoslovakiska socialistiska republiken vänt sig till Sovjetunionen och andra allierade stater med begäran om omedelbar hjälp, inklusive hjälp med väpnade styrkor, till det tjeckoslovakiska broderfolket. Denna hänvändelse har föranletts av det hot, som uppkommit mot det i Tjeckoslovakien existerande socialistiska systemet och mot det genom författningen upprättade statsskicket från de kontrarevolutionära krafterna, vilka trätt i maskopi med mot socialismen fientliga yttre krafter.

Händelserna i och kring Tjeckoslovakien har vid flera tillfällen varit föremål för åsiktsutbyte mellan ledarna i socialistiska broderländer, inklusive Tjeckoslovariens ledare. Dessa länder är ense om att stöd, stärkande och försvar av folkens socialistiska landvinningar är en gemensam internationalistisk plikt för alla socialistiska stater. Denna deras gemensamma ståndpunkt proklamerades högtidligt också i Bratislavadeklarationen.

Den fortsatta skärpningen av läget i Tjeckoslovakien berör Sovjetunionens och andra socialistiska länders livsintressen, säkerhetsintressena för den socialistiska gemenskapens stater. Hotet mot det socialistiska systemet i Tjeckoslovakien utgör samtidigt ett hot mot grundvalarna för freden i Europa.

Sovjetregeringen och regeringarna i allierade länder – Folkrepubliken Bulgarien, Ungerska folkrepubliken, Tyska demokratiska republiken och Polska folkrepubliken – har, utgående från principerna om oupplöslig vänskap och samarbete och i enlighet med existerande fördragsförpliktelser beslutat tillmötesgå ovannämnda begäran om erforderligt bistånd till det tjeckoslovakiska broderfolket.

Detta beslut står i full överensstämmelse med den staternas rätt till individuellt och kollektivt självförsvar, som stipulerats i de alliansfördrag, som ingåtts mellan de socialistiska broderländerna. Det motsvarar även våra länders fundamentala intressen i försvaret av freden i Europa mot militarismens, aggressionens och revanschens krafter, som vid flera tillfällen störtat Europas folk i krig.

Sovjetiska militärförband har tillsammans med militärförband från de nämnda allierade länderna den 21 augusti gått in på Tjeckoslovariens territorium. De kommer omedelbart att dras bort från ČSSR så snart det uppkomna hotet mot socialismens landvinningar i Tjeckoslovakien och hotet mot säkerheten för den socialistiska gemenskapens länder eliminerats och de lagliga myndigheterna anser, att det inte finns något behov av dessa militära förbands fortsatta vistelse där.

De aktioner som företas är inte riktade mot någon som helst stat och inkräktar inte på något sätt på någons statliga intressen. De tjänar fredens syfte och är dikterade av omsorg om fredens stärkande.

Broderländerna ställer fast och beslutsamt sin orubbliga solidaritet mot varje som helst hot utifrån. Ingen kommer någonsin att tillåtas att lösrycka en enda länk från de socialistiska staternas gemenskap.

Tjeckoslovakiska appeller och uttalanden 21-28 augusti 1968

Uttalande av Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium den 21 augusti 1968

I går, den 20 augusti 1968 omkring klockan elva på kvällen överskred Sovjetunionens, Polska folkrepublikens, Tyska demokratiska republikens, Ungerska folkrepublikens och Bulgariska folkrepublikens trupper Tjeckoslovakiska socialistiska republikens statsgränser. Detta skedde utan att republikens president, nationalförsamlingens ordförande, regeringschefen, Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés förste sekreterare eller dessa organ hade vetskap därom.

Under dessa timmar sammanträdde Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium och arbetade med förberedelserna för 14:e partikongressen. Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium uppmanar alla medborgare i vår republik att bevara lugnet och inte göra motstånd mot de framryckande trupperna. Därför har varken vår armé, ordningsmakt eller folkmilis fått order att försvara landet.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium anser denna handling inte bara strida mot alla principer för relationer mellan socialistiska stater, utan innebära ett förnekande av folkrättens grundläggande normer. Alla ledande funktionärer i statsorganen, Tjeckoslovakiens kommunistiska parti och nationella fronten fortsätter att utöva sina funktioner, till vilka de som representanter för folket och för medlemmarna i sina organisationer valts i enlighet med de lagar och andra normer, som är gällande i Tjeckoslovakiska socialistiska republiken.

Nationalförsamlingen och republikens regering kallas ofördröjligen till sammanträde av de grundlagsenliga befattningshavarna.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium kallar centralkommittén till plenarsammanträde för att överlägga om den uppkomna situationen.

Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés presidium.

(Práca, det slovakiska LO-organet den 21/8 1968. Översättning av Frank Waltersson.)

Utdrag ur Nationalförsamlingens proklamation, antagen den 21 augusti 1968

1. Vi instämmer helt i det uttalande som gjorts av presidiet för Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté och nationalförsamlingens presidium, och i vilket Tjeckoslovakiens ockupation av arméer från fem av Warszawapaktens signatärmakter betecknas som en kränkning av internationell rätt, liksom av Warszawapaktens bestämmelser samt av principerna för relationerna mellan likaberättigade stater.

2. Vi kräver frihet för folkets legalt utsedda representanter, framför allt republikens president Ludvik Svoboda, premiärminister Oldrich Černík, nationalförsamlingens talman Josef Smrkovský, förste sekreteraren i Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommitté Alexander Dubček, ordföranden i Nationella frontens centralkommitté dr František Kriegel och ordföranden i Tjeckiska nationalrådet dr Čestmír Cisař för att göra dem i stånd att utöva sina konstitutionella funktioner i enlighet med folkets i fria val uttalade vilja. Hittills har inte

heller den delegation som nationalförsamlingen sände till Sovjetambassaden under morgontimmarna på onsdagen återvänt.

3. Vi protesterar mot att nationalförsamlingen, regeringen och Nationella frontens organ och representanter inte tillåtas utöva sina legala funktioner och vi kräver för deras del att de skall få fritt utöva sin verksamhet.

4. Vi kräver kategoriskt att arméerna från de fem signatärmakterna av Warszawapakten omedelbart skall dras tillbaka och att Tjeckoslovakiska Socialistiska Republikens nationella suveränitet till fullo respekteras. Vi vädjar till parlamenten i hela världen och till världspinionen att stödja våra legitima anspråk.

5. Vi uppmanar hela befolkningen att avstå från våldshandlingar, riktade mot ockupations-soldaterna, och att inte låta sig provoceras av olika krafter som är ute efter att få fram bevis för att legitimera interventionen och skapa förevändningar för olika slags ingripanden...

Svobodne slovo den 22/8 1968.

Uppmaning från republikens president Ludvik Svoboda den 21 augusti 1968

Kära medborgare! Under de senaste timmarna har en komplicerad situation uppstått i vårt land. I denna stund kan jag inte säga något mera för att förklara den för er. Som Tjeckoslovakiska socialistiska republikens president vänder jag mig till er med det fulla ansvar, som jag påtagit mig i och med mottagandet av detta ämbete och vädjar enträget till er att bevara full besinning och fullkomligt lugn.

I medvetandet om ert medborgerliga ansvar och i vår republiks intresse tillåt inte, att några oöverlagda aktioner kommer till stånd. Avvakta med samma värdighet och disciplin, som Ni har visat under den senaste tiden, fortsatta åtgärder av republikens konstitutionella organ.

(Práca den 21/8 1968. Översättning av Frank Waltersson.)

Till hela vårt tjeckoslovakiska folk

Våra kära medborgare!

I våra tankar är vi varje ögonblick hos er. Vi känner med er och förstår er. Vi känner vårt ansvar för det förtroende, som ni omger oss med. Vi ber er nu vid allt som är kärt för våra nationer: Låt er inte ryckas med av era känslor till något som skulle betyda nationell katastrof. Allt beror nu på er, på ert beslut. Bestäm statsmannamässigt och klokt! Vi vet, att ni förmår detta!

Huvudfrågan i dag lyder: förmår vi finna utvägen ur den konkreta situationen och själva styra över oss i denna svåra stund? Eller tillåter vi kanske, att de obetänksammas ansvarslöshet eller krafter, som är främmande för socialismen framkallar ett ingripande av de trupper, som befinner sig på vårt territorium? Vill kanske någon, som älskar vårt socialistiska fosterland, att dessa trupper skall återvända till gatorna i våra städer, från vilka de till stor del har dragits bort och fortsätter att dras bort? Tror kanske någon, att vi inte själva kan styra vårt land? Vi är övertygade om att vi under vilka betingelser som helst förmår detta.

Ni har begärt, att de av er valda representanterna skall återinträda i sina funktioner. För detta är de er tacksamma och evigt förbundna. I denna stund ber vi er emellertid om ett enda: ge ert stöd åt det, för vilket vi har återinträtt i våra funktioner! Åt det, som är förutsättningen för att er och vår strävan skall ha någon mening. Ge ert stöd åt konsolideringen, för att trupperna skall kunna börja att successivt lämna vårt territorium och slutligen utrymma det helt. Låt oss tillsammans bekämpa allt, som står i vägen för denna strävan! Hjälpa oss att förhindra provo-

kationer! Förhindra hasardspelet om våra nationers öde! Detta är syftet med hela vårt handlande. Detta är förutsättningen för att kunna fortsätta med den politik, som har fått ert förtroende.

Ert förtroende är förpliktande för oss. Vi har emellertid anförtrots av er att styra detta land. Gör detta möjligt för oss, om ni förväntar, att vi skall tjäna er.

Ludvík Svoboda, Tjeckoslovakiska socialistiska republikens president,
J. Smrkovský, för Tjeckoslovakiska socialistiska republikens Nationalförsamling,
O. Černík, för republikens regering,
A. Dubček, för Tjeckoslovariens kommunistiska partis centralkommitté.
 (Rudé Právo, den 29/8 1968.)

Svobodas tal efter Moskva

Kära medborgare,

efter fyra dagars förhandlingar i Moskva är vi åter bland er i vårt hemland. Vi har återkommit tillsammans med kamraterna Dubček, Černík, Smrkovský och andra. Varken ni eller vi hade det lätt. I våra tankar var vi varje ögonblick hos er och tänkte på, hur ni upplever dessa svåra dagar. Vi är uppriktigt glada att vi är hemma hos er igen.

Med djup smärta har vi tagit emot meddelanden om förluster av det värdefullaste som finns, av människoliv, i synnerhet de ungas liv. Vi känner djupt deltagande med den sorg deras anhöriga och vänner upplever.

Under våra förhandlingar fann vi stöd i era otaliga bevis på förtroende. För detta ett uppriktigt tack till er alla. Jag är övertygad om att vi inte svek detta. Vi hade stor hjälp av den besinning och höga disciplin, som uppvisades av er alla, tjecker och slovakar, på arbetsplatserna och i de väpnade styrkorna. De senaste dagarnas händelser i vårt land har varje timme hotat med de mest tragiska följderna. Som soldat vet jag mycket väl, vilken blodutgjutelse en konflikt mellan civilbefolkningen och en modernt beväpnad armé kan leda till.

Som er president har jag dess mer ansett det vara min plikt att göra allt för att förhindra detta, för att undvika meningslös blodutgjutelse mellan nationer, som alltid levat i vänskapligt förhållande till varandra, och ändå samtidigt stärka vårt lands och folks fundamentala intressen. Med detta vill jag inte dölja det faktum, att de sår som händelserna dessa dagar vållat kommer att värka länge. Vi har emellertid ett verkligt intresse av att förnya förtroende och uppriktigt samarbete mellan de länder som varit nära förbundna genom sin gemensamma väg. Vårt lands plats i dagens värld är och kan inte vara någon annanstans än i den socialistiska gemenskapen.

Som jag redan framhållit i mina tidigare framträdanden, för jag till förhandlingarna i Moskva i samförstånd med republikens regering, övertygad om att utgångspunkten för en lösning av den komplicerade situationen i vår socialistiska stat och i vårt samhälle måste vara en snabb normalisering av den verksamhet som utövas av lagstiftande och andra behöriga organ samt deras ledande företrädare.

Som jag tillkännagav redan från Moskva och som ni själva kan övertyga er om, har jag återvänt tillsammans med alla dessa kamrater, som omgående fortsätter utöva sina funktioner, till vilka de på demokratiskt sätt tillsatts och genom vilket ni gett dem ert stöd och ert fulla förtroende.

Detta är det första, men för oss betydelsefulla steget till normalisering av livet i vårt hemland. Bortdragandet av Sovjetunionens och övriga socialistiska länders trupper från vår republiks territorium hänger givetvis samman med detta. Vi har framför allt uppnått en principöverens-

kommelse om en etappvis utrymning av trupperna. Fram till den tidpunkten är deras närvaro en politisk realitet. Den besinning och disciplin, som ni hittills hållit fast vid, är en nödvändig förutsättning för en slutgiltig lösning av denna fråga. Detta säger jag er under fullt ansvar som er president, patriot och soldat.

Kära vänner, under de senaste dagarna har ni överöst oss, lagliga företrädare för staten och ledande funktionärer i Tjeckoslovakiens kommunistiska parti med bevis för förtroende och trohet mot socialismen. Det är ett stort kapital, en stor kraft och vi räknar med den i vår strävan att säkerställa den fortsatta, konsekvent socialistiska utvecklingen i vårt land. I överensstämmelse med de centralkommittésammanträden som kommunistiska partiet genomfört i januari, april och maj, vill vi vidareutveckla den socialistiska samhällsordningen, stärka dess humanistiska, demokratiska karaktär, så som detta kommit till uttryck i Tjeckoslovakiens kommunistiska partis aktionsprogram och i regeringens programförklaring.

Vi vill tillsammans med hela Nationella Fronten föra utvecklingen vidare i vårt land som det arbetande folkets sanna hemland. Från dessa våra syften viker vi inte en enda tum. Vi skall givetvis inte tillåta att våra syften missbrukas av krafter för vilka socialismens sak är främmande. Därför måste vi nu alla beslutsamt och målmedvetet organisera vårt arbete.

Vi vänder oss till er alla, kära medborgare, till er, arbetare, jordbrukare och intellektuella, till er, kära unga vänner. I dessa svåra dagar manar jag er till sammanhållning och jag ber er att även i fortsättningen visa klokhets och besinning. Låt oss förena alla socialistiska, patriotiska, skapande krafter i arbetet för folkets väl i vår Tjeckoslovakiska socialistiska republik!

(Rudé Právo, den 29/8 1968.)

Josef Smrkovskýs tal i radion den 29 augusti 1968

Kära medborgare i vårt tjeckoslovakiska fosterland, kära vänner!

Under den sista tiden har jag talat ofta till er, kanske rentav för ofta. Ibland har jag uttryckt det som ni ansåg och det kände jag alltid på mig – det var lättare att tala. Och jag vill nu säga er, att det aldrig varit så svårt att tala – som just nu.

Det är en enda sak, som har skänkt mig styrka i dessa dagar, och det är ni, vårt folk, tjecker och slovakier och alla andra, som under detta svåra, kanske svåraste prov uppfört er så, att det fattas ord för att uttrycka mitt tack till er och min högaktning för er alla. Jag böjer mitt huvud inför er, inför vårt folk, dess offer, dess mod och omdöme.

Jag vill inte upprepa vad som redan sagts i president Svobodas, förste partisekreterare Dubčeks och premiärminister Černíks tal. Tillåt mig att tala personligt för att uttrycka vad jag känner. Jag är nästan 60 år gammal och jag har fått uppleva en hel del under mitt liv. Ni känner till mitt liv och ni vet, att det inte har varit lätt. Jag kunde aldrig förut tänka mig att det funnes någonting svårare som kunde vänta mig i livet, att ännu svårare avgöranden skulle vänta mig. Nu vet jag det. De nu gångna dagarna är det svåraste som jag hittills upplevt. Och jag vet att de dagar som vi står inför inte heller kommer att bli lätta.

Jag känner väl till, vilken fråga som mest sysselsätter era tankar. Den sysselsätter även våra tankar, och detta inte bara från och med i dag, utan under hela vår vistelse i Moskva: hur blir det med oss alla, med vår republik i fortsättningen?

Det finns nu varken tid eller plats för återblickar, för ett bokslut av vår utveckling sedan januari. De senaste dagarnas händelser har visat att *vi under våra hittillsvarande strävanden har underskattat vissa faktorer, som väsentligt påverkar vår utveckling, framför allt yttre och internationella faktorer, ur vilka den största och svåraste komplikationen för våra strävanden efter hand vuxit fram.* Ni vet, att partiets politik så småningom har blivit föremål för de

socialistiska grannländernas kritik och tryck, ett tryck som den 21 augusti erhöll fasansfulla dimensioner. Vårt land besattes plötsligt av en väldig militär makt. Att värja sig mot denna med samma medel hade varit absolut meningslöst och absurt.

Tyvärr är denna situation inte ny och ovanlig i våra länders historia. Mer än en gång har detta skett i de tjeckiska och slovakiska folkens historia och i själva verket händer detta under i 900-talet redan för andra gången. Det är tragiken för de små nationerna, vilkas land ligger i särskilt utsatta områden på denna kontinent. Däri ligger tragiken för de nationer som försöker att ta ett steg framåt och ställa upp höga och ädla mål.

En sådan strävan är aldrig lätt och för de små nationerna är den dubbelt svår, dubbelt så ofta förenad med risk för motgångar, bakslag och oförståelse. Jag tror, att vi var medvetna om denna risk, jag tror, att vi anade, att vi skulle behöva betala för allt detta, men – och detta vill jag betona, vi räknade inte med ett sådant pris, som natten mellan den 20 och 21 augusti förde med sig.

Från detta ögonblick råkade inte bara allt vad vi strävat efter sedan januari i livsfara, utan rentav alla våra mest grundläggande värden: staten och dess suveränitet, friheten, rätten att sköta våra inre angelägenheter, t. o. m. den enskilde medborgarens existens och trygghet hotades.

Våra förhandlingar i Moskva hade en ovanlig karaktär. Ni känner till att vi inte kom dit på en gång, och ni känner till de omständigheter under vilka var och en av oss kom dit och förhandlade. Jag tror att jag inte närmare behöver gå in på det; det är i dag för mig, liksom för kamrat Dubček och andra, ännu ett allt för svårt och smärtsamt ämne. Att fatta några beslut i denna situation var, som var och en själv kan bedöma, ytterst problematiskt. Det var en grym verklighet att landet besatts av Warszawapaktens trupper. Våra förbindelser med hemlandet var begränsade; till en början hade vi få, nästan inga informationer alls och vi blev plötsligt hänvisade mera till vår tro på våra nationers fasta hållning än på faktisk kännedom om situationen. Vi underrättades dock tämligen exakt om våra förhandlingspartners inställning, vi spårade de svårigheter i vilka det yttre militära ingreppet politiskt sett hamnat. Vi visste, att vi hade hela världens sympati, men också att stormakter hellre antar en kompromisslösning än någonting annat.

Under dessa omständigheter ställdes vi inför ett dilemma, från vilket vi inte kunde komma undan.

Vi kunde ha avvisat alla kompromisser och drivit händelseutvecklingen in i ett sådant läge, där de främmande trupperna permanent hade stannat på vårt territorium med alla dess följder avseende statens suveränitet, politiska rättigheter, ekonomi och eventuella nya dödsoffer, vilket en sådan konfliktutveckling förmodligen skulle ha medfört. Jag vill framhålla, att vi även tog i beaktande, att det finns ögonblick, då intet annat återstår än att avvisa alla kompromisslösningar, att det ibland med hänsyn till nationens ära och heder är bättre att ställa upp framför bajonetterna med blottat bröst.

Vi var dock av den meningen, att det trots allt som hänt återstod ännu en möjlighet, som vi i vår egenskap av politiker, ansvariga för statens öde, inte fick lämna oprövad. Därför har vi till slut försökt hitta en utväg som innesluts i den antagna kompromissen. Även i detta fall var vi medvetna om de följder, särskilt moraliska och historiska, som en sådan lösning kan medföra.

Vi ber er att tro oss att våra personliga öden, trots att de för oss som för normala människor inte var likgiltiga, i detta ögonblick var oväsentliga. Den avgörande aspekten var för oss frågan huruvida det fortfarande tecknas någon möjlighet att leda den tjeckoslovakiska staten och socialismen ur den kris, i vilken den *ej av egen skuld* dragits in i. En sådan möjlighet

grydde efter det att de tjeckiska och slovakiska folkens entydiga och enhälliga hållning gentemot de främmande truppers intåg på vårt territorium i sin helhet hade kommit i dagen, vilket inverkade på våra förhandlingspartners hållning och även på vår personliga situation.

I detta läge beslutade vi oss slutligen för att gå den andra vägen, kompromissens väg som ger förhoppningar om en fortsättning på den väg som anträdde i januari. Detta godkändes av den andra förhandlingsparten som utgångspunkt för en möjlig lösning.

Att fatta ett beslut var för oss givetvis inte lätt senare heller. Det tog praktiskt taget ett dygn i anspråk och vi var medvetna om att beslutet av folket och historien kunde betecknas *antingen som acceptabelt eller som förrädiskt, och vi var medvetna om att våra mandat var omtvistliga och begränsade. Jag ber er att vara förvissade om att vi inte teg, att vi hade skarpa sammandrabbningar både med vår förhandlingspartner och bland oss själva, att vi använde all argumentation som var tillgänglig för oss.*

Av allt detta utkristalliserades till slut en lösning, som ni i grova drag redan känner till, framförallt efter presidentens, förste partisekreterarens och premiärministerns tal, vilka alla till skillnad från den officiella kommunikén talade ett språk som står oss alla närmare och är mera begripligt.

Som de flesta redan vet, utmynnade förhandlingarna huvudsakligen i följande punkter:

1. Vårt inre liv, omdaning av den tjeckoslovakiska socialismen i den anda, som kom till uttryck i Tjeckoslovakiens kommunistiska partis centralkommittés plena sedan januari, kommer att fortsätta.
2. Det politiska livet kommer inte att styras av en i särskild ordning tillsatt regering, utan av alla hittillsvarande, lagenligt valda organ. I denna mening kommer även nationalförsamlingen, vars ordförande jag är, att fylla alla funktioner som ålagts den enligt författningen och övriga lagar.
3. Den tjeckoslovakiska utrikespolitiken kommer att hålla sin hittillsvarande kurs.
4. Warszawapaktens trupper har, som det sagts i kommunikén, besatt Tjeckoslovakiens territorium temporärt, och varken dessa trupper eller några andra myndigheter i dessa länder kommer att blanda sig i vårt lands inre angelägenheter och de kommer att lämna landet igen efter det att situationen i Tjeckoslovakiska Socialistiska Republiken har normaliserats.
5. Även Tjeckoslovakiens kommunistiska parti kommer att fortsätta att i aktionsprogrammets anda fylla sin politiska funktion i vår nationella gemenskap. Varje omdömesgill människa inser säkert, att just under dessa dagars kris har vårt parti ådagalagt sin slagkraft, ådagalagt att det är den enda verkliga kraft, som har förmåga att leda våra nationer. Vi är alla övertygade om, att det även i fortsättningen kommer att bevisa denna kraft och att det, förenat kring Dubčekledningen med kallt huvud och gott förstånd kommer att lösa även alla inre problem till gagn för januarikursen.

Detta är huvudpunkterna i den överenskommelse som förhandlingarna i Moskva utmynnade i. *Alla frågar sig säkert, vilka är garantierna.*

Jag säger öppet, att trots all hjälp från vänner, som vi nu har så många och som jag uppriktigt och av hela mitt hjärta tackar – har vårt land med nuvarande läge i världen ingen annan verklig garanti och förhoppning än *det egna förnuftet och i synnerhet sin sammanhållning.* Låt oss uppbåda dessa våra tillgångar, som i historien så ofta hjälpt oss komma på benen igen, låt oss uppbåda vår vilja, bita samman tänderna och låt oss gå vidare på vår väg mot det ideal, som vi efter januari har inristat i vår sköld.

Jag ber er att efter första vågen av smärta och förtrytelse biträda förhandlingarnas resultat med kallt huvud och så att säga göra bruk av hela ert förnuft.

Det rör sig nämligen om detta:

Warszawapaktens trupper kommer att stanna här en viss tid, som premiärministern har redogjort för, även om regeringen börjar förhandla om deras etappvisa tillbakadragande ur vårt land.

Vi blir tvungna att införa exceptionella åtgärder avseende press, radio och tv, för att man där inte skall skriva och tala mot republikens utrikespolitiska behov och intressen. Då det gäller rätten att organisera sig och församlingsfriheten, kommer de påyrkade åtgärderna att leda till upplösning av politiska klubbar och förhindra bildandet av ytterligare politiska partier. Det kommer att bli nödvändigt att temporärt tilldela regeringen vissa särskilda befogenheter. Alla dessa åtgärder kommer att vidtas enligt ett lagförslag som Nationalförsamlingen kommer att behandla inom de närmaste dagarna. Vi förstår allesammans, att det är fråga om ingrepp som bromsar och försvårar uppbyggandet av den demokratiska socialismen. Vi är övertygade om att ni förstår, varför detta måste ske och att ni inte kommer att misstänka parti- och statsledningen för dåliga avsikter. Vi är övertygade om att ni förstår allt detta vara nödvändigt för att normalisera situationen, för de främmande truppers bortdragande och för en ny tempostegring i utvecklandet av vår socialistiska demokrati. Jag talar till er om moskvaförhandlingarnas utgång väl medveten om det väldiga ansvar som i dag åvilar även republikens högsta lagstiftande organ, nämligen nationalförsamlingen, vars ordförande jag nu är med er vilja.

Nationalförsamlingen har med heder fullgjort sina uppgifter, som har åvilat den under de gångna laddade dagarna. En förkrossande majoritet av våra parlamentsledamöter har visat sig vara sitt folks modiga, självständiga, fria ställföreträdare, som även under de främmande truppers närvaro på vårt territorium har förmått försvara våra lagstiftande organs legalitet och suveränt utövat sina rättigheter.

Med samma ansvar kommer nationalförsamlingen att ta itu med sitt arbete i den nya situation, som uppkommit efter vår återkomst från Moskva.

Nationalförsamlingen har redan i ett uttalande, som ni känner till, yttrat sig till denna situation, och anhållit att republikens regering inom de närmaste dagarna skall framträda inför den med en redogörelse för förhandlingarna i Moskva, om sin ställning till deras resultat och med sina förslag till åtgärder som siktar mot en allsidig normalisering av livet i vårt land.

Det är självklart att nationalförsamlingen kommer att behandla denna regeringsredogörelse under fullt medvetande om sina rättigheter, sitt ansvar och medansvar som organ vars godkännande enligt Tjeckoslovakiens författning erfordras för alla överenskommelser som berör republikens suveränitet och territoriella integritet samt dess inre politiska struktur.

Jag har redan antytt vilka banor våra överväganden tog under förhandlingarna i Moskva. Därtill kom även medvetandet om att vi med våra ståndpunkter skulle träda inför vårt folk, inför republikens lagstiftande organ, och att vi så småningom kommer att ställas även inför tidens obevekliga dom, inför historiens dom. *I dessa dagar har vi nämligen stått vid en historisk korsväg då man måste tänka på fundamentala värden som man ovillkorligen måste bevara för att våra nationer skulle få möjlighet att hämta andan och fortsätta framåt på den väg som är deras egen och som överensstämmer med historiens mening och med meningen med deras existens.*

Er hållning under de gångna, laddade dagarna, kära medborgare, har demonstrerat en trohet till vår historias mening på ett sätt, som vunnit genklang, erkänsla och beundran i hela

världen. Detta var vår största kraftkälla i den oerhört svåra uppgift, som vi hade att genomföra bortom vårt hemlands gränser.

Av hela mitt hjärta tackar jag er, kamrater arbetare och medlemmar i folkmilisen, som förvandlade våra företag till fasthetens och beslutsamhetens fästen och som på nytt bevisade den historiska roll och det samhällsansvar som är ert i detta land. Tack skall även ni ha, jordbrukare, som i år måste skörda frukten av ett helt års arbete och trygga 'vårt dagliga bröd' i stridsvagnars och flygplans skugga.

Jag tackar vetenskapens och kulturens företrädare, och särskilt er, som är verksamma inom press, radio och tv, och alla våra intellektuella för er hållning, som knyter an till den tjecko-slovakiska vetenskapens och kulturens bästa traditioner. Och särskilt tack till er, *vår kära ungdom*, detta lands framtid, tack för er entusiasm, ert mod och *omdöme*. Och tack kamrater i armén och ordningsmakten, som stod på vårt folks sida. Med tack och högaktning vänder jag mig till våra kvinnor och mödrar, som fick uppleva dagar av ångest, lidande och smärta, och som inte upphörde att vara vårt lands fasta stöd.

Särskilt skulle jag *i dag, på Slovakiska nationella resningens årsdag vilja framföra mitt tack till den slovakiska nationen* för dess ställning till vår socialistiska republiks enhet och försäkra den att vi skall göra allt för att det lagliga beslutet om bildandet av en statlig federation skall kunna fattas enligt den planerade tidpunkten, d. v. s. den 28 oktober i år. Jag är övertygad om att vi kommer att ordna våra ömsesidiga relationer såväl på det statliga som på partiplanet, och att vi hyser tillräckligt god vilja för detta på båda sidor. Vi får inte låta oss bringas ur balans av några temporära och underordnade aspekter utan måste koncentrera oss med lugn och tillit på en gynnsam lösning av de principiella frågorna.

Och slutligen vill jag i likhet med kamrat Černík på nationalförsamlingens vägnar och från mig personligen framföra ett tack till republikens president general Ludvik Svoboda för det sätt, på vilket han ingrep i det ögonblick som var svårast både för vår stat och för oss personligen.

Samtidigt ber jag er, kära medborgare, att ha förståelse för oss, på vilkas skuldror handlingens och beslutfattandets tunga börda har fallit. Även vi har förhandlat och fattat beslut i skuggan av de stridsvagnar och flygplan, som befinner sig på vårt territorium.

Jag försäkrar er, att vi handlat och fattat beslut både som patrioter och soldater, som människor vilka inte tänker på sig själva och sina liv, utan på våra nationers liv och framtid. Och för detta liv och denna framtid för tjecker och slovakier och överhuvudtaget för vårt lands hela folk vänder jag mig till er, som givit oss så mycket stöd de gångna dagarna med en appell och vädjan: Vi är med er, var med oss. Låt oss ha i minnet Svatopluku ryktbara käppar! Låt oss inte tillåta splittring i våra led! Det skulle innebära den riktiga katastrofen och det verkliga nederlaget för vår sak, ett nederlag för socialismen, för vår fria Tjeckoslovakiska socialistiska republik.

Och detta får aldrig ske!

(Rudé Právo den 30/8 1968.)

Alexander Dubčeks tal efter Moskva

Mina kära medborgare, kära kamrater!

Det är svårt att finna ord för att uttrycka min tacksamhet för det överväldigande förtroende som ni visat mig och andra kamrater, som ni väntade på. Den höga moral, den sansade hållning och uppträdande samt den fasta övertygelsen att alla stadgeenligt valda funktionärer i

partiet och i centrala organ skulle återvända till sina funktioner var inte bara tomma förhoppningar. Vi är alla tillbaka i vårt arbete bland er igen. Tack skall ni ha.

Vi kan återuppta verksamheten i republikens centrala organ, i nationalförsamlingen och regeringen, inom Nationella fronten. Denna verksamhet, liksom hela vårt folks liv, kommer att förlöpa i en situation, som inte styrs endast av vår vilja. Detta faktum var vi fullt medvetna om under hela tiden, på samma sätt, som ni hade det på känn och säkert var medvetna om. Att det inte kom till några större öppna sammanstötningar och mera tragisk blodsutgjutelse, kan tillskrivas det faktum, att befolkningen i vår republik visade ett stort mått av besinning och att den rättade sig efter den maning som republikens president, kamrat Ludvik Svoboda och regeringen utfärdade. Det är nödvändigt att till varje pris förhindra fortsatt lidande och fortsatta förluster, eftersom vår reella situation därigenom inte skulle ändras, och det onormala läget i vårt hemland skulle bli förlängt.

Även om vi är fast beslutna att förhindra blodsutgjutelse, betyder det inte, att vi passivt vill underkasta oss den uppkomna situationen. Tvärtom, vi gör allt för att hitta – och vi är övertygade om att vi ska lyckas – utrymme, vägar och medel, med vilka vi kan utveckla och tillsammans med er alla genomföra den politik, som slutligen kommer att leda till att förhållandena normaliseras.

Vi finner stöd för denna vår övertygelse även i de resultat som uppnåddes av representanterna för vår stat, parti och Nationella front samt representanterna för Sovjetunionen under de förhandlingar som i går avslutades i Moskva. Även de sovjetiska representanterna vill bidra till en normalisering av våra relationer.

I dagens realitet ställs vi inför uppgiften att finna en väg ut ur den nuvarande situationen i Tjeckoslovakien. Främst står i dag överenskommelsen om, att de fem staternas trupper etappvis kommer att lämna vår republiks territorium. Därför är den misstro som framkallas i detta hänseende ogrundad och skadlig. I detta, i denna överenskommelse, i detta ställningstagande återfinner vi huvudförutsättningen för hela vår fortsatta väg.

Vi har kommit överens om att trupperna i samhällen och städer ofördröjligen skall förflyttas till särskilda förläggningar. Detta beror givetvis på, i vilken mån våra egna tjeckoslovakiska myndigheter förmår att på de skilda platserna säkerställa ordning och normalt liv. Republikens regering har därför redan i dag vidtagit vederbörliga åtgärder, inriktade på att våra egna myndigheter själva skall reglera befolkningens liv.

Det skulle därför vara mycket oförståndigt och farligt att med några som helst aktioner uppehålla de fem staternas truppförflyttningar och senare uttåg, eftersom det slutliga målet för hela vårt handlande är ett fullständigt bortdragande av dessa trupper, och det snarast möjligt. Utgående från förhandlingarna i Moskva vidtar regeringen redan konkreta steg i detta syfte. Redan i natt har trupperna förflyttats från en del städer. Vissa områden och objekt i Prag utrymmer. Flera sådana åtgärder förberedes.

Vi ber er, kära medborgare, att hjälpa oss hålla stånd mot alla provokationer från de krafter, som är intresserade av att ytterligare tillspetsa den redan nu mycket spända situationen och som av vissa människor vändes mot socialismen. I denna period behöver vi på samma sätt som hittills huvudsakligen ordning, politiskt medvetande, självbehärskning och disciplin av alla våra medborgare, av alla invånare i Tjeckoslovakiska socialistiska republiken.

Inte nog med det, i fortsättningen kommer det att krävas ännu långt mera politiskt medvetande. Det är verkligen mycket som står på spel, och det avgörs även av vårt handlande, av vårt arbete och av hur mycket ni alla kommer att hjälpa oss i detta vårt arbete.

Jag skulle även allvarligt vilja rikta er uppmärksamhet på, att till situationens normalisering hör även, att ingen enskild persons uppträdande och konkreta handlingar bedöms i lidelsens och masspsykosens tecken förutan kännedom om fakta. I denna komplicerade tid får vi inte förfalla åt lidelse och psykos. I en dylik atmosfär skulle vi få svårt att få grepp om situationen, vi skulle få svårt att reglera livet i landet. Och tro oss, vi vill och kommer verkligen att göra allt, som beror på oss.

Normaliseringen av läget är den viktigaste förutsättningen för att ånyo kunna inrikta vår strävan på att utan allvarliga misstag fortsätta enligt den linje, som ni liksom vi hade och fortfarande som jag tror har – så stort förtroende för. Och detta trots att vi i dag lever under komplicerade villkor, i en komplicerad tid. Vi tolkade och tolkar alltjämt ert stöd under dessa dagar som stöd åt en framgångsrik utveckling av socialismen i vårt land så som vi sökte formulera detta vid centralkommitténs januariplenium och även i förberedelserna till den extraordinarie partikongressen. Ju starkare detta stöd är, desto mera förpliktar det oss i denna komplicerade tid att inte avstå från vår strävan att ge uttryck för humanistiska, socialistiska principer. Trots att det kan förefalla paradoxalt att tala om det just nu, måste vi tro på vårt folk, på den kraft, som inneslutes i dess sammanhållning. Och med enhet i vårt handlingssätt och i våra handlingar kan vi säkerställa framgång för vår fortsatta politik. Vi återgår till vårt arbete fast beslutna att skapa villkoren för en fortsättning av denna politik – och det med minsta möjliga misstag.

Det blir inte lätt och det kommer att kräva alla våra krafter. Så står det till och från denna verklighet måste vi utgå vid vårt arbete. Att blunda för det verkliga läget skulle på vissa ställen endast leda till äventyrlighet och anarki. Och detta skulle skada genomförandet av de betydelsefulla uppgifter som ligger framför oss.

Ni vet, att den nya situationen i vårt land ställer oss inför nya frågor, som vi måste angripa ur nya synvinklar. Det som vi i första hand behöver är att situationen i vårt land konsolideras och normaliseras så snabbt som möjligt. Jag vet, att det kommer att bli svårt, men vi måste betrakta det som den viktigaste förutsättningen för våra fortsatta steg. Just därför litar vi på att ni på samma sätt som hittills efter en reell bedömning av vår situation kommer att hjälpa oss genom fortsatt förtroende och aktivt deltagande även i dag, trots att vi kanske blir tvungna att vidta vissa temporära extraordinära åtgärder som begränsar det mått av demokrati och yttrandefrihet, som vi redan hade uppnått, åtgärder, som vi under en normal situation inte skulle ha varit tvungna till. Men jag ber er att inte glömma bort vilken tid vi lever i.

Ju fortare vi lyckas normalisera läget i vårt land och ju större stöd ni ger oss, desto fortare kommer vi att kunna fortsätta den väg som anträdades i januari.

Vägen till att lösa våra problem vill inte vi söka själva. Vi litar inte enbart till våra egna krafter, utan framförallt till era krafter, till er moraliska styrka, er karaktär, ert självständiga tänkande, som grundas på förstånd och omdöme och utgår från den verklighet som är förhanden i vårt land. Den kan man inte bortse ifrån. Mot detta svarar inte det handlande, som man i några radiosändare har gjort sig skyldiga till, då man efter det att republikens president, kamrat Ludvik Svoboda, framträtt spred misstro och tvivel om förhandlingsresultaten i Moskva och om de åtgärder som förbereds för truppers bortdragande. Jag varnar er eftertryckligt för sådant förfaringsätt. Det är lätt att i etern släppa ut tändande ord, men man får inte heller glömma ansvaret för ytterligare dödsoffer och för materiella skador, som redan nu är stora.

Ert stöd, lugn och omdöme, verksamheten inom samtliga partiorgan och den aktivitet som funktionärerna inom parti- och andra mass- och samhällsorganisationer utövat, har i dessa dagar återigen bestyrkt den erfarenhet, som vi har gjort alltsedan januari i år: det är nödvändigt att ha nära kontakt med folket, att fortlöpande rådgöra med människor, att stödja

sig på deras förnuft och erfarenhet, att ta hänsyn till deras åsikter och respektera dem i vår politik. Så tänker vi förfara även i fortsättningen.

Jag vet bakom vilka ideal ni står, jag vet, att ni aldrig kommer att vika från socialismens idé, humanismen, den nationella självständigheten och vår tjeckoslovakiska suveränitet. Jag är övertygad om, och detta säger jag inför er alla, att jag aldrig i mitt liv kan och vill inrikta min handling på annat än arbete för mitt folks ideal. Från detta utgick jag då jag tillsammans med andra kamrater förhandlade under de senaste dagarna, och med denna tanke vill jag arbeta och tjäna mitt land även i fortsättningen.

Det finns väldigt många frågor, som man måste söka och finna svar på. Ni vet själva bäst, hur många nya och ödesdigra frågor som har uppstått under den senaste veckan, från återställandet av ordningen och truppers bortdragande till att lösa många problem för var och en av oss. Allt detta kräver ett väl genomtänkt svar, och det så snart som möjligt. Jag försäkrar er, att vi i detta nya läge gemensamt med er snarast möjligt vill tänka igenom problemen och etappvis börja lösa de mest trängande av dem.

Tillåt mig nu att säga några ord till alla kommunister och partifunktionärer. Kamrater, vi är alla – antingen vi nu arbetar i grundorganisationer eller inom partiets högsta ledning, starka endast om vi har hela partiets förtroende och om partiet har folkets förtroende. Vi har därför ett stort ansvar för att under nuvarande exceptionella och oerhört svåra villkor genomföra i praktisk politik allt det som ligger i folkets intresse. Den största olyckan som skulle kunna drabba partiet vore, om dess friska kärna, alla de krafter som utstakade vägen för Tjeckoslovariens kommunistiska parti efter januari skulle söndras, om misstro skulle spridas bland partiets friska krafter. Det skulle oundvikligen innebära sönderfall för den kraft, som är den enda som har förmågan att leda våra nationer ut ur nuvarande komplicerade situation.

Vi vill att ni, partimedlemmar och partifunktionärer, som har arbetat hemma under dessa dagar skall förstå oss, som arbetat utanför vårt hem. Vi skall så snart som möjligt gemensamt gå igenom alla de frågor, som framkallats av verkligt extraordinära och exceptionella omständigheter. Jag ber alla funktionärer i distrikts- och kretskommittéer, i partiets grundorganisationer samt delegaterna till den extraordinarie XIV partikongressen att i denna exceptionella situation under några dagar i partiarbetet fullt respektera de anvisningar som jag i egenskap av Tjeckoslovakiska kommunistiska partis centralkommittés förste sekreterare kommer att ge. Jag säger detta, eftersom jag måste rådgöra med andra kamrater, som har arbetat i distrikten och kretsarna samt här i centrum när det gäller att samordna alla våra insatser vid genomförande av vår partipolitik. Samtidigt tar jag befälet över Folkmilisen, ett uppdrag som tillkommer den funktion som ni anförtrott mig.

Under de närmaste dagarna skall vi lösa alla nödvändiga frågor på centralkommitténs sammanträde med deltagande av företrädare för delegaterna till den XIV partikongressen. Vi måste bokstavligen rådslå med de kommunister, med de ledande partifunktionärer, som har arbetat här under den tid, då jag och andra kamrater inte kunde delta i vårt partis arbete tillsammans med dem.

Jag vill helt öppet säga, att erfarenheterna till ett högt pris har lärt oss, att vi måste föra vår politik beslutsamt och konsekvent. Vi måste dock även se till, att den nuvarande komplicerade situationen inte utnyttjas av de krafter och tendenser, för vilka socialismen är främmande. Vi kommer att beslutsamt och konsekvent skydda vår socialistiska politik i Tjeckoslovakien i framtiden.

Ärade lyssnare, jag ber er att förlåta mig om det ibland förekommer någon paus i detta mitt rätt så improviserade tal och framträdande. Jag tror, att ni förstår, vad som vållar detta. Vi alla som under de senaste dagarna förhandlade i Moskva, är er djupt tacksamma för ert kloka,

verkligt kommunistiska arbete. Utan detta skulle det inte ha varit möjligt att förhindra en tillspetsning av situationen, behålla omdömet, och samtidigt en stor moralisk och politisk sammanhållning hos vårt folk.

Samtidigt skulle jag vilja tacka alla inom armén, ordningsmakten och folkmilisen för deras höga moral som verksamt har bidragit till att en stor konflikt undvikits. Så är det riktigt, så är det nödvändigt att arbeta även i fortsättningen, enligt presidentens direktiv.

Vi tackar alla, hela vårt folk från hjärtat. Tro mig, att ert förtroende är förpliktigande för oss alla och vi kommer aldrig att glömma detta utan alltid känna oss ansvariga inför er för våra handlingar. Vi uppfattar vårt arbete som en tjänst åt vårt folk, en tjänst åt vårt tjecko-slovakiska socialistiska fosterland.

Vi vet i dag alla, att vår väg inte blir lätt, att den blir svår, kanske svårare och längre än vi till för inte så länge sedan tänkte oss den, då vi började genomföra aktionsprogrammet. Men hur livet än går, måste vi även i dag ha klart för oss att vi under den kommande perioden måste tänka igenom hur vi skall genomföra principerna för vår politik sedan januari, hur vi i den nya situationen och under de nya villkoren i praktiken skall omsätta Tjeckoslovakiens kommunistiska partis principer som vi anslöt oss till i januari, april och kommunistiska partiets övriga beslut. Annorlunda kan vi inte förfara i den nya situationen heller. Detta var och är fortfarande vår ståndpunkt, och från denna vår politik skall vi utgå även i fortsättningen. Inte ens den nya situationen kan förändra detta.

Vårt folk ingår i de socialistiska nationernas gemenskap. Vi är övertygade om att trots allt som hänt, trots det som vi i dag upplever, kommer relationerna mellan våra och andra socialistiska staters nationer att ordna sig så att de motsvarar detta faktum. På annat sätt kan jag inte uttrycka det, enär våra nationer, tjecker och slovakar, till sin läggning är djupt humana, med utvecklat sinne för internationalism, som också präglar deras förhållande till andra socialistiska länder, till Sovjetunionens och andra länders nationer och folk, till det arbetande folket. Internationalismen får vi inte överge, eftersom vi kommer att samarbeta inte bara i dag, utan även i morgon. Denna vår inställning medför att förbindelserna med dessa nationer blir allt intimare och regleras på ett sätt som motsvarar det faktum, att både de och vi är socialistiska nationer.

Jag ber er att förhindra alla provokationer, att inte tillåta paniken tränga in i våra led. I denna svåra situation måste vi spänna alla våra krafter, samla allt vårt förstånd för att verkligen klara av det fortsatta arbetet. En nation, där alla låter sig styras av förnuft och samvete, går inte under. Jag ber er alla, tjecker och slovakar, kommunister och medlemmar av andra politiska partier i Nationella fronten, jag ber alla arbetare, jordbrukare, jag ber våra intellektuella, hela vårt folk – låt oss behålla vår enhet, lugn och i synnerhet vårt omdöme. Låt oss förstå att enbart i detta och i vår trohet mot socialismen, i vår ärlighet, i vår strävan och hållning ligger garantin för en väg framåt.

(Rudé Právo, den 29/8 1968.)

Appendix

Rapport

Invasionen av Tjeckoslovakien inträffade under slutskedet av 1968 års svenska valrörelse. Partiledningarnas ofta återkommande presskonferenser erbjöd rikliga tillfällen att kommentera skeendet i Tjeckoslovakien.

Vänsterpartiet-kommunisternas ordförande C. H. Hermansson hade på detta sätt tillfälle att informera om vpk-ledningens beslut att sända en partirepresentant till Prag för att samla informationer på platsen.

Någon skriftlig rapport om de informationer som mottogs har aldrig publicerats. En muntlig redogörelse avgavs inför en krets ledande funktionärer. Flera av dessa har sedan i sin tur fört informationen vidare på en del partimöten som enligt partistadgarna har en öppen karaktär och även står öppna för pressen.

Nedanstående är en redigerad utskrift av en bandad redogörelse för en del av de informationer som erhöles från tillförlitliga källor.

Två ting räddade Alexander Dubček undan en sovjetinspirerad arkebuseringssalva. Två ting – president Svobodas orubbliga fasthet vid mötet med de sovjetiska ledarna i Moskva och de snabba protesterna från de kommunistiska partiledningarna i Västeuropa. Tyvärr behövdes denna räddningsaktion. Tidningsuppgifterna är sanna om hur Dubček och de andra ledarna fördes bort från Prag, hur de behandlades av ockupanterna.

Sovjetiska trupper omringade den tjeckoslovakiska centralkommitténs hus, trängde in i byggnaden och tvingade partiledningen att stå upp och vända sig mot väggen. Kroppsvisitationer genomfördes och partiledarna fördes under brutala former bort till okänd ort. Regeringschefen Černík t. ex. tog inte ett steg utan släpades ner till en väntande bil.

En specialdomstol var redan förberedd för att uttala de domar, som skulle legalisera de planerade avrättningarna av Dubčekfalangens främsta företrädare. Som ordförande för denna utpekades Alois Indra.

Från tjeckoslovakisk sida fälldes inte ett skott. För skottlossningen svarade helt de invaderande trupperna. Det är de som helt får ta ansvaret för de dödsoffer deras framfart förorsakade ...

På morgonen den 21 augusti förelades president Svoboda av sovjetrepresentanterna en ministerlista med Indra i spetsen. Svoboda vägrade att godkänna listan. Han hänvisade till att det fanns valda organ och en konstitutionell regering, som det inte fanns anledning att byta ut.

På eftermiddagen infann sig ryssarna hos Svoboda med en ny ministerlista med förre regeringschefen Josef Lenárt i spetsen. Lenárt har uppgivit att han inte kände till att han av ryssarna föreslagits stå som premiärminister i en ny regering.

Också denna lista avvisades av president Svoboda.

Det var i det läget som Svoboda begärde att få förhandla direkt med de sovjetiska ledarna i Moskva. Han krävde också att Dubček Černík, Smrkovský och de andra tillfångatagna tjeckoslovakiska ledarna skulle delta i överläggningarna.

President Svoboda var orubblig i detta sitt krav och gav ytterligare eftertryck häråt genom att hota med att ta sitt liv. Hans son hade bragts om livet av nazisterna under andra världskriget.

Han var en gammal man. Han hade inget mer att leva för än sitt land. Om sovjetledarna inte ville tillmötesgå hans begäran, var han beredd till denna handling.

Under detta tryck samt under intryck av protesterna från de kommunistiska partierna i Västeuropa och den enighet som de tjeckoslovakiska folken själva uppvisade, gav sovjetledningen efter. De med våld bortförda tjeckoslovakiska ledarna fördes direkt från sina ofrivilliga uppehållsorter i utlandet till Moskva, där de fördes in i förhandlingssalen utan att de sovjetiska ledarna därför tog nämnvärd notis om dem. Från sovjetisk sida fördes samtalet nästan uteslutande med president Svoboda.

I samma flygplan, som förde president Svoboda till Moskva, medföljde genom sovjetiskt föranstaltande CK-ledamöterna Indra och Bilak. Det stod alltså redan vid resans början klart, att man från sovjetisk sida ville ha med andra tjeckoslovakier i överläggningarna än de officiella företrädarna.

Sovjetunionen har inte övertygat den tjeckoslovakiska allmänheten om att inmarschen var påkallad ens av säkerhetsskäl. Det är heller inte att förundra sig över att den ställer sig skeptisk till denna förklaring. Hur skall de uppfatta det faktum att de ryska trupperna inte genast och framför allt befäste den tjeckoslovakiska gränsen mot Västtyskland? Hur skall ockupanterna kunna förklara sitt besättande av alla större städer och samhällen? Hur skall omringningen av dessa platser med pansar och granatkastare riktade mot de olika orternas centra tolkas?

Det anses att ryssarna lyckats med vad de reaktionära krafterna inte lyckats med på 23 år, nämligen att vända tjecker mot ryssar. Vänskapen med Sovjetunionen har framstått som en hörnsten även för dem som ansett att Tjeckoslovakien stått i alltför starkt beroende till Sovjetunionen. Med hänsyn till faran för den tyska revanschismen har alliansen med Sovjetunionen ansetts som något omistligt.

Nu har invasionen i stället fått den effekten att även de i partiet som i det längsta sökt förstå sovjetiska motiv och sovjetiska argument omprövat sin inställning samt ändrat eller sagt att de ändrat ståndpunkt.

De tjeckoslovakier som utpekats som kollaboratörer med ryssarna har gjort offentliga dementier, och uppenbart är att en hel del av dem som från sovjetiskt håll förts fram som kandidater till olika ämbeten och förtroendeposter aldrig blivit tillfrågade från sovjetisk sida.

Andra som uppfattas som vacklande i sin hållning under ockupationens första skede har ersatts. Bilak, som ledde det slovakiska kommunistiska partiet, ersattes med Husak. Kolder var gruvarbetarnas representant i Ostravadistriktet. En stark arbetaropinion har krävt att han ska frånträda sina förtroendeuppdrag och han har också fått veta att han inte längre kan anse sig vara Ostravaarbetarnas företrädare. Kolder innehar en diplomatpost på Tjeckoslovariens ambassad i Sofia.

Även om alltså en invasionsvänlig falang för dagen måste anses ha en mycket smal plattform, får man naturligtvis inte bortse från möjligheten att den tid kan komma när interventerna får en möjlighet att skaffa sig en bas i det tjeckoslovakiska partiet samt verka genom den. Frågan är väl, med vilken framgång som man kan vädja till det missnöje som kan finnas hos de f d funktionärer och administratörer, som ersätts med mer dugliga människor eller som är rädda för att inte kunna behålla sina poster med den mer öppna debatt och kritik som numera förekommer i tjeckoslovakiskt samhällsliv.

Naturligtvis har det hela tiden i Tjeckoslovakien funnits motståndare till socialismen liksom på andra håll i världen. Men reaktionens möjligheter att vinna seger eller risken för en kontrarevolutionär kupp borde rimligtvis ha varit större före januari 1968, då partiets prestige nått bottenivå. Partiet hade förlorat många medlemmar på ett par år. På åtskilliga platser fanns det inte möjlighet att få folk till styrelsen i den lokala partiorganisationen, d v s det saknades intresse för partiet.

Men i Tjeckoslovakien skedde en vändning genom att partiet förmådde att slå in på en ny politik, som stärkt positionerna och som fortsatt att stärka positionerna trots den svåra balansgången mellan Moskvas förväntningar och folkopinionens.

Argument, som varit meningslösa i Tjeckoslovakien, förs fram främst från sovjetiska och östtyska nyhetsbyråer till internationell opinion i förhoppning att uppgifterna inte så lätt ska kunna kontrolleras.

Radionätet, som fungerade, beskrivs som en illegal företeelse och illegaliteten som bevis för kontrarevolution.

I verkligheten ägde sändningarna rum enligt ett system som förberetts i händelse av krig. För den händelse att de officiella radiosändningarna skulle tvingas till tystnad, hade myndigheterna förberett andra lösningar, som ju också visade sig fungera.

För den tjeckoslovakiska radion fanns en särskild kanal som uteslutande sände meddelanden från partiets centralkommitté och från statsmakterna. Radiopirater fanns men de saknade möjligheter att fungera med hjälp av tjecker eller slovakier. Det är också mycket osäkert att de ens sände från tjeckisk mark.

På samma sätt förföll det sig med den tjeckoslovakiska pressen. Redaktionerna kunde inte hålla till i sina vanliga lokaler, eftersom ockupationsmakten satt där. Varje redaktion hade sin egen emissarie med uppgift att hålla kontakt med centralkommittén. Genom dessa kanaler fick centralkommittén hela tiden ut den information till medborgarna som var angelägen.

Tack vare att press och radio kunde fungera under de onormala förhållanden, som ockupationen medförde, kunde befolkningen hållas underrättad om den verkliga situationen i landet. Deras verksamhet var en bidragande orsak till att lugnet kunde bevaras, att blodsutgjutelsen icke fick större omfattning.

Det trycktes också tidningar utomlands som fördes in i landet under sken av att vara tjeckiska eller slovakiska. Östtyskarna tryckte en tidning på tjeckiska med det tjeckoslovakiska partiorganet Rudé Právos vinjett i huvudet men med ett annat innehåll än den riktiga Rudé Právo, som hela tiden utkom i Prag.

I propagandan mot den tjeckoslovakiska ledningen gjordes också stor affär av vapenbeslag. Ockupationsmakten påstod att vapen härstammade ur kontrarevolutionära och fascistiska gömmor.

I verkligheten tillhörde vapnen arbetarmilisen på olika företag och arbetsplatser att användas i händelse av en krissituation. Tidigare hade den tjeckoslovakiska ledningen kritiserats från sovjetisk sida för att inte ha byggt ut folkmilisen tillräckligt men plötsligt förvandlades denna i ryssarnas ögon till kontrarevolutionära härdar.

Frågan har diskuterats om vilken grad av inflytande på de ödesdigra besluten som de fyra övriga staterna som deltog i inmarschen haft vid sidan av Sovjetunionen.

Uppenbart är att frågan om militärt ingripande mot Tjeckoslovakien diskuterats tidigare av de fem stats- och partiledningarna.

Påtryckningarna mot Prag var av många slag. Där fanns den fördröjda utmarschen ur Tjeckoslovakien efter den gemensamma manövern. Det var en förberedelse för den senare ockupationen och man ville från sovjetisk sida att också de övriga staternas trupper skulle stanna kvar där så länge som möjligt.

Men i det läget vägrade ungrarna. De drog sig tillbaka planenligt. Detta väckte sovjetledarnas förtret och Moskva gjorde allvarliga föreställningar i Budapest. Den ungerska partiledningen

hävdade emellertid att eftersom en överenskommelse fanns, skulle överenskommelsen också hållas.

När de fem staternas trupper natten mellan den 20 och 21 augusti gick in i Tjeckoslovakien skedde det uppenbarligen utan den ungerska regeringens och försvarsmaktens direkta medverkan. Warszawa-paktens trupper hade haft sambandsövningar i Ungern. De ungerska trupper, som deltagit i övningarna och som alltså stod under paktkommandot, fördes utan formaliteter över gränsen till Tjeckoslovakien. Den ungerske försvarsministern var kvällen före invasionen ute i en partiorganisation för att hålla föreläsning om något helt annat än medhjälp till ockupation. Det skedda uppgavs ha väckt en stormig och krisartad debatt i den ungerska högsta ledningen.

Också för den tjeckoslovakiska ledningen är det mycket som framstår som gåtfullt och oförklarligt i det sovjetiska handlingsmönstret.

Det är klart att det föreligger en skarp åsiktsskillnad när det gäller att bedöma om en kontrarevolutionär situation förelåg i Tjeckoslovakien eller inte.

Sovjetledningen ansåg att en sådan situation förelåg, den tjeckoslovakiska ledningen att så inte var fallet.

Men vad lägger Moskva i begreppet kontrarevolution? Stockholm 10/9 1968.

Uttalande

Tjeckoslovakiska Socialistiska Republiken (CSSR) har invaderats av Sovjetunionen, Bulgarien, Polen, Ungern och Tyska demokratiska republiken, som fortsätter att hålla landet ockuperat. Detta är inte bara ett brott mot folkrätten utan också ett svek mot socialismens idéer och de höga principer som socialister och kommunister alltsedan Kommunistiska manifestets tillkomst förkunnat.

Vår trohet till levande socialistiska principer förpliktar oss att visa vår solidaritet med Tjeckoslovariens kommunister och deras parti, som med full handlingsfrihet, bevarad nationell frihet och demokratiska förhållanden enligt folkmajoritetens önskan vill föra den socialistiska utvecklingen vidare.

Vi uppmanar alla socialister och kommunister:

Stöd med oss Tjeckoslovakien, dess folk och dess kommunistiska parti i kampen för nationell självständighet och socialistisk demokrati!

Bidrag till att sprida information om det verkliga läget i Tjeckoslovakien!

Vår socialistiska solidaritetskommitté för Tjeckoslovakien vill ge moraliskt och politiskt stöd åt landets kommunister och socialistiska arbetarrörelse.

Socialistiska solidaritetskommittén för Tjeckoslovakien.

Arbetsgrupp: Hjalmar Werner (ordförande), Herta Fischer (kassör), Bengt Gunnäs, Nils Lalander (sekr.), Wide Svensson. Kommitténs postgirokonto 17 60 51, adress Fischer, Råsundavägen 68, Solna.

Ur Potsdam-avtalet:

‘Syftet med denna överenskommelse bildar förverkligandet av Krim-deklarationen rörande Tyskland. Den tyska militarismen och nazismen utrotas, och de allierade vidtar efter ömsesidig överenskommelse i närvarande och kommande tid också andra åtgärder, som är nödvändiga så att Tyskland icke någon gång mera kan hota sina grannar eller världsfreden.’

Undertecknat i Potsdam den 2 augusti 1945 av J W Stalin, Harry S Truman, C R Attlee.

(Tyska originaltexten offentliggjord i Amtsblatt des Kontrollrates in Deutschland, Ergänzungsblatt nr 1 Berlin 1945, återgiven i Das Potsdamer Abkommen und andere Dokumente, Kongress-Verlag, Berlin 1959.)

Warszawa-paktens i i artiklar

Fördrag om vänskap, samarbete och ömsesidigt bistånd mellan Folkrepubliken Albanien, Folkrepubliken Bulgarien, Ungerska folkrepubliken, Tyska demokratiska republiken, Polska folkrepubliken, Rumänska folkrepubliken, Socialistiska Sovjetrepublikernas Union och Tjeckoslovakiska republiken.

Artikel 1

De fördragsslutande parterna förpliktar sig att i överensstämmelse med Förenta nationernas stadga i sina internationella relationer avhålla sig från att hota med eller använda våld och att lösa sina internationella tvister med fredliga medel på sådant sätt att den internationella freden och säkerheten inte utsätts för fara.

Artikel 2

De fördragsslutande parterna förklarar sig beredda att i en anda av uppriktigt samarbete delta i alla internationella aktioner, som har till syfte att trygga den internationella freden och säkerheten, samt kommer att sätta in all sin kraft för att förverkliga dessa syftemål.

Härvid kommer de fördragsslutande parterna att eftersträva att det i samförstånd med andra stater som önskar medverka härtill, vidtages effektiva åtgärder för att få till stånd allmän reducering av rustningarna samt förbud mot atom-, väte- och andra massförintelsevapen.

Artikel 3

De fördragsslutande parterna kommer att rådgöra sinsemellan i alla viktiga internationella frågor som rör deras gemensamma intressen, härvid vägleda av strävan att stärka den internationella freden och säkerheten.

De kommer ofördröjligen att rådgöra sinsemellan varje gång, då någon av dem anser att det uppstår hot om väpnat överfall på en eller flera av de i fördraget deltagande staterna, i syfte att stärka det gemensamma försvaret och vidmakthålla freden och säkerheten.

Artikel 4

I händelse av väpnat överfall i Europa på en eller flera av de i fördraget deltagande staterna från någon stat eller grupp av stater, skall varje i fördraget deltagande stat, förverkligande rätten till individuellt eller kollektivt självförsvar enligt artikel 51 i Förenta nationernas stadga, lämna den stat eller de stater som utsatts för ett sådant överfall omedelbart bistånd individuellt och i samråd med de andra i fördraget deltagande staterna, med alla de medel som synes den nödvändiga, inklusive användning av vapenmakt. De i fördraget deltagande staterna kommer omedelbart att rådgöra om de gemensamma åtgärder, som bör vidtagas för att återställa och vidmakthålla den internationella freden och säkerheten.

De på grundval av denna artikel vidtagna åtgärderna skall meddelas säkerhetsrådet i enlighet med bestämmelserna i Förenta nationernas stadga. Dessa åtgärder inställes så snart säkerhetsrådet vidtager de åtgärder, som är nödvändiga för att återställa och vidmakthålla den internationella freden och säkerheten.

Artikel 5

De fördragsslutande parterna har överenskommit om att bilda ett förenat kommando för de av deras väpnade styrkor, vilka enligt överenskommelse mellan parterna skall avdelas till och underställas detta kommando, som skall fungera på grundval av gemensamt fastställda

principer. De kommer att vidtaga också andra överenskomna åtgärder, som är nödvändiga för att stärka deras försvarsförmåga i avsikt att värna deras folks fredliga arbete, garantera deras gränsers och territoriers okränkbarhet och säkra försvaret mot eventuell aggression.

Artikel 6

I syfte att förverkliga de rådplågningar mellan de i fördraget deltagande staterna, vilka förutses i detta fördrag, samt för behandlingen av de frågor som uppkommer i samband med fördragets genomförande bildas en politisk konsultativ kommitté, i vilken varje i fördraget deltagande stat skall representeras av en regeringsmedlem eller en annan särskilt utnämnd representant. Kommittén kan bilda sådana hjälporgan som visar sig vara av behovet påkallade.

Artikel 7

De fördragsslutande parterna förpliktat sig att inte delta i några koalitioner eller allianser och inte ingå några avtal, vilkas syftemål står i strid med syftemålen i detta fördrag.

De fördragsslutande parterna förklarar, att deras förpliktelser enligt gällande internationella fördrag inte står i strid med bestämmelserna i detta fördrag.

Artikel 8

De fördragsslutande parterna förklarar, att de kommer att handla i en anda av vänskap och samarbete med sikte på fortsatt utveckling och stärkande av de ekonomiska och kulturella förbindelserna mellan dem, ledda av principerna om ömsesidig respekt för deras oavhängighet och suveränitet samt icke-inblandning i deras inre angelägenheter.

Artikel 9

Detta fördrag står öppet för anslutning av andra stater, oavsett deras samhälls- och statskick, vilka uttrycker sin beredvillighet att genom deltagande i detta fördrag medverka till förening av de fredsvänliga staternas bemödanden i syfte att trygga freden och folkens säkerhet. En sådan anslutning kommer att, med de i fördraget deltagande staternas samtycke, träda i kraft efter att dokumentet om anslutningen deponerats hos Polska folkrepublikens regering.

Artikel 10

Detta fördrag skall ratificeras och ratifikationsurkunderna överlämnas till deponering hos Polska folkrepublikens regering.

Fördraget träder i kraft den dag då den sista ratifikationsurkunden deponerats. Polska folkrepublikens regering skall informera de andra i fördraget deltagande staterna om deponeringen av varje ratifikationsurkund.

Artikel 11

Detta fördrag skall äga giltighet i tjugo år. För de fördragsslutande parter, som ett år före denna termins utgång inte inlämnat till Polska folkrepublikens regering förklaring om fördragets uppsägning, kommer det att bevara giltighet under de efterföljande tio åren.

Därest ett kollektivt säkerhetssystem bildas i Europa och ett alleuropeiskt fördrag om kollektiv säkerhet ingås i detta syfte, vilket de fördragsslutande parterna orubbligt kommer att eftersträva, förlorar detta fördrag sin giltighet från och med den dag då det alleuropeiska fördraget träder i kraft.

Upprättat i Warszawa den 14 maj 1955 i ett exemplar på ryska, polska, tjeckiska och tyska språken, varvid samtliga texter har lika giltighet. Bestyrkta kopior av detta fördrag skall av Polska folkrepublikens regering överlämnas till alla andra fördragsdeltagare.

— — — (Den nya tiden, Moskva den 21 maj 1955.)